MESLEK SEÇİMİNDE
AİLENİN ETKİSİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Elçin Kılıç
16 11 07 103

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji (Endüstri ve Örgüt Psikolojisi) Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mürşide Özgeldi

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haziran, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ELÇİN KILIÇ 'ın "Meslek Seçiminde Ailenin Etkisine Yönelik Bir Araştırma" başlıklı tezi 14.06.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans/~~Doktora~~ tezi oy birliğiyle/~~oy çokluğuyla~~, başarılı/~~başarısız~~ olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Dr.Öğr.Üyesi Mürşide ÖZGELDİ (Danışman) Maltepe Üniversitesi	
Üye	Prof.Dr. Nursel TELMAN İstanbul Bilim Üniversitesi	
Üye	Doç.Dr. Ferzan CURUN Maltepe Üniversitesi	

Prof. Dr. Ahu TUNÇEL ÖNKAL
Enstitü Müdürü

Revizyon Takip Tablosu

REVİZYON NO	TARİH	AÇIKLAMA
00	01.03.2018	İlk yayın.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

…../…../20…

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Elçin Kılıç

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında tecrübeleri ile bana yol gösteren her konuda desteğini eksik etmeyen canım hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Mürşide Özgeldi'ye ve tez savunmama katılımları için Prof. Dr. Nursel Telman ve Doç. Dr. Ferzan Curun'a sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Bu tez aşamasında bana desteğini esirgemeyen tüm arkadaşlarıma, canım aileme sabırları ve anlayışları için sonsuz teşekkürler.

Elçin Kılıç

Haziran 2019

ÖZ

MESLEK SEÇİMİNDE AİLENİN ETKİSİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Elçin Kılıç
Yüksek Lisans Tezi
Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji (Endüstri ve Örgüt Psikolojisi) Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mürşide Özgeldi
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019

Meslek seçimi bireyin hayatındaki en önemli aşamalardan biridir. Bu araştırmada meslek seçiminde ailenin etkisini incelenmektedir. Bu amaçla araştırma psikologluk mesleğini seçen 434 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar "Kariyer Seçiminde Aile Etkisi" ölçeğini doldurmuştur.

Verilerin analizi için, psikologluk mesleğini seçen bireylerin aile etkisinin yaşı ve cinsiyeti, anne-babalarının eğitim durumu, iş durumu, gelir durumu ve aileleriyle ilişki durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla T-Testi ve Anova testi kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucuna göre meslek seçiminde aile etkisi (kısmen de olsa) bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Meslek Seçimi, Aile.

ABSTRACT

A RESEARCH ON THE EFFECT OF THE FAMILY IN PROFESSIONAL SELECTION

Elçin Kılıç
Master Thesis
Departmen of Psychology
Psychology (Industrial and Organizational Psychology) Programme
Advisor: Asst. Prof. Mürşide Özgeldi
Maltepe University Institute of Social Sciences, 2019

Career choice is the most important step in the individual lives. In this research, the effect of family on the choice of profession is examined. Therefore, the research was conducted with the participation of 434 people who chose to be a psychologist. All participants completed “the family impact on career choice” scale.

For analysing of the data, T-Test and Anova Test were used to examine whether the age and gender of the individuals who chose the profession of psychology, educational status, incomes and working conditions of the parents, and also relationship between the individuals and their families change the results or not.

As a result of this research, there is a small family effect (partially).

Keywords: Career choice, Family

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1. GİRİŞ 1
Problem 1
Amaç 2
Önem 3
1.1.MESLEK İLE İLGİLİ KAVRAMLAR 4
1.1.1.Meslek, Çalışma Ve İş 4
1.1.2. Meslek Seçimi 5
1.1.3. Mesleki Olgunluk 5
1.2. MESLEKİ GELİŞİM 7
1.2.1. Isaacson' a Göre Mesleki Gelişim Süreci 7
1.2.2. Ginzberg'e Göre Mesleki Gelişim Süreci 8
1.2.3. Super'a Göre Mesleki Gelişim Süreci 10
1.2.4. Holland'a Göre Mesleki Gelişim Süreci 11
1.2.4.1. Tutarlılık 13
1.2.5. Roe'nun Meslek Gelişim Kuramı 14
1.3. MESLEKİ KARAR KURAMLARI 15
1.3.1. Hilton'a Göre Karar Verme 16
1.3.2. Gelatt'a Göre Karar Verme 17
1.3.3. Vroom'a Göre Karar Verme 17
1.4. MESLEK SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER 17
1.4.1. Yetenekler 18
1.4.2. İlgiler 19
1.4.3. Değerler 19
1.4.4. Kişilik 20
1.4.5. Kültür 21
1.4.6. Çevre 22
1.4.7. Aile 22
1.5. MESLEK SEÇİMİNDE AİLENİN ETKİSİ 22
1.5.1. Aile Tanımı Ve Önemi 24
1.5.2. Aile Türleri 26

1.5.3. Ailenin İşlevleri 33
1.5.5. Aile Birey Etkileşiminin Önemi 34
1.6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 35
BÖLÜM 2. YÖNTEM 38
2.1.Araştırma Modeli 39
2.2 Çalışma Grubu 41
2.3.Veriler ve Toplanması 43
2.4. Verilerin Çözümlenmesi 43
BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUMLAR 45
Bulgular 45
Yorumlar 64
BÖLÜM 4. SONUÇ 73
Özet 73
Yargı 74
Öneriler 75
EK'LER 76
KAYNAKÇA 78

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri 42
Tablo 2. Güvenilirlik Analizi Sonuçları 45
Tablo 3. Normallik Test Sonucu 46
Tablo 4. Betimleyici İstatistikler 47
Tablo 5. Cinsiyete Göre Meslek Seçimi 50
Tablo 6. Yaşa Göre Meslek Seçimi 51
Tablo 7. Çalışma Durumuna Göre Anova Testi Sonuçları 52
Tablo 8. Annenin Eğitim Durumuna Göre Meslek Seçimi 53
Tablo 9. Babanın Eğitim Durumuna Göre Meslek Seçimi 55
Tablo 10. Anne İş Durumlarına Göre Meslek Seçimi 57
Tablo 11. Baba İş Durumlarına Göre Meslek Seçimi 59
Tablo 12. Ailenin Gelir Durumuna Göre Meslek Seçimi 61
Tablo 13. Aile İle İlişki Durumlarına Göre Meslek Seçimi 62

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Holland'ın Tipleri Arasındaki Tutarlılık İlişkileri 13

ÖZGEÇMİŞ

Elçin KILIÇ

Psikoloji Anabilim Dalı

Eğitim

Ls.	2015	Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme
Lise	2005	Hisarönü Y.D. Lisesi

İş/İstihdam

Yıl	*Görev*
2015 -	Memur - Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı : Zonguldak, 1987 Cinsiyet: K

GSM / e-posta : 05326466269 / elcinkilic607@hotmail.com

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın kimlik bilgilerinden olan problem, amaç, önem kısmına yer verilmiştir.

Problem

Doğduğumuz andan itibaren hayatımız şekillenmekte ve hayallerimiz, aldığımız, almadığımız ya da almak zorunda olduğumuz kararlar yaşadığımız hayatı belirlemekte. Ortalama insan ömrünün de arttığını düşündüğümüzde bir bireyin hayatıyla ilgili iki temel karar ortaya çıkmakta; eğitim ve meslek seçimi. Eğitim almak ya da almamak verilecek kararlardan bir tanesiyken, meslek seçimi ise bu kararlardan verilmesi en kesin olanıdır. Bu süreçte de bireyin alacağı aile desteği büyük bir etkiye sahip olacaktır.

Meslek seçimi, bireyin hayatına yön veren ve hayatını, geleceğini şekillendirme potansiyeli olan en önemli aşamalar arasında yer almaktadır. Birey kendi istek ve özelliklerine uygun olarak mesleğini seçtiğinde bu seçim iş yaşamındaki performansını ve özel hayatını olumlu olarak etkilemektedir. Kendi özelliklerine uygun meslek seçimi yapan birey belirli yaştan itibaren başarılı ve mutlu bir şekilde hayatını sürdürerek arzu ettiği şekilde kendini geliştirebilir, hayatını kurgulayabilir (Kepçeoğlu, 2004).

Meslek seçimi ile ilgili bazı kuramcılar, bireyin doğumundan ölüme kadar olan süreçlerini ele alarak belli yaş aralıklarında beklentilerinin değiştiğini ve çeşitli karar verme aşamalarından geçtiğini gözlemlemişlerdir. Bu süreçlerde birey geleceği ile ilgili kararlar verirken, aileye de önemli görevler düşmektedir. Her şeyden önce ailenin bireyi iyi tanıması ve bireyin özelliklerine göre yol gösterici olması gerekmektedir. Bazı aileler buna uygun şekilde davranırken bazıları yol gösterici olamadan direkt olarak bireyleri itibarlı mesleklere ya da mesleki eğitim sonrası iş bulmakta zorlanmadan mesleğini icra edeceği mesleklere yönlendirmekte hatta birey üzerinde baskı kurmaktadır. Bireyin üzerinde kurulan baskı yanlış seçimler yapmasına ve istemediği bir hayatı yaşamasına sebep olabilir.

Amaç

Meslek seçimi, bireyin yaşam kalitesini belirleme de etkili bir faktördür. Meslek seçimi yapan bireyler seçtiği mesleğe göre yaşayacağı çevre, eş seçimi, seçtiği mesleğin iş olanaklarının devamlılığı ve başarılı olup olmayacağını, bütün yaşamının nasıl sürüp gideceğini belirlemektedir (Tan, 1992). Meslek seçimi yapan bireyin meslek tercihinde anne-babanın negatif etkisinin olması onun istemediği veya sevmediği bir mesleğe yönlendirmesi bireyin mutsuz bir hayat sürdürmesine yol açabilecekken, anne-babanın pozitif etkisiyle bireyin kendi özelliklerine uygun meslek seçimi yapması ve ailenin desteğiyle istediği yolda bilinçli bir şekilde ilerlemesi sonucunda birey hem başarılı hem de mutlu bir hayat sürdürebilir.

Literatüre incelendiğinde, meslek lisesi öğrencilerinin, meslek seçme yeterlilikleri ve meslek seçimleri üzerinde etki olan faktörleri araştırılmıştır. Yapılan bu araştırma göstermiştir ki meslek seçiminde ailelerin beklentisi ve öğrencilere yönelik düşüncelerinin etkili olduğunu kabul eden öğrencilerin oranı %59'dur. Meslek seçiminde arkadaşların ve çevrenin etkili olduğunu kabul eden öğrencilerin oranı ise %47'dir. Meslek seçiminde aile ve çevre etkisinin şiddetini belirleyen bu araştırma göstermektedir ki meslek seçimi konusunda aile ve çevrenin olmadığı bir çalışma eksik olacaktır (Vurucu, 2010).

Yaşamın her alanına ulaşmasının yanı sıra psikolojik olarak belirleyici bir etkiye de sahiptir. Bu "çevre etkisi" olarak tanımlanan sosyal etki, beklenmektedir ki, meslek seçiminde de yordayıcı bir nitelik kazanabilmektedir. Toplumun beklentileri, yapılan işin veya seçilen mesleğin sosyal prestiji, kazancı ve toplumsal mesleki algısı kişilerin kariyer tercihlerini etkilemektedir. Kişilerin meslek seçiminde etki olan faktörlerin araştırıldığı çalışmada, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi'nde görev yapan 301 memurdan oluşan örnekleme ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucunda memurluk mesleğinin seçiminde belirlenen 5 faktörden en etkili olan faktörün "Ekonomik çevredeki güvensizliğe göre devletteki güvenceli ortam" boyutunun açıklanan varyanslar bakımından en etkili ve faktör skorları açısından da en önemli faktör olduğuna karar verilmiştir. Bu faktörün etkisinde anne baba etkisinin en yüksek yordayıcı bir durum olduğuda ayrıca belirlenmiştir (Yıldırım, 2018).

Geleceğini şekillendirmek isteyen bireyin, hayatındaki en önemli dönüm noktalarından birisinin meslek seçimi olduğu genel olarak kabul görmektedir. Bireyin seçtiği mesleği yaparken mutlu olmasının toplumsal fayda ve üretime katkı açısından önemi bilinmektedir. Bu araştırma meslek seçiminde ailenin etkisini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada psikologluk mesleğini seçen bireylerde aile etkisinin olup olmadığı belirlenmeye çalışılacaktır. Ve bu sayede hayatının büyük bir çoğunluğunda sürdürmesi gereken bir faaliyet olan çalışma yaşamında mutluluğa ve toplumsal fayda için verimliliğe ulaşmasına katkı sağlanacaktır.

Önem

Hayat boyu aldığımız kararların en önemlilerinden biri de meslek seçimidir. Meslek yalnızca para kazanma aracı değil, her şeyden önemlisi yetenekleri kullanarak kendini geliştirme yoludur. Birey yeteneklerine uygun bir işi yaptığı zaman başarı gösterip yaptığı işte yüksek performans ortaya koymaktadır. Meslek seçimi konusunda ailenin rolü fikir vermek ve yol göstermek olmalıdır. Son kararı ailenin değil bireyin vermesi gerekir. Bireyin geleceği için atacağı adımda en önemli etkisi ailenin bireyin kendine uygun mesleği seçmesinde olanak sağlamasıyla oluşacak pozitif yönlendirme etkisi olacaktır. Bireyin meslek seçimindeki ciddiyeti kavrayabilmesini sağlamak, daha bilinçli sağlam adımlarla ilerleyen bireylerin daha mutlu ve kaliteli hayat sürmesine sebep olacaktır.

Bu çalışma, bireylerin kendi özelliklerine uygun meslek seçiminde tercih dönemleri sırasında yönlendirme yaparken destek olan ve yol gösterecek olan anne-babalara, öğretmenlere, rehber öğretmenlerine, üniversiteler de gerçekleştirilen tercih tanıtım günlerinde aileleriyle gelen bireyleri ailesiyle birlikte en doğru kararı alması için tanıtım yapan öğretim üyelerine yol gösterici olmasını ümit ediyorum.

1.1.Meslek ile İlgili Kavramlar

1.1.1.Meslek, Çalışma Ve İş

Literatürde meslek tanımlaması yapılırken genellikle çalışma ve iş kelimeleri de tanımlanmaktadır. Bunun da sebebi bu üç kavramın günlük kullanımda sıklıkla birbirleri yerine kullanılması gösterilebilir. Bu çalışmanın konusu olan meslek kavramını doğru yorumlayabilmek adına, her üç kavramın da ayrı ayrı tanımlanmasında yarar vardır.

Meslek, özelleştirilmiş bir konuda belirli bir bilgiye sahip olan bireylerin uğraşı olarak tanımlanabilmektedir (Rothman, 1987). Türk Dil Kurumu sözlüğünde meslek kavramının "*Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenen iş*" olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Yapılan işin meslek olarak algılanabilmesi için, meslek kavramının niteliğinin daha ön plana çıkartılması ile birlikte toplumsal normlar boyutunda mümkün olabilmektedir (Seçer, 2007). Bununla birlikte, toplumun gözünde yapılan iş meslek olarak algılanır ve birey bunun farkında olursa kendisini mesleğine daha hakim kılmakta ve daha verimli bir şekilde çalışabilmektedir.

Çalışma kavramı bu kavramlar arasındaki en geniş anlama sahiptir. Eski dönemlerde çalışma genellikle kölelikle özdeşleştirilen ve hor görülen bir kavramdı, fakat modern çağın getirdikleriyle birlikte toplum hayatının merkezine yerleşti ve tanınırlık kazandı (Bozkurt, 2005).

İş kelimesi ise, günümüzde ücretli çalışma için kullanılmakla birlikte zaman zaman anlamında düşmeye gidilip çokta önemsenmeyen eylemlerden bahsederken de kullanılmaktadır. İş, çalışan ile onun ürettiği arasında bir ilişki olduğu konusunda ve çalışmanın niteliği hakkında çok fazla bir bilgi vermez, aksine alınan ücrete dikkat çekildiğinde nicelik ön plandadır (Seçer, 2007). Bu bağlamda, iş kavramı mesleki bilgi ve becerinin uygulanması olarak ifade edilmektedir.

1.1.2. Meslek Seçimi

Meslek seçimi bireysel ve toplumsal anlamda büyük önem taşımaktadır. Meslek seçimi bir davranıştır ve bu davranışın oluşumunda insanın hayatını güvence altına alma, toplumda var olma gibi doyurulmayı bekleyen gereksinimler yatmaktadır (Kuzgun, 1982).

Meslek seçimi, bireyin kendi özelliklerine uygun olan meslekleri farklı yollarla, beklentileri doğrultusunda değerlendirerek istediği mesleğe yönelmeye karar vermesidir. Mesleki seçim araştırma evresinde gerçekleşmesi beklenen gelişim sürecidir. Meslek seçimiyle karşı karşıya kalan birey, çeşitli faaliyetlerde bulunur ve bu faaliyetler sayesinde kendini fark etme sürecinden geçer ve bu süreç sayesinde bireyler kendilerine yön çizerler. Bireyin hayata dair ilk algıları ve amaçları ailede oluşur ve bu amaçlar oluşurken ilk olarak çevresi olan aileden etkilenecektir (Demirel, Demirel & Düşükcan, 2012). Dolayısıyla meslek seçiminde bireyi etkilemede ailenin büyük rolü olduğu açıktır.

Meslek seçimi yaparken birey aynı zamanda hayatını sürdürebilmek için gerekli olan işini de seçmektedir. Meslek seçimi, araştırma, hayal kurma ve belirlenme gibi basamaklardan oluşan hareketli bir süreç olup, birey bu süreçte kimi zaman vazgeçişlerde de bulunabilir. Bu bireyin meslek seçiminde kararsız olduğunu gösterir. Birey meslek seçeceği zaman kendince hedefler belirler. Bu hedefleri kendi önceliklerine göre sıralamaktadır. Örneğin; iş bulma, saygınlık düzeyi, maddi olanaklarını vb. Birey mesleğini seçmekle beraber yaşamını sürdüreceği çevre ve birlikte olacağı insanları da seçmiş olacaktır (Deniz, 2001).

1.1.3. Mesleki Olgunluk

Daha öncede değinildiği gibi bireyler yaşamları boyunca gerek hayatta kalabilmek gerek de hayallerine erişebilmek adına çeşitli kararlar alır. Bu kararlar arasında en önemlilerinden biri de meslek seçimidir. Seçim aşamasında belli aşamalardan geçen bireyden mesleki olgunluk sergilemesi beklenir ve ihtiyaçları doğrultusunda bir yön belirler. Bu sebeple mesleki olgunluk meslek seçiminin önemli bir süreci olarak kabul edilir (Çakar&Kulaksızoğlu,1997). Bireyin doğru seçimler yapabilmesi için Ginzberg (1977), Super (1957) gibi mesleki gelişim kuramcılarının da ileri sürdükleri gibi bireylerin kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine erişmeleri gerekmektedir.

Aksi durumda verecekleri karar ya kendi yetenekleri ve ilgileri ile ya da hayalleriyle eşleşmeyecek ve mutsuz bir kariyer hayatı geçirmek durumunda kalacaklardır.

Mesleki olgunluk, bireyin kendi özelliklerine ve ihtiyaçlarına uygun olan gerçek mesleği seçebilmesi için bir takım tutum ve davranışları kazanma hali olarak tanımlanmaktadır Bu tanımı biraz detaylandıracak olursak, bireylerin mesleki olgunluklarına yönelik en önemli görevleri; kendini tanıma, gerçekçi bir benlik kavramına sahip olma, sınırlarını ve yeterliklerini bilebilme ve iş dünyası ile ilgili gerekli bilgiye sahip olmak olarak belirtilebilir. Mesleki olgunluğa erişmek dünden bugüne mümkün olmadığı gibi birçok değişkeni de bulunan bir durumdur. Literatürde mesleki olgunlukla ilişkisi araştırılan değişkenler şöyle sıralanabilir; yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, benlik kavramı, kişilik özelliği ve denetim odağı, akademik başarı ve ailenin etkisi (Akıntuğ&Birol, 2011).

Belirtilen bu değişkenlerin haricinde mesleki olgunluktan bahsederken salt bir meslek seçimi kararından bahsetmek doğru olmayacaktır. Burada biraz da bireyin karar vermeye karşı sergilediği tutum, hayatını planlamadaki isteği ile yetenek ve mesleki becerilerinin gelişiminden de bahsedilmektedir (Crites, 1971). Birey ne kadar kalıplaşmış inançlardan sıyrılmış bir halde karar verebiliyorsa, mesleki olgunluğunun varlığından o kadar bahsedilebilir. Kalıplaşmış bu inançlar toplumun nezdinde bir şeyler ifade etmektedir. Ancak birey mesleki kararını verirken bu kalıplardan ne kadar uzak durabilirse, o derece kendini yansıtan kararı vermiş olacaktır. Fakat bu kararın verilmesi ergenlik çağındaki bir birey için çok kolay değildir. Bu yüzdendir ki ailesinin desteği onun için çok önemli olmaktadır. Caroll (1980)'a göre bu karar verme süreci, ilk önce karar verilmesi gereken bir durumun varlığından haberdar olmak ile başlar ve birbirini izleyen davranışlar silsilesi olarak bakılması gereken uzunca bir süreç olabilmektedir. Öte yandan düşünülmesi gereken bir diğer konu, bireyi karar almaya itecek bir ihtiyacın veya durumun oluşup oluşmadığıdır. Yine burada ailenin rolü kritiktir. Bireylerin karar vermeye başlangıç zamanları veya itici güçlerindeki farklılığın yanında, yine bireylerin karar verme stratejilerinde de farklılıklar görülmektedir. Kuzgun (1982) bu durumu şöyle özetlemiştir; bireyler karar alırken daha sıklıkla isteklerini ön plana koyarlar ve hoşlarına giden şeylerle ilgili karar verme eğilimi gösterirler. Bunun yanında mantıklı bireyler ise, seçenekleri inceler ve ona göre karar alırlar (Akıntuğ&Birol, 2011).

Bireylerin farklı karakter özelliklerinden kaynaklanan bu ve buna benzer tüm farklılıkları anlayabilmek adına kullanılan birden fazla ölçüm yöntemi bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi olan ve Kuzgun ve Bacanlı (1996) tarafından geliştirilen "Mesleki Olgunluk Ölçeği"dir

Bahsedilen "Mesleki Olgunluk Ölçeği", bireyin meslek kararını alırken nelerden etkilendiğini, neleri örnek aldığını veya almadığını, neye nasıl tepki verdiğini, hangi durumları içselleştirdiği gibi sonuçları gösterir ve bireyin meslek kararını almaya ne kadar hazır olup olmadığının, hazırsa da aldığı kararları neye dayandırdığını anlamamıza yardımcı olur.

Bu tanımlara dayanarak mesleki olgunluk, birey kendi yetenek, ilgi, değerlerine ve ihtiyaçlarına uygun kriterler de ki mesleklere yönelerek karar vermesi olarak açıklanabilir. Savickas'a (1990) göre, yüksek mesleki olgunluk düzeyine sahip bireyler, meslek seçimi yaparken daha özenli davranmakta, kendi kişilik özelliklerinin ve kendilerinin farkında olduklarından değerlendirmelerini daha gerçekçi yapabilmektedir. Bu sebeple tercih ettikleri meslekte mutlu ve başarılı olmaktadırlar (Hamamcı & Çoban, 2007).

1.2. Mesleki Gelişim

Meslek gelişim süreci yaşam boyu devam eden bir süreç gibi değerlendirilse de özellikle lise çağları mesleki karar verme açısından birey için kritik bir dönemdir. Bu dönemde bireyin seçeceği meslek alanını belirlemesi ve yönelmesi beklenmektedir. Super (1957), gelişim evrelerini ayırarak bireyin her evrede yapması gereken gelişim görevleri olduğunu belirtmiştir. Mesleki gelişim kuramları Super (1957), Isaacson (1986), Roe (1965), Ginzberg (1970), Holland (1973), gibi birçok kuramcı tarafından geliştirilmiştir.

1.2.1. Isaacson' a Göre Mesleki Gelişim Süreci

Bu süreç mesleki gelişim süreci aşağıda belirtilen beş aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar şöyledir (Çakır, 2011);

- **Farkında Olma ve Uyanış (5-12 yaş):** Bireyde mesleki farkındalığın ortaya çıkmaya başladığı dönemdir. Dönem okul öncesinden başlayarak ilkokul dönemini içine alan bir süreçtir. Birey bu zamanda, etrafındaki kişilerin çeşitli

işleri olduğunu, farklı mesleklerin var olduğunu fark etmeye ve anlamaya başlamaktadır. İlkokulun son zamanlarında birey, bazı ilgi ve yeteneklerin kendisi ve etrafındaki insanlar arasında değişiklikler ve benzerlikleri görmeye başlar.

- **Meslekleri Keşfetme ve Araştırma (12-15 yaş):** Bireyin ortaokul yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemde birey, kişiler ve meslekler arasında ortak ya da farklı özellikte ki yönleri üzerinde bilgi sahibi olmaya, keşfetmeye başlar.
- **Karar Verme (15-18 yaş):** Birey artık kendi ve meslekler hakkında edindiği bilgilere dayanarak bunları değerlendirir. Bu bilgileri birbirine bağlamaya ve geleceğe dair fikirlerini oluşturmaya başlar. Bu fikirler ilk etapta geçici olabilir. Zaman içerisinde birey daha net plan yaparak ve meslek seçiminde daha açık karar vermektedir.
- **Hazırlık (18-23 yaş):** Birey tercih edeceği mesleğe kendini hazırlamaya, tercih ettiği alan, okuduğu okul veya bulunduğu faaliyetlerle başlar. Meslek ile ilgili, bilgi toplamaya ve alanda kendini yetiştirerek mesleğini yapmaya hazır hale gelir. Bu süreçte tercih ettiği meslek alanında iş aramaya başlar.
- **Yerleşme Dönemi (İşe Girme):** Bireyin meslek hayatında yerini alması ve çalışma hayatına başladığı dönemdir. Birey, kazanıp geliştirdiği beceri ve bilgilerini bu dönemde uygulamaya geçer. Mesleğini sürdürürken diğer yandan da mesleki gelişimini sürdürmektedir.

1.2.2. Ginzberg'e Göre Mesleki Gelişim Süreci

Ginzberg, Herma, Axelrad ve Ginzburg (1951) meslek seçimini gelişimsel bakış açısıyla ele alan ilk isimlerdir. Meslek seçiminin herhangi bir zamanda bir anda gerçekleşen bir durum değil, çocukluktan yetişkinliğe kadar uzanan gelişim dönemi olduğu konusunu ortaya koymuşlardır. Temel ögeler aşağıdaki gibidir (Yeşilyaprak, 2006);

- Meslek seçimi bir süreçtir.
- Meslek seçimi süreci, büyük ölçüde, geri dönülmezdir.
- Meslek seçim süreci her zaman bir anlaşma içerir.

Kuramcının Mesleki Gelişim Aşamaları; hayal dönemi, geçici dönem ve gerçekçi dönem olarak üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Bunlar; (Yeşilyaprak, 2006);

- **Hayal Dönemi (5–11 yaş):** Bireyin bu dönemdeki seçimleri keyfidir. İlk olarak planında mutluluk veren seçimler temel amaçtır. Yetişkinlerle birliktelik kurulmaktadır.
- **Geçici Seçimler Dönemi (11–17 yaş):** Birey bu döneminde kendi özelliklerini tanıma evrelerine ayrılmaktadır.
    - 11–12 yaş arası ilgi döneminde; birey, hoşlandığı veya hoşlanmadığı faaliyetleri fark etmeye başlar.
    - 13–14 yaş döneminde; kapasite dönemidir. Birey kendi özelliklerinin mesleğe uygun olup olmadığını dikkate almaktadır.
    - 15–16 yaş değer döneminde; bireyin değerleriyle ve seçeceği mesleğe dair beklentileri uymaya başlar.
    - 17 yaş döneminde ise, bireyin seçimleri sabit değildir. Birey, kapasitesi, ilgisi ve değerlerini idrak ettiklerinden dolayı düşünceleri sabit kalmayarak değişmektedir.
- **Gerçekçi Dönemi (17–24 yaş):** Bu dönem belirleme, şeffaflaşma, araştırma ve keşfetme evrelerinden oluşmaktadır.
    - 17–18 yaşı kapsayan **Keşfetme evresinde**; birey meslek seçimini yaparken kendisine yol gösterecek tecrübe ve bilgiler edinmeye çalışır.
    - 19–21 yaş **Şeffaflaşma döneminde**; önceden bireyin yaşadığı süreçlerin birikimidir. Farklı faktörleri değerlendirerek amaca bağlar.
    - 21–24 yaş **Belirleme dönemi** ise; meslek seçim kararının planlamayı ve kesinleşmesini kapsamaktadır.

1.2.3. Super'a Göre Mesleki Gelişim Süreci

Super (1957), meslek seçimi davranışında benlik kavramının önemli olduğunu ileri sürmektedir. Benlik kavramı, çeşitli kişilik özelliklerini bireyin kendinde algılaması ve ne şekilde gördüğü ile ilgili kendi hakkındaki değerlendirmesidir (Bacanlı, 2003).

Super (1957)'a göre benlik, kişinin kendini nasıl gördüğüdür. Bu kavram, bireyin etrafıyla olan etkileşimiyle, bazı durumlarda, belirli işlevlerde bulunarak gerçekleşir. Bireyin meslek seçimini benlik kavramı etkiler. Super, meslek seçiminde karar verme ve belirli gelişim sürecinde olan bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda oluşan benlik kavramının meslek seçimine etki ettiği görüşünü ortaya koymaktadır. Mesleki gelişim sürekli devam eden bir süreç, meslek seçimi de bir birleşimdir. Bireylerin mesleki gelişimlerinde kendi özellikleri ve benlik kavramları bu kurama göre önemli bir yer tutmaktadır. Bireyin meslek seçiminde, ekonomik anlamda ailenin durumu, karşısına çıkan fırsatlar, çevresi ile ilişkisi önemli bir etkiye sahiptir. Birçok aşamadan geçen mesleki gelişim süreci, zaman içinde yeni tecrübeler kazanarak değişiklik göstermektedir. Bu gelişim aşamaları şöyledir (Kuzgun, 1996);

- **Büyüme Dönemi (0-14 yaş):** Bu yaşlar arasında çocukta oldukça kuvvetli bir merak duygusu bulunmaktadır. Kendisini, çevresini ve dünyayı tanıyıp anlamakla ilgili önemli bir heves taşır. Değerlerin de oluşmaya başlamasıyla birlikte, ilgi alanları ve yeteneklerini de keşfetmeye başlayan bireyler bunları hayallerini ve mesleklerini de netleştirmek için kullanmaya başlarlar. Büyüme döneminin erken zamanlarında hayal ve gereksinimler ön plandadır. Akabinde ise sosyal yaşamın oluşmaya başlamasıyla ilgi ve yeteneklere verilen önem ön plana çıkar. Bu döneme ait alt dönemler şunlardır;
    - *Hayal Dönemi (4 – 10 yaş):* Çocuk anlık ihtiyaçlarına, arzularına ve heveslerine göre tutum sergiler. Bu dönemdeki en göze çarpan davranışlar, hayal kurma ve rol denemeleridir.
    - *İlgiler Dönemi (11-12 yaş):* Bu dönem çoğunlukla çocukların neleri sevip, neleri sevmediğini keşfetmeye başladıkları zamandır**.**

- *Yetenekler Dönemi (13-14 yaş):* Buradaki iki yıl boyunca beceriler ve yeteneklerin keşfi ön plandadır. Buradaki kesinlik bireyin meslek seçiminde büyük rol oynayacaktır.

- **Araştırma Dönemi (14-24 yaş):** Bireyin ergenlik dönemi ile başlar. Birey kendisiyle ilgili yetenek ve ilgileri hakkında daha bilinçlidir. Hangi konuda başarılı olduğunu belirler buna yönelik düşünür. Bu dönem başladığı zaman iş hayatı uzak gelecek olarak görünür. Fakat 18 yaş itibariyle olaylara daha gerçekçi yaklaşır kendi yeteneklerinin yeterli olmadığını düşünerek iyi bir eğitim almaya yönelmektedir. Araştırma döneminde Deneme (14-17 yaş) - Geçiş (18- 21 yaş) - Sınama (22-24 yaş) aşamalarından oluşmaktadır.
- **Yerleşme Evresi (25-44 yaş):** Bireyin bu dönemi iş hayatında yer edindikten sonra kendini ona yönelik geliştirme ve onu elde tutmaya yöneliktir. Bu evre Sınama (25-30 yaş) – Sağlamlaştırma (31- 44 yaş) - Koruma (45-64 yaş) evrelerinden oluşmaktadır.
- **Çöküş Evresi (65 yaş ve sonrası):** Bireyin beden gücünden çok tecrübe ve bilgisinden faydalanıp kullanacağı bir dönemdir. Yaşlanma (65-70 yaş) ve Emeklilik (71 yaş ve sonrası) evresi basamaklarından oluşur.

Bireyin tüm gelişim evrelerinde olduğu gibi gelişim süreci mesleki anlamda da hayatın ilk yıllarından başlayarak, bireyin yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir.

1.2.4. Holland'a Göre Mesleki Gelişim Süreci

John L. Holland (1973), eğitim, askeri ve psikiyatri ile ilgili kurumlarda meslek danışmanı olarak görev almıştır. Holland, çalıştığı kurumlarda edindiği tecrübeler ile birlikte, bireyin kişiliğine göre Gerçekçi, Araştırıcı, Sosyal, Gelenekçi, Girişimci ve Sanatçı tipler olmak üzere altı tipte toplanabileceğini belirtmiş ve "Tipoloji Kuramı" olarak ifade edilen "kişilik kuramı"nı meslek danışmanlığı alanında ortaya koymuştur (Kuzgun, 2000).

Holland'ın kuramında dört önemli varsayım teorinin özünü oluşturmaktadır. Bunlar (Yeşilyaprak, 2006);

- Bir birey, benzer özellikler göz önünde bulundurulduğunda, herhangi bir kişilik tiplerinden birine yerleştirilebilir.
- Kişilik tiplerine karşılık olarak altı tür meslek vardır.
- Bireyler sahip oldukları özellikleri kullanmalarına olanak sağlayacak kendi kişilik tiplerine uygun çevreler ararlar.

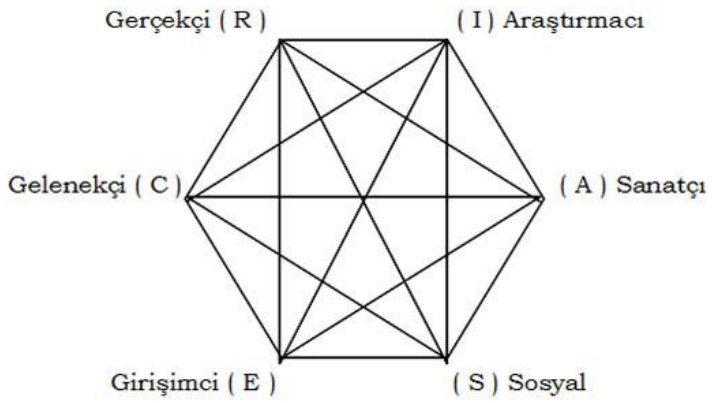
Bireyin kişiliği ile mesleklerin gerektirdiği özellikler arasında ilişki vardır. Meslek seçimi bireyin özelliklerini yansıtmaktadır. Bu teoriye göre kişilik altı tipten oluşmaktadır. Bunlar (Adıgüzel&Erdoğan, 2014);

- **Gerçekçi Tipler (Realistic):** Genelde pratik, samimi, dengeli, sabırlı, saldırgan ve hoş görülüdürler, gerçekçi olmayı tercih eder ve para, statü ve güç değerleri gelişmiştir. Gerçekçi tipler; tamircilik, mühendislik, çiftçilik veya elektrikçilik gibi meslekleri tercih ederler.
- **Araştırıcı Tipler (Investigative):** İlgi alanları bilimsel çalışmalar olup, soyut kavramlardan hoşlanır, karamsar, içedönük, tedbirli kişilerdir. Araştırmacı tipler; biyolog, kimyager, fizikçi, antropolog, bilim adamı veya tıbbi teknisyenlik gibi işleri tercih ederler.
- **Sosyal Tipler (Social):** Sosyal ortamlarda olmaktan hoşlanırlar. Düzenli, nazik, ikna edici ve sorumlu kişilerdir. Sosyal tipler; öğretmenlik, din görevliliği, psikolojik danışmanlık, klinik psikologluk, psikiyatri hemşireliği veya konuşma terapistliği gibi meslekleri tercih ederler.
- **Gelenekçi Tipler (Conventional):** Kurallar çerçevesinde sistematik şekilde ilerlemekten hoşlanan, kuralcı, emir alıp vermekten hoşlanan kişilerdir. Geleneksel tipler; muhasebecilik, stenografllık, finansal analistlik, bankerlik, hesap uzmanlığı veya vergi uzmanlığı gibi meslekleri tercih ederler.
- **Girişimci Tipler (Enterprising):** Dışa dönük olan bu kişiler yönetmekten hoşlanan, problemleri girişimci ve ikna yetenekleri çözen kişilerdir. Girişimci tipler; pazarlamacılık, yöneticilik, iş idareciliği, televizyon yapımcılığı, spor organizatörlüğü veya satın alma sorumluluğu gibi işleri tercih ederler.
- **Sanatçı Tipler (Artistic):** Sezgici, kural tanımaz, alçak gönüllülük, idealist, bağımsız ve hayal dünyası gelişmiş bireylerdir. Artistik tipler;

kompozitörlük, müzisyenlik, sahne yönetmenliği, yazarlık, iç mimarlık veya aktör/aktrislik gibi meslekleri tercih ederler.

1.2.4.1. Tutarlılık

Holland'ın kuramında "tutarlılık" öne çıkan başka bir kavram olmuştur. Hem bireyler hem de çevreler açısından birbirine daha yakındır. Mesela, Gerçekçi-Araştırıcı Tipler, Girişimci-Araştırmacı Tiplerden daha fazla özellikleri ortaktır. Şekil 1.'de görüldüğü gibi Holland bunu bir altıgenle açıklamıştır. Altıgende yer alan tipler birbirine ne kadar yakınsa bu tiplerin birbiriyle o kadar ortak özellik taşımaktadır ya da aksi durum da tipler birbirine ne kadar uzaksa ortak özellikleri düşüktür. Özetle yakınlıkları tutarlılıklarını göstermektedir (Ünsal,2014).

Şekil 1. Holland'ın Tipleri Arasındaki Tutarlılık İlişkileri
Kaynak: Ünsal, P.(2014). Kariyer Gelişim Kuramları ve Kariyer Danışmanlığı, Nobel Yayıncılık, s.207

Yukarıda belirtildiği gibi yüksek, orta ve düşük tutarlılık gösteren tipleri altıgende yakınlık ve uzaklık durumuna göre aşağıdaki gibi değerlendirilebilir.

- **Yüksek Tutarlılık:** Yüksek tutarlılık gösteren tipler birbirine yakın özelliklere sahiptir. Gerçekçi Tipler - Araştırmacı Tipler ile, Gerçekçi Tipler -Gelenekçi Tipler ile, Araştırmacı Tipler -Sanatçı Tipler ile, Sanatçı Tipler -Sosyal Tipler ile, Sosyal Tipler - Girişimci Tipler ile ve Girişimci

Tipler - Gelenekçi Tipler ile birbirne yakın olduğundan yüksek tutarlılığa sahiptir.

- **Orta Tutarlılık:** Orta tutarlılık gösteren tipler birbirine yakın özelliklere sahip gibi görünse de her zaman bu ortak özellikler geçerli değildir. Gerçekçi Tip - Sanatçı Tip ile, Gerçekçi Tip - Girişimci Tip ile, Araştırmacı Tip - Sosyal Tip ile, Araştırmacı Tip - Gelenekçi Tip, Sanatçı Tip -Girişimci Tip ile ve Sosyal Tip-Gelenekçi Tip ile orta tutarlılık gösteren tiplerdir.
- **Düşük Tutarlılık:** Düşük tutarlılık gösteren tipler birbirine zıt özelliklere özelliklere sahiptir. Gerçekçi Tip - Sosyal Tip, Araştırmacı Tip - Girişimci Tip ve Sanatçı Tip - Gelenekçi Tipler birbirine uzak olduğundan düşük tutarlılığa sahip tiplerdir.

1.2.5. Roe'nun Meslek Gelişim Kuramı

Bir bireyin direkt olarak çocukluk yıllarından başlayarak geliştirilen mesleki gelişimi, ilgilere ve ilgilerin temelinde yatan ihtiyaçların karşılanma şekline bağlıdır. Buna göre meslek seçiminin ilk belirleyicisi, birey- aile ilişkileri, yetenekler, ihtiyaçlar, değerler, ilgiler ve doyum düzeyleri gibi faktörlerden oluşmaktadır. Bu kuramın dört varsayımı aşağıda ifade edildiği gibidir (Kepçeoğlu, 1996);

- İhtiyaçların şiddeti başarıdaki güdülenme derecesini gösteren temel bir belirleyicidir.
- Normal olarak ihtiyaçların doyurulması bireyin bilinçaltı güdü kaynakları geliştirmesine engel olur.
- Düzeyi yüksek olan karşılanmamış ihtiyaçlar silinmiş gibi görünür, alt düzeydeki doyurulmamış ihtiyaçlar ise üst düzeydeki bir ihtiyacın hissedilmesine engel olur; bu karşılanmamış ihtiyaçlar meslek seçiminde önemli bir belirleyici etkisi yapar.
- İhtiyaçların hissedildiği halde karşılanması geciktirilmiş ise bilinçaltı güdü kaynakları haline gelirler.

Bu görüşe göre, bireyin meslek seçimini etkileyen ihtiyaçların, gelişim ve tatmin düzeyleri, çocuğuna fazla ilgili ailelerden, çocuğuyla yeteri kadar ilgilenemeyen ailelere göre bireyler arasında önemli farklılıklar gösterir.

1.3. Mesleki Karar Kuramları

Birey, ihtiyaçlarını karşılama gayretlerini sürdürürken daima karar verme tutumu göstermektedir. Karar verme, ihtiyacı gidereceği düşünülen nesneye götürecek birçok yol olduğu veya bir ihtiyacı gidereceği açık şekilde belli tek hedef bulunmadığında, yaşanan problemi gidermek maksadıyla alternatiflerden birine yönelme olarak tanımlanabilir. Birey hayatının her aşamasında çoğu kez karar verme eyleminde bulunmakta fakat bazen bunu fark edemeyebilir. Meslek seçimi gibi bireyin yaşamı boyunca önemli boyutta etki edecek kararların verilmesi anında çoğu kez birey kaygı-gerginlik yaşar. Çünkü bu tip kararlar bireyin yaşamını etkileyeceği için ayrıntılı düşünmeyi, uzun ve sistemli araştırma yapmayı gerektirir. Karar verme davranışı aşağıda belirtilen koşullarla ortaya çıkması gerekmektedir (Kuzgun, 2006):

- Karar verme ihtiyacı, ortaya çıkan bir problemin varlığı ve birey tarafından bu zorluğun hissedilmesi,
- Zorluğu giderilmesi için birden çok alternatifin bulunması
- Bireyin isteği seçeneklerden birine yönelme serbestliğine sahip olması

Karar verme işleminin başlaması için, o süre zarfında yapabilecek alternatifin kalmaması veya dikkat çeken daha yeni olanaklarla karşılaşılması, karar verecek olan bireyin algılayabilmesi ve bu durumda farklılık yapmaya ihtiyaç duyması gerekir. Bu ihtiyacı hisseden bireyde yeni alternatifleri değerlendirip uygun olana yönelmede hür olmalıdır. Akılcı karar süreci aşağıdaki aşamalardan oluşur (Kuzgun, 2006):

- Problemin hissedilmesi
- Problemin tanımı
- Seçeneklerin oluşturulması
- Seçenekler hakkında bilgi toplanması
- Toplanan bilgilerin ihtiyaçlarımızı karşılayıp karşılanmayacağına ilişkin değerlendirilmesi

- Uygun seçeneğin belirlenmesi
- Planın uygulanmaya konması
- Sonucun değerlendirilmesi

Karar sürecinin en önemli ve ilk aşaması zorluğun hissedilmesi ve karar sorumluluğunun hissedilmesidir. Daha sonrası sorunu giderebileceği yolların araştırılması, seçeneklerin sağlayacağı olanakların ve bireye yükleyeceği bedellerin belirlenmesi ve her bir seçeneğin diğerlerine olan benzer-farklı yönlerinin belirlenmesi gereken ciddi bir akıl sürecidir (Kuzgun, 2006). Seçeneklerin istek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi bakımından değerlendirme işlemi, kendini iyi tanıma ile gerçekleştirilebilir.

1.3.1. Hilton'a Göre Karar Verme

Hilton (1962) karar kuramlarını, bireylerin meslek kararlarını açıklamada yetersiz olduğunu açıklamaktadır. Çünkü birey uygun seçenek bulamadığında ne yapması gerektiği ile ilgili sorulara cevap verilmemiştir. Hilton mesleki karar verme süreciyle ilgili görüşleri inceleyerek aşağıda beş farklı belirtilen karar verme biçimde olduğunu belirtmiştir (Vurucu, 2010):

- **Eşleme Modeli:** Bireyin kendi özelliklerine uygun olduğunu düşündüğü mesleği seçmesi,
- **İhtiyaç Azaltma Modeli:** Bireyin ihtiyaçlarını karşılayan meslekler seçmesi,
- **Olası Kazanç Model:** Bireyin ekonomik açıdan en üst seviyeye ulaştıran mesleğe yönelmesi,
- **Sosyal Yapı Modeli:** Toplumsal çevrenin bireye üzerinde etkisi ile sınırlamalar ve hareketlilik ile mesleğe yönelmesi,
- **Karmaşık Bilgi İşlem Modeli:** Bireyi birden fazla seçenekle yüzleşerek mesleğe yönelmesi

Karar verme sürecinde bireyi çelişkiye düşüren seçeneklerin azaltılması gerekmektedir.

1.3.2. Gelatt'a Göre Karar Verme

Gelatt'a göre (1962), karar verme süreciyle karşı karşıya kalan bireyin ilk basamağında, seçeneklerin getireceği sonuçlar ve sonuçlara ulaşma olasılığı olan "yordayıcı sistem" bulunmaktadır. Muhtemel sonuçların göreceli tercihi "değer sistemi" sürecin ikinci basamağıdır. Sürecin üçüncü basamağını "karar sistemi" oluşturmaktadır. Üçüncü basamakta önceliklerin değerlendirilmesi yer almaktadır. Gelatt'a göre birey alacağı kararda ne kadar ayrıntılı ve doğru bilgiye sahipse alacağı risk hakkında bilgi sahibidir. Gelatt; birey karar verme sürecinde bilgi toplamanın daha çok gerektiğini belirtmiştir. Steers ve Pater (1975) bireyin tercihinde istenilebilirlik derecesinin önemli bir etken olduğu görüşündedir. (Kuzgun, 2006).

1.3.3. Vroom'a Göre Karar Verme

Vroom (1964) beklenti kavramıyla açıkladığı karar verme davranışını, bireyin seçeneğe yönelişi, tercih ettiği hedefe ulaşmasındaki beklenti derecesini ifada etmektedir. Olasılık kavramıyla birlikte düşünülen beklenti kavramı, karar istenilir yönleri Vroom' göre hedefin olabilirlik derecesinin en yüksek olan seçeneğe yönelme olarak tanımlanmaktadır. Birey karar verirken kendi istekleri ile karşısındaki seçenekleri değerlendirmesi sonucunda bir seçeneğe yönelmektedir. Kararın bu şekilde verilmesi bireyin ne istediği, neler yapabileceği ve seçenekler bireyin ihtiyaçlarını ne derece karşılayacağı konusunda kişisel değerlendirme olarak ifade edilebilir. Vroom'un bu modeli seçenekler içinden yalnızca bir tanesini seçme durumunda olan bireylerin davranışını açıklamaktadır (Kuzgun, 2006).

1.4. Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

Bireyin kendi özelliklerine uygun meslek seçmeleri, meslek seçimini yaparken bireyi etkileyen faktörler üzerinde durulması oldukça önem kazanmaktadır. Bireyin meslek seçimini etkileyen faktörleri Savickas (1991), yetenek, ilgi, değer, aile, kültür ve çevre olarak değerlendirirken, Kuzgun (2004), ilgi, yetenek, değer, aile ilişkileri ve sosyoekonomik düzey gibi faktörlere değinmiştir. Bu faktörlere ilave olarak Korkut-Owen (2008) ise, ekonomik düzey, ülkenin yönetim şekli, yasalar ve şans faktörlerini ele almaktadır (Korkut-Owen, Kepir, Özdemir, Ulaş & Yılmaz, 2012).

Meslek seçimini etkileyen faktörlere ilişkin bir tarama yapıldığında görülmektedir ki, Super ve Knasel bu faktörleri; biyolojik (yaş, cinsiyet, fiziksel özellikler vb.), sosyolojik (duygular, değerler, baskılar, sosyal sınıf, vb.), ekonomik (ailenin ekonomik düzeyi, ülkenin ekonomik durumu), politik (mesleğe başlama olanakları, eğitim ve gelişim fırsatları) ve şans (doğal afetler, beklenmedik olaylar, vb.) olarak başlıklandırmaktadır (Super & Knasel,1981).

Meslek seçimini etkileyen faktörler yetenekler, ilgiler, değerler, kişilik, kültür, çevre ve aile olarak aşağıda incelenmektedir.

1.4.1. Yetenekler

Türk Dil Kurumu'nun tanımına göre yetenek; "*bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği, kabiliyet, istidat*" (www.tdk.gov.tr) olarak tanımlanmaktadır. Bireyin bir alana olan yatkınlığı yani yeteneği, o kişinin belirli bir zaman dilimi içerisinde, daha kolay bir biçimde ve yaratıcılığını katarak işlerini yapması, bu sayede de başarıya ulaşıp etrafındaki diğer bireylere de ilham olması anlamına gelmektedir (Doğan & Demiral, 2008). Buradan hareketle söylenebilir ki, bir alana olan yatkınlık o alanda başarıyı da beraberinde getirecektir.

Yetenek, doğuştan gelen ve eğitimle geliştirilen bir özelliktir. Doğru eğitimin sonuçlarından bir tanesi bireyin sahip olduğu yeteneklerin ortaya çıkartılması daha sonra geliştirilmesidir. Sayısal yatkınlık veya sanata, dile olan ilgi gibi keskin ayrımların yapılabilmesi ve sonrasında doğru yönlendirme mutlaka bir uzmanlık gerektirmektedir. Temel eğiminin liseyi kapsadığı düşünüldüğünde burada geçen 12 yıl boyunca bir bireyin yeteneklerini, becerilerini doğru bir şekilde analiz edebilmiş ve seçimlerine büyük ölçüde karar vermiş olması beklenmektedir. Fakat ülkemizle birlikte dünyada oldukça fazla yerde görülmektedir ki, bireyler bu ayrımı temel eğitim sürelerine yapamamakta ve hayatlarının devamında zorluk yaşamakta sonuç olarak da mutsuz olmaktadırlar. Bir bireyin sahip olduğu veya olmadığı yeteneklerin farkında olması onu yanlış bir meslek seçimi yapmaktan kurtarabilecek ve ömrünü mutlu geçirmesine yardımcı olabilecektir.

Meslek bir bireyin olabileceği en iyi hali olmasını sağlamalıdır. Bu halin ortaya çıkması ise bireyin yetenekleriyle doğrudan ilişkilidir. Zorlama seçimlerle yaşanan meslek hayatı bireyi başarıya götürmeyeceği gibi, geriye götürecek ve olabileceği en iyi

halinden de uzaklaştıracaktır. Bireylerin bu seçimi yapabilmesi için doğru desteği alması oldukça önemlidir fakat, birçok genç mesleğine karar vermeden önce büyük kararsızlıklar yaşamakta ve daha da önemlisi hangi yetenek ve becerilerinin hangi meslekle uyuşup uyuşmadığının da bilincinde değildirler. (Arslan & Güripek & İnce, 2017)

İnsan kaynakları yönetimi günümüzdeki çoğu meslek grubunun doğrudan dahil olduğu bir süreçtir. Bu süreçte amaçlanan; işletmelerde rekabetçi üstünlük sağlamak amacıyla gerekli insan kaynağının sağlanması, istihdamı ve geliştirilmesi ile ilgili politikalar oluşturma, planlama, örgütleme, yönlendirme ve denetleme faaliyetlerini içeren bir disiplindir (Yüksel, 2007). İşletmeler için bu denli önem arz eden yetenek kavramı başarı, beceri, liderlik, pratiklik, yaratıcılık ve zaman yönetimi gibi özellikleri de içermektedir. (Doğan & Demiral, 2008) Günümüz işletmeleri her çalışanı birer "yetenek" olarak görmeye başlamışlar ve bu yeteneklerin firmalardaki sürekliliğini sağlamak ve gelişimlerini desteklemek için kaynak ayırmaya başlamışlardır. (Peters, 2006)

1.4.2. İlgiler

İlgi, belirli bir faaliyete yönelme, bu faaliyetleri kısıtlayıcı koşullar altında bile başka faaliyetlere tercih etme ve bu faaliyetleri yaparken yorgunluk yerine dinlenmişlik, bıkkınlık yerine devam etme isteği duyma durumlarında varlığına hükmettiğimiz bir iç uyarı şeklinde açıklanmaktadır (Kuzgun, 2000).

Tıpkı bir bireyin yetenekli olduğu alanda mesleğini seçip icra etmesi gibi, yine aynı bireyin ilgi duyduğu ve çalışmaktan memnuniyet duyacağı alanda bir meslekte çalışması o kişinin mesleğini icra ettiği süre boyunca mutlu ve huzurlu olmasında büyük rol oynayacaktır (Razon, 1983).

1.4.3. Değerler

Değerler, bireylerin ideal davranış tarzları veya yaşam amaçları hakkındaki inançları olup davranışa farklı şekillerde rehberlik eden çok yönlü standartlardır (Uyguç, 2003). Değerler, amaçsal ve araçsal olmak üzere ikiye ayrılır. Amaçsal değerler yaşamın devam etmesi için gerekli olan temel değeridir. Araçsal değerler de bu amaçlara ulaşmak için uygulanan davranış biçimleridir (Rokeach, 1974).

Bireysel değerler ailede oluşmaya başlar ve birey sosyal hayata dahil olmaya başladıkça şekillenir (Meglıno & Ravlın,1998). Birey doğduğu günden itibaren, önce ailesinden daha sonra da eğitim almaya başlamasıyla birlikte hayatına dahil olan arkadaş ve öğretmenlerinden ve tüm toplumdan etkilenerek kendi değer yargılarını oluşturur. Oluşturduğu bu değerler ise onun bilişsel ve zihinsel yapısının parçası haline gelir. (Meglıno & Ravlın,1998)

Değerler, bizim en önemli olanın ne olduğunu ifade ederler, bireyler fark etmeden kararlarını değerleri doğrultusunda alırlar. Değerlerini iyi tanıyan bireyler, değerlerini kendilerine yol haritası olarak alırlar. Aksi durumda değerlerinden emin olmayan veya değerleriyle tercihlerini uyuşturamayan bireyler kendileri için en iyi kararları alamayıp doyumsuzluğa oluşabilmektedir.

1.4.4. Kişilik

Kişiliği literatürde çeşitli tanımları bulunmaktadır. Bloch tarafından, "*bir bireyin, içinde bulunduğu durumlara tepki vermesi biçiminde gözlemlenen, varoluş şeklinin göreceli olarak sabit ve genel bir özelliğidir.*" olarak tanımlanmıştır (Bloch, 1991). Başka bir çalışmada ise kişilik; "*kişilerin çevrelerine yönelik duygusal ve davranışsal tepkilerini şekillendiren, dinamik zihinsel yapılanmalar ve koordineli zihinsel süreçler bütünüdür*." (James, 2002)

Bireyin kişilik oluşumunda kalıtımsal faktörler etkili olduğu gibi, aile ve sosyal faktörler de oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Arslan&Güripek&İnce, 2017). Bireyin pek çok faktör tarafından şekillenen kişilik özellikleri ise onun hayatını şekillendirmektedir. İçsel ve dışsal pek çok uyarıcının kişilik oluşumu üzerinde etkisi vardır. Bunlardan bazıları doğumla gelmekte bazıları ise bireyin sonradan edindiği zihinsel, fiziksel davranışlar ile yetenekler, beklentiler, duygular, alışkanlıklar, aile, sosyo-kültürel etmenler ile coğrafi faktörlerdir (Tınar, 1999).

Tıbbi olarak bireyler fiziksel ve zihinsel gelişimlerini ergenlik yıllarının sonuna doğru tamamlarlar. Fakat bu durum onların hayatları boyunca fiziksel ve zihinsel olarak gelişmeyi bıraktıkları anlamına gelmemektedir. Zihin öğrenen ve sürekli gelişen bir yapıdır, dolayısıyla öğrenmeye açık olan beyinlerin gelişimi ömür boyu devam etmektedir. Ergenlik dönemi bitip yetişkinliğe geçildiğinde bireyin değişen hayatı, sosyal

çevresi, bilinç düzeyi ile birlikte kişiliğinde de değişimler meydana gelmekte hatta bu değişimler kalıcı olmaya başlamaktadır (Türküm, 2004).

1960'larda bu alanda önemli bir gelişme olarak, kişiliğin belirlenmesinde stres kavramı konuşulmaya başlanmıştır. Freidman ve Rosenman tarafından gerçekleştirilen çalışmada stres seviyelerine göre A ve B şeklinde iki tip kişilik belirlenmiştir. A tipi kişilik; hareketli, hızlı ve sabırsız olarak görülürken, B tipi kişilik; zaman kavramını dikkate almayan, sabırlı, eğlenceli, rahat ve yumuşak huyluluğu temsil etmektedir (Zel, 2001).

Kişilik bir birey ile alakalı her şeydir. Bir bireyin davranışlarını ve düşüncelerini yansıtır. Farklı sınıflandırmalarla açıklanmaya kişilik kavramının birbirini destekleyen üç yönü bulunmaktadır; mizaç, karakter ve yetenekler (Morgül, 2013). Halk arasında "huy" olarak adlandırılan mizaç, bireyin duygusal denge durumuna karşılık gelmektedir, bu da bireyin doğuştan sahip olduğu duygu durumuna verilen isimdir. İkinci kavram olarak karakter, bireyin sosyal çevresinin de değişmesi ile zamanla farklılık gösterebilen kısmıdır. Kişiliğin son bileşeni olan yetenek ise, zihinsel ve bedensel olarak iki grupta incelenir.

1.4.5. Kültür

Kültür kavramı, hem içeriğinin doluluğuyla hem de değişken yanıyla tanımlaması ve anlamlandırması oldukça zor olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültür kavramı tarihte sıklıkla uygarlık, medeniyet gibi kavramlarla ilişkilendirilse de, dayandığı en temel nokta, insandır (Karslı, 2016). İnsanın ürettiği bir kavram olan kültür, bugün medeniyetlerin aldığı şekil ve hayat tarzlarındaki farklılıklarla her şeyi içine alan bir kavram haline gelmiştir. Erdoğan ve Alemdar (2011)'a göre kültür; "*toplum denen birim içinde ve bu birimi oluşturan örgütlü alt birimlerde yaşayan insanın kendini, ötekini ve örgütlü birimleri ve alt birimleri nasıl yeniden ürettiğini ve bu üretimle ilgili ifade biçimlerini anlatır* " (Erdoğan & Alemdar, 2011). Bu tanıma baktığımızda gördüğümüz iki şeyden bir tanesi, maddiyata dayalı kültür, öteki ise maneviyata yani yaşayış biçimlerine dayalı kültürdür.

1.4.6. Çevre

Yaşadığımız yüzyılın koşulları oldukça hızlı değişmekte ve yüksek adaptasyon gerektirmektedir. İçinde bulunduğumuz çevre sürekli farklılaşırken buna uyum sağlamak zaman zaman zorlu olabilir. Bireyler olarak bizler bu değişimlere uyum sağlamanın yöntemlerini keşfetmek için çaba sarf etmekteyiz.

Doğduğumuz andan itibaren bir sosyal çevrenin içine dahil oluyoruz. Ailemizin haricindeki herkes, yaşımız ilerleyip arkadaş edinmeye başlayarak, eğitim hayatına ve farklı sosyal ortamlara dahil olarak tanıştığımız herkes bizim çevremizi oluşturmaktadır.

Anne-babanın bir çocuğun yaşamındaki en önemli kişiler olduğu kabul edildiğinde, bu kişilerin rol modelliği ve yaklaşımları oldukça önemlidir. Fakat anne-baba dışında kalan sosyal çevrenin de bireyin gelişiminde oldukça kuvvetli etkisi bulunmaktadır. Birey geliştirmeye çalıştığı uyum süresinde sosyal çevresindeki bir büyüğünden veya arkadaşından olumlu ya da olumsuz etkilenip yaşamında yansımalarını görebilir. Rol model olarak aldığı bir büyüğünün başarıları karşısında heveslenip, kendisiyle ilgili yeni özelliklerini fark edebilirken benzer şekilde tersi de gerçekleşebilir.

1.4.7. Aile

Ailenin bireyin dünyaya geldiği ilk günden beri onun fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişmeleri üzerindeki etkileri oldukça fazladır. Gerek fiziksel ve bilişsel gelişiminin sağlanması, gerekse bireyin toplum hayatına hazırlanması konusunda ailenin birey üzerindeki etkisi destekler nitelikte olmalıdır. Ailenin bireyin meslek seçimine etkisi aşağıdaki bölümlerde detaylı olarak incelenecektir.

1.5. Meslek Seçiminde Ailenin Etkisi

Doğduğu günden itibaren hayatında ailesinin varlığına alışık olan bireyler, kendi sorumluluklarını alabilecek döneme gelene kadar ailelerinin onlar adına karar vermesinde sakınca görmemektedirler, hatta bu durum istenen bir durumdur. Fakat birey belirli bir düşünce gücüne eriştikten sonra ailesinin kendi adına karar vermesini istemek yerine, onun desteğini görmeyi tercih eder. Burada aldıkları olumlu destek onları kendilerinin en iyi hallerine yaklaştırırken, olumsuz destek ise uzaklaştıracaktır. Meslek seçimi gibi yalnızca bireyin hayatını ya da maddi kazancını değil, çok daha ötesinde toplumu

etkileyen bir kararda ailenin olumlu desteği ve yönlendirmesinin ne kadar önemli olduğu ortadadır (Gati, I. ve Tal, S., 2008).

Birey meslek seçimi yapma dönemine gelene kadarki hayatının oldukça önemli bir kısmını okulda geçirmektedir. Bu durum ailenin meslek seçim sürecindeki desteğini azaltmaz, aksine okulla birlikte daha da yukarı çeker (Turner, S. ve Lapan, R. T, 2002). Bu seçim sürecinde elbetteki aile yaşantısındaki huzurlu ortamın olumlu etkileri bulunmaktadır. Fakat buna ek olarak anne babanın bireyin mesleki gelişimini desteklemek adına sergilediği olumlu ve destekleyici tutum, bireyin karar verme sürecini olumlu şekilde etkileyecektir. (Özdel, 2009) Keller ve Whiston (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışma da göstermektedir ki; bireyin en önemli destek kaynaklarından olan aile, birçok alanda bireylerin kariyer seçiminde önemli rol oynamaktadır (Keller & Whiston, 2008).

Birey sağlıklı meslek seçimi için kendi ihtiyaç ve isteklerini belirlemeden, meslek ile ilgili yeterli ve doğru bilgiye sahip olmadan kendine uygun olan meslek ile ilgili kararı vermesi mümkün değildir. Bireyin vereceği bu önemli kararda anne ve babasına önemli ölçüde görev düşmektedir. Bireyin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleklerin özelliklerini iyi bir şekilde değerlendirerek anne-baba olarak bireye meslek seçiminde yol gösterici olmalıdırlar. Aileler üzerlerine düşen bu önemli görevi en iyi şekilde yerine getirebilmek için bilgilendirme aldıkları durumda çocuklarına daha doğru yardımı sağlayabilmektedirler (Özünlü&Bacanlı, 2015) .

Ebeveynlik stilleri çocuk gelişiminde, çocuğun tüm kişilik özelliklerinin şekillenmesinde en büyük etkiye sahiptir. Çocuğun karakter özelliklerinin farkında olması, sosyal beceriler, duygusal zekâ gelişimi gibi birçok konu anne babanın yaklaşımı sayesinde şekillenmektedir (Aslan, 2002). Aile bir çocuğun kendisini en güvende hissettiği ortamdır. Bu korunaklı ortamda büyüyen çocukların kişisel gelişimlerinin de kuvvetli olması beklenmektedir. Çocuğun içine doğduğu ailenin sosyo-kültürel yapısı o çocuğun değerlerini şekillendirmede rolü büyüktür. Çocuk gözlemlediği bu tutumlardan hangilerini sahipleneceğini ve hangilerini sahiplenmeyeceğine karar vermektedir (Aslan, 2002). Bir bireyin meslek seçimini etkileyen özelliklerden bir tanesinin o bireyin değer yargıları olduğu düşünüldüğünde, bu değer yargıların ailede şekillenmesi durumu ailenin çocuğun toplumla bütünleşmesinde koyduğu standartlara örnektir.

Ailenin çocuk üzerindeki bu kuvvetli etkisini nasıl kullandığı onun hem karakter gelişimi hem de meslek seçimi konusunda oldukça önemlidir. Ebeveynlik stillerindeki farklılıklar, bireyler arasındaki farkın temel sebeplerindendir. (MEB, 2011) Daha otoriter bir ailede büyüyen çocuk ailesinin beklentilerini karşılamak için mücadele verecektir. Çünkü ailenin çocuk üzerindeki beklentisi oldukça büyüktür ve çocuk üstesinden gelebilmek için çoğu zaman kendi tercihlerini ve isteklerini ikinci kenara bırakıp, ailesinin isteklerine cevap vermeyi seçer ve hayatını ona göre şekillendirir. (Soygüt&Çakır, 2009) Söz konusu meslek seçimi olunca, otoriter bir ailede büyümüş birey meslek seçimini de ailesini memnun etmek için yaptığı takdirde ne kendi yeteneklerine ne de hayallerine göre meslek seçmiş olmayacağından, kariyer konusunda mutlu olması beklenmemelidir. Öte yandan, demokratik iletişimi benimseyen aileler çocuklarını kısıtlamaktan ziyade onlara seçenek sunmayı tercih ederler. Sergiledikleri çözüm odaklı yaklaşım sayesinde çocuklarının hayatlarına müdahale etmez ve onları sorumluluk almaya teşvik eder. Bu ortamda büyüyen çocuklar öz güvenleri yüksek ve benlik farkındalıklarının kuvvetli olduğu görülür (Soygüt&Çakır, 2009).

Meslek seçimi söz konusu olduğunda otoriter aileler tarafından uygulanan baskı çocuğu kendisine uygun olmayan bir mesleğe yönlendirecekken, demokratik ailelerin tutumu çocuklarını kendilerine uygun mesleğe yönlendirmeye oldukça elverişlidir. Meslek seçimi konusunda bireylere destek olan anne ve babalar, bireylerin ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda yol göstererek, fedakarlıktan kaçınmayarak topluma başarılı ve mutlu birey kazandırmış olacaktır (Çurağtay, 2010).

1.5.1. Aile Tanımı Ve Önemi

Ailenin tanımına ilişkin farklılaşmalar mevcut olmakla birlikte, aile çoğunlukla sosyal grup, sosyal birlik, sosyal örgüt, sosyal kurum, topluluk veya sosyal bir yapı olarak nitelendirilir (Gökçe, 1976). Her toplumun en ufak birimi aile olarak tanımlanır ve bireyin duygusal ile fiziksel gelişiminin tamamlanmasında ve toplum kültürünün oluşmasında temel oluşturan aile kurumudur (Güler&Ulutak,1992). Toplumlar birçok yönüyle birbirlerinden ayrılırken, ayrılmadıkları tek yön ailedir. Bahsedilen bu ailenin şekli ve dinamikleri değişmekle birlikte anne-baba ve çocuktan oluşan en küçük yapı taşı olduğu konusunda ortak noktada buluşulabilir. Aile kurguları, rol dağılımları gibi dinamikler veya daha tarımsal toplumlarda görülen geniş aileler ile daha endüstriyel toplumlarda

görülen daha çekirdek aileler arasındaki yapı ve iletişimsel farklılıklar göz ardı edilerek söylenebilir ki; aile her toplumu şekillendiren en temel birimdir (Dönmezler, 1984).

Aile kurumu ekonomik düzeylerine bağlı olarak ailenin sosyal yaşamında farklılıklar yaşaması sebebiyle çeşitli biçim ve işlevler kazanmıştır. Yapılan araştırmalar aile kavramı üzerine çeşitli tanımlarıyla karşılaşılmaktadır. Aile tanımı toplumların hayat tarzlarına göre değişkenlik göstermektedir (Özkiraz, Arslanel &Şengül, 2016). Fakat aile dendiğinde akla gelen şey; ailenin bireyin bakımı, eğitimi, idealleri, güveni, paylaşma vb. ihtiyaçlarının yerine getirerek cevap veren en güvenli nokta olduğudur. (Özgüven, 2000)

Toplumun ayrılmaz bir bütünü olan aile, toplum tarafından uyulması gereken kurallara ve toplumsal değerlerine bağlıdır. Bu özelliklerde zaman içerisinde değişiklik görüldüğü için ailede de değişiklikler gerçekleşebilir (Kağıtçıbaşı, 2000). Zaman içerisinde uygarlıklarda meydana gelen değişiklikler sonucu aile kavramı değişmemiş fakat ailelerin yaşayış biçimleri ile görev ve sorumluluklarında farklılıklar görülmüştür. Endüstri devriminden önce yaygın olan aile tarzı geniş aileyken, şehir hayatında görülen hızlı artışla beraber geniş aileler yerini çekirdek ailelere bırakmıştır.

Kuruluş şeklinden bağımsız olarak aile; bireyin beslenme, bakım, sevgi gibi ihtiyaçlarını karşıladığı ve gelişiminin desteklendiği ve topluma adaptasyonun öğretildiği bir kimliğe sahiptir (Bakanlığı, 2011).

Aileler birtakım özelliklere sahiptir ve bu özellikler genellenebilir. Bunlar (Elmacıoğlu. 2003);

- Aile evrenseldir: Dünyanın her yerinde, yaşam formunun bulunduğu her coğrafyada aile mevcuttur dolayısıyla aile en evrensel sosyal form olarak görülür.
- Aile duygusal bir temele dayanır: Aile çeşitli duyguların sonucu olarak kurulur; romantik sevgi, ebeveyn olma arzusu, ekonomik birlik gibi.
- Aile şekillenme özelliğine sahiptir: Bireylerin gelişiminin ailede gerçekleşmesi gerekçesiyle, bireyin sosyalleşmesinin temelleri burada atılır.

- Ailenin kapsamı sınırlıdır: Aile biyolojik ve ekonomik koşullarla bir sınıra sahiptir. Bu sınır özellikle ailelerinden uzaklaşmış küçük aileler için daha belirgindir.
- Aile üyelerinin sorumlulukları vardır: Aile bireylerinin birbirlerinden beklentileri herhangi bir sosyal formda görülen beklentilerden oldukça farklıdır. Bu görev ve sorumluluklar yaşam boyu devam etmektedir.

Bireyin sosyalleştiği ilk çevre ailesidir ve kural olarak benimsenmiş kültürleri birey ailede öğrenir. Aile; toplumsal kültür, gelenek ve görenekleri korumada ve yaşatarak geleceğe aktarılmasında önemli ölçüde etkilidir. Toplumun sürekli yaşaması için aile vazgeçilmez bir kurum olarak sonsuza kadar var olacaktır.

1.5.2. Aile Türleri

Bireyi toplum hayatına hazırlayan aile yapısal olarak farklı kültürlerde çeşitlilik göstermektedir. Kişinin beslenme ve barınma gibi en temel ihtiyaçlarının karşılanmasının yanında, bireyin kişisel ve karakter gelişimi de yine ailede sağlanmaktadır. İnsan, doğumla birlikte katılmış olduğu ailede şekillenir ve sosyalleşme sürecine hazırlanır. Toplumsal yaşam ise farklı coğrafyalarda, farklı kültür ve inanışlarda çeşitlilik göstermektedir. Toplumdan topluma çeşitlilik gösteren aile, aynı toplum içerisinde de farklılaşmaktadır.

Ailenin özellikleri, her ailenin toplumdaki yerini belirlemektedir. Kimi değişkenlere bağlı olarak ailenin birçok tipi oluşmuştur. Şunu belirtmek gerekir ki, yapısında çeşitlilik bulunduğu söylenen ailenin en temel görevleri olan; bireyin barınma ve beslenme gibi ihtiyaçların karşılanması her ailede benzer olmakla birlikte, farklılaşan kısımlar bireylerin yetiştirilme şekilleridir.

Aileler, yetkinin ait olduğu kişiye, yerleşim alanlarına, sosyo-ekonomik aşamalara, yapısal ve işlevsel özelliklerine göre aileler olarak sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmaya göre aile türleri aşağıdaki gibidir.

1.5.2.1. Yetkinin Ait Olduğu Kişiye Göre Aile

Ana ve baba ailesi olarak ikiye ayrılır. Bunlar (Gökçe, 1976; Ülken, 1943);

- **Ana ailesi (Maderi, Anaerkil):** Tarihte toplulukların daha göçebe hayat sürdükleri dönemlere dayanmaktadır ana ailesinin oluşumu. Bu dönemde topluluklar avcılık ve toplayıcılıkla yaşamlarını idame ettirmeye çalışırlardır, akabinde tarımla birlikte yerleşik hayata geçildiğinde oluşan aile yapılarının haneyi çekip çeviren, tarımla daha fazla ilgili olan kadınların otoritesinde kurulduğu görülmüştür. Burada toplu bir yaşamdan söz edilmektedir, çekirdek aile gibi bir durum henüz söz konusu değildir. Ananın kardeşleri ve onların çocukları hep birlikte aynı çatı altında yaşarlar. Anlaşılacağı üzere, evli çiftler kendi çocuklarıyla kendi evlerinde yaşamazlar. Çiftler ayrı halde kendi annelerinin evlerinde yaşamlarını sürdürürler, birbirlerini zaman zaman görmeye giderler. Babalar kendi çocuklarının yanında olmak yerine, annesinin evinde kardeşinin çocuğuna babalık yapar.Ana ailelerinde ananın soyuna bağlılık mevcuttur, yaşam da ona göre şekillenmiştir fakat evin içerisinde otorite faktörü annenin erkek kardeşi yani dayıdır.
- **Baba ailesi (Paderi, Ataerkil):** Baba ailesinde ana ailesinden oldukça farklı olarak, evli çiftler bir arada ve kendi çocuklarıyla aynı evlerde yaşamaktadır. Ebeveynler çocukları üzerinde eşit hak ve sorumluluklara sahiptir. Akrabalık her iki taraftan yürüdüğü için miras da ortaktır. Baba faktörünün oynadığı farklı rol aşağıda açıklanmıştır.
    - **Bölünmez asaba:** Yerleşik hayata geçmiş toplumlarda görülen bir aile düzenidir. Çekirdek ailenin ötesinde "asaba" önemlidir. Ebeveynler çocukları üzerinde bir hak iddia edemezler, çocuklar asabanın üzerinedir. Özel mal ve mülkiyet söz konusu değildir, sahip olunan her şey asabaya aittir. Baba tarafından akrabalarla evlenmek yasak olup, mal ve kan bağının önem kazandığı bu dönemde kan davaları söz konusu olmaya başlamıştır.
    - **Ataerkil aile:** Sonsuz bir baba otoritesi hakimdir. Dini inançlar ön plandadır, baba da otoritesini dinden almaktadır. Ailenin kabul ettiği din de babanın atalarının dinidir. Ataerkil ailelerde öncelikli hedef, erkek çocuğa sahip olmaktır ki soyun devamlılığı bozulmasın. Kadın ve erkekten beklentilerin net bir şekilde belirtilmesi ve arasında farklılık erkeği toplumun lideri konumuna getirirken, kadının

toplumda bir yeri olmamasına yol açmıştır (Dönmezler, 1984) Bana ailenin tüm mülküne sahiptir bu mülke karısı ve çocukları da dahildir, istediği takdirde onları satar ya da dilendirebilir. Erkek soyun devamlılığını sağlamak için birden fazla kadınla evlenebilir.

1.5.2.2. Yerleşim Alanlarına Göre Aileler

Yerleşim alanlarına göre aileler aşağıdaki gibi dört biçimde ele alınabilir. Bunlar (Kocacık, 1986; Ozankaya, 1984);

- **Kent ailesi:** Bürokratlar, tüccarlar ve diğer meslek gruplarının ailelerinin oluşturduğu yapılardır. Gelir tarıma değil, sanayi ve sanayi kollarına dayalıdır. Üretimden çok tüketimin desteklendiği bir yapı mevcuttur. Çekirdek aile düzeni hakimdir. Akrabalık ilişkileri diğer aile türlerine kıyasla daha zayıftır. Toplumun yönetim biçimi ve büyük toplumsal olaylardan daha fazla etkilenir
- **Kasaba ailesi:** Orta gelir düzeyi olarak adlandırabileceğimiz esnaf, zanaatkar, kısmen işçi, küçük tüccar, küçük memur gibi meslek gruplarının mensuplarının oluşturduğu ailelerdir. Genellikle çekirdek aile olarak yaşar ve kendi tüketimleri için üretim yaparkar.
- **Gecekondu ailesi:** Türkiye için 1950'lerden sonra oluşan, dünyanın farklı yerlerinde farklı tarihlerde görülmeye başlanmış olsa da çıkış noktası; sanayi sonrası köyden kente çalışma amacıyla gerçekleşen göçler olan aile yapısıdır. Gecekondu aileleri yapıları bakımdaın köy aileleri ile benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda kent aileleri ile yakınlaştıklarından, kent ailesi özelliklerine de sahiptirler. Dolayısıyla gecekondu aileleri "geçiş" ailesi olarak da anılmaktadır. Babanın otoritesi devam etmekte fakat kadın ve çocukların daha özgür oldukları görülmektedir. Genellikle köylerine dönmeyi istemezler fakat orasıyla bağlarını da kopartmazlar (Merter, 1990).
- **Köy ailesi:** Kendi üretimini ve mümkün olduğunda da kendi tüketimini kendisi yapan ailelerdir. Genellikle çekirdek aileye ek olarak, yakın arkabalar da aynı çatı altında yaşar. Ekonomik beklentiler üzerine kurulmuş bir birliktir, sahip olunan arazide beraber üretim yapılır. Köylerde evlenmeler sıklıkla genç yaşlardadır, aile birlikleri akrabalık ilişkileri üzerine kurulur. Erkek çocuklar daha ön plandadır.

1.5.2.3. Sosyo-Ekonomik Aşamalara Göre Aileler

Geniş aile, çekirdek aile ve geçiş ailesi olarak sınıflandırılabilir (Kocacık, 1986);

- **Geniş aile:** Otoritesi elinde bulunduran baba ile karısı ve çocuklarının yanında, gelinlerinin ve bekar oğullarının oluşturduğu aile yapısıdır.
- **Çekirdek aile:** Karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan en temel aile düzenidir
- **Geçiş ailesi:** Aile reisinin anne babasının veya bunlardan birinin, bekar kardeşlerinin, ya da karısının diğer akrabalarının oluşturduğu aile çeşididir.

1.5.2.4. Yapısal Özellikleri Bakımından Aileler

Bunlar geniş aile, çekirdek aile ve geçiş ailesidir.

- **Geniş (Büyük) Aile:** Geniş aile, birden fazla üyeden oluşan, varlığını geniş akraba bağlarıyla sürdüren bir aile yapısıdır. Aile, anne-baba, çocuklar, kuzenler, anane, dede, kardeşlerden oluşmaktadır. En yaygın biçimiyle geniş aile geleneksel toplumlarda görülmektedir. Bu Ailedeki üyeler hiyerarşik düzene uyarak iş birliği ve bütünlük içinde yaşayarak hayatlarını sürdürmektedir. Geniş ailelerde aile içinde uyulması gereken kurallara dikkat eder ve bu durumdan dolayı özgürlükleri kısıtlanmaktadır. Özellikle kırsal yörelerde yaygın bir biçimde görülen bir aile türüdür. İşlevsel olarak en fazla sorumluluk sahibi olan aile türüdür. Geniş ailenin işlevlerini Kongar (1970) aşağıdaki gibi sıralamıştır (Canatan &Yıldırım, 2009):
    - *Ekonomik fonksiyon:* Gelir ve masrafların tek elden toplanması.
    - *Prestij fonksiyonu:* Toplumdaki statülerini bireyler ailelerinden almaktadır. Meslek ile ilgili sosyal statünün kaynağı ailedir.
    - *Eğitim fonksiyonu:* Aile bireylerin her türlü mesleki, dini vs. eğitimlerinden sorumludur.
    - *Koruyucu aile fonksiyonu:* Maddi manevi her türlü aile bireylerini korur.
    - *Dini fonksiyonu:* Aile dini eğitimini verirken aynı zamanda aile bireylerini denetlemektedirler.

- *Eğlenme ve dinlenme fonksiyonu:* Aile bu fonksiyonları en iyi şekilde sağlamaktadır.
- *Eşler arasında sevgi sağlama ve çocuk yapma fonksiyonu:* Bu Fonksiyon ailenin en eski ve değişmeyen tek fonksiyonudur.

- **Çekirdek Aile:** İki kuşağı içeren ve anne baba çocuklardan oluşan toplumsal birimdir. Hayat şartları nedeniyle sosyal ve ekonomik yönden bağımsızlık artarak insanların bireyselleşmeye yönelmek durumunda kalmış olması sebebiyle çekirdek aileye dönüşümü yaygınlaşmıştır (Özgüven, 2001). Toplumsal evrimden doğan geniş aileden çekirdek aileye geçiş anne-baba ve bireyler tarafından yalnızca olumlu sonuçlar doğurmamıştır bazı durumlarda da olumsuz yönlerle karşı karşıya kalınabilir. Aile arasında yaşanan tartışmalar, karı koca arasına girmeler ve taraf tutmalar en aza indirilerek olumlu sonuçlar gözlemlenirken, annenin çalışması durumunda bireyin bakımını aile büyüklerin yardımcı olamaması ya da baba işten çıkarıldığında yardım edecek kişilerin olmaması gibi olumsuz sonuçlarda yaşanabilir. (Yörükoğlu, 2000).

  Çekirdek aileyi geniş aileden ayıran en önemli özellik çekirdek aile üyelerin sayıca daha az oluşudur. Çekirdek aileler, eş seçimi, edineceği mesleği, oturacağı şehri, aile planlaması gibi konularda kendileri karar verebilmektedir. Geniş aileye göre çekirdek ailede işlevler ya tamamen ortadan kalkmış ya da etkisi azalarak toplumsal kurumlarca bu işlevler üstlenilmiştir. Çekirdek ailenin iki temel işlevi bulunmaktadır. Bunlar (Adak, 2016);
  - Psikolojik doyumun sağlanması,
  - İnsan türünün devamı için gerekli olan üreme işlevi ve bireyin toplumsallaştırılmasıdır.

  Çekirdek aile geniş aileye göre daha eşitlikçi bir yapıdadır, daha fazla kırılgandır, ilişkilerin daha yoğun, içten ve samimi yaşandığı aile ortamıdır.

- **Geçiş Ailesi:** Makine kullanımının artması, insan gücüne ihtiyacın azalmasıyla başlayan ve hızla gelişen toplumlarda rastlanan bir aile tipidir. Ekonomik sebeplerden dolayı kırdan kente göç artmış, bireyler sanayi merkezlerinde çekirdek aile şeklinde hayatlarını sürdürmeye başlamışlardır.

Gecekonduların oluşumu da ekonomik zorluk ve şehirlerdeki kalabalıklaşma, bireylerin konutlarda barındırma sorununu getirmesi sebebiyle başlamıştır. Kırsal kesimden kentsel kesime geçiş süreci şehirleşme süreci olarak yaşandığından geleneksel aile değişimini de içine almaktadır. Geçiş ailesi, geniş aile ile çekirdek aile arasında bir süreç değildir. Geçiş ailesi, her iki türe de benzediği gözlemlense de aile içi veya sosyal – ekonomik ilişkilerinin değişmesiyle her iki aile yapısından farklıdır (Bilgin, 1991).

1.5.2.5. İşlevsel Özellikleri Bakımından Aileler

Sağlıklı ve sağlıksız aile olmak üzere iki grupta incelenir.

- **Sağlıklı Aile:** Fonksiyonlarını en iyi şekilde yerine getiren ailelerdir. Aile üyeleri arasındaki iletişim güçlü ve psikolojik açıdan da sağlıklı ailelerdir. Çatışma yok denecek kadar az ve stresle kolay başa çıkabilmektedirler. Sağlıklı aileler karşılarına çıkan zorluklarla kolay başa çıkmakta ve hemen toparlanabilmektedirler (Kır, 2011).

  Sağlıklı aileler, sorumluluk sahibi, yaratıcı, üretken, gerçekçi ve sorumluluk sahibidirler. Satır (1981)'e göre, aile bireyleri kendilerine saygılıdır. Potansiyellerinin bilincindedirler. Düşüncelerini, hareketlerini, hatalarını, başarılarını kabul ederler. Sağlıklı ailelerde, aile de bulunan her bir bireyin ihtiyaçları, güçleri, becerileri göz önünde tutularak aile etkileşiminin kimin kontrolü altında olacağını bilirler. Bu sebeple alınan kararlarda zorlama olmaz ve bu kararlar gerçekçiliğe dayanır. Ailede katı kurallar görülmez. Ailedeki kurallara bütün bireyler katılır ve bu kurallar duruma göre değişebilir (Nazlı,2003).

  Satır (1981)' e göre sağlıklı aileler de aşağıdaki beş alanda özgürlük tanınmalıdır (Nazlı,2003);

  - Olanları görme ve söyleme
  - Düşündüklerini ve hissettiklerini söyleme
  - İstediğini hissetme
  - İstediklerini söyleme
  - Risk alma

Sağlıklı ailelerde, roller açıkça belirgin ve esnektir, cinsiyetler arasında bir üstünlük yoktur, kadın ve erkek birbiriyle yarışmaz, bireyler kendilerini güvende hissetmektedir. Nystul (1993) sağlıklı aile fonksiyonlarını aşağıdaki gibi sıralamaktadır (Nazlı,2003);

- *Duyguları Paylaşma:* Aile bireyleri olumlu ya da olumsuz duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmektedir.
- *Duyguları Anlama:* Ailedeki her birey diğer bireyler tarafından anlaşıldığı duygusunu taşımaktadır.
- *Bireysel Farklılıkları Kabullenme:* Farklılıklar aralarında hoşgörüyle karşılanarak aile bireylerinin her biri için kendi potansiyellerinin geliştirilmesi için cesaretlendirilmektedir.
- *İlgi ve Sevgi Duygularının Gelişimi:* Aileye ait olma duygusu aile bireylerinin ilgi ve sevgisiyle etkileşimde bulunarak ortaya çıkmaktadır.
- *İş birliği:* Aile olmanın gerekliliklerini yerine getirmek için her bir aile bireyi iş birliği yapmaya gönüllüdür.
- *Mizah Duygusu:* Aile bireyleri birbirine şaka yapma yeteneğine sahiptirler.
- *Yaşamını sürdürmek ve Güvenlik için Gerekli Olan İhtiyaçların Karşılanması:* Yaşamak için gereken ihtiyaçların karşılanmaktadır.
- *Problem Çözme:* Sorunlar genellikle uygun ve birlikte çözülmektedir.
- *Geniş Bir Felsefi Düşünce:* Ailenin değerlerini oluşturan sistem vardır.
- *Taahhüt:* Aile bireyleri birbirinin huzuru ve rahatı için uğraşırlar.
- *Taktir Duygularını İfade Etme:* Aile bireyleri taktir edilmesi gereken durumlar oluştuğunda birbirini taktir etmektedir.
- *İletişim:* Aile bireylerinin birbiriyle olan iletişimi rahattır.
- *Birlikte Zaman Geçirme:* Aile Üyeleri bağlarını güçlendirmek için birlikte vakit geçirmektedir.

- *Maneviyat:* Aile bireyleri birbirinden güç alırlar.
- *Başa Çıkma Becerileri:* Sorunlarını çözmede gerekli olan beceriye sahiptirler.

- **Sağlıksız Aile:** Sağlıksız aile, aile içinde yerine getirilmesi gereken fonksiyonların yerine getirilmemesi sebebiyle oluşmaktadır. Sağlıklı aileler dengeyi kurmayı başarabilirken sağlıksız aileler bunu başaramazlar. Ailedeki fonksiyonelsizlik ya aşırı içiçelikten ya da birbirlerinden kopukluğu ile meydana gelmektedir. Kopuk ailelerde, aile bireylerinin birbirine olan bağlılığı oldukça zayıftır. Normal aile de bireylerinin herhangi biri bir sıkıntıya düştüğünde diğer üyeler tarafından bu sıkıntı giderilmeye çalışılır. Kopuk ailelerde, aile bireyleri bu duruma tepkisiz kalmaktadır. Çünkü bu tip ailelerde yeterli bir iletişim bulunmamaktadır. İç içe ailelerde ise, aile içi iletişim ve bağlılık çok fazladır. Bu sebeple anne-baba bireye karşı aşırı korumacı davranarak onların bireyselleşmesi ve bağımsızlığını tehlikeye sokmaktadır (Nazlı, 2001).Her ailede açık açık konuşulan veya konuşulmayan kurallar vardır. Sağlıksız ailelerde kurallar gizli ve bilinçaltındadır açık bir şekilde ifade edilmez (Cüceloğlu, 2002).

1.5.3. Ailenin İşlevleri

Kentleşme ve sanayileşme ile birlikte her toplumda aile kurumunun işlevleri kabul edilenden farklı olarak önemli etkide değişime uğramıştır. Diğer toplumsal kurumlara aktarılan işlevlerin bir bölümünün aşağıdaki şekilde sıralamıştır (Adak, 2016):

- Toplumsal kuralları ve değerleri bireylere aktarma
- Bireyleri diğer toplumsal kurumlara bağlama,
- Başka kurumlara aktarılmayacak yükümlülükleri yerine getirme (sevgi, sosyalleşme gibi),
- Üyelerini denetleyerek, toplumsal amaçların gerçekleşmesine katkıda bulunma,
- Dinamik yapısıyla toplumsal değişmede etkin bir araç rolü oynama.

Değişen toplumlarda ailenin işlevleri, aile üyelerinin manevi desteğinin önemi ve yalnızca aileye atfedilebilecek işlevler ailenin varlığının daime süreceğini savunmaktadır.

Ailenin üstlendiği işlevler aşağıdaki gibidir;

- *Ailenin Biyoloji İşlevi:* Tüm aile türleri için geçerli olan, insan neslinin devamlılığı için önemli işlevlerden biridir. Anne –Baba ile bireyin birine olan sorumluluklarını düzenlemektedir (Kır, 2011).
- *Ailenin Psikolojik Doyum Sağlama/Sevgi İşlevi:* Aile ortamında bireylerin birbiri arasında yoğun ilişkilerin, samimi ve duygusal nitelikte olan bir işlevdir. Sevgi ve şefkat bireyin en temel duygusal ihtiyacıdır (Özgüven, 2001). Aile bireyleri arasındaki bağlılık ve birliktelik duygusunu güçlendirerek sevgi doyumuna ulaşmasını sağlamaktadır.
- *Ailenin Toplumsallaştırma ve Eğitim İşlevi:* Eğitim ilk olarak ailede başlayan bir süreçtir. Aile yaşadıkları toplumun kültürünü bireye anlatmakla sorumludur. Bireyin mesleki anlamda beceri ve bilgileri bireylerin bu konuda eğitilmesi aile ortamında verilmektedir (Tezcan, 1997).
- *Ailenin Ekonomik İşlevi:* Ailenin ihtiyaçlarının karşılandığı üretim ve tüketim birimidir. Günümüzde üretim birinin yok olurken tüketim birimi olma özelliği devamlılığını sürdürmektedir. Geçmişte erkeğin eve ekmek getirmesi günümüzde eğitim düzeyinin yükselmesi, ekonomik zorluklar yaşanması nedeniyle kadının da gelirine ailede ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple ailede ekonomik katkı, kadın ve erkeğin birbirini tamamlayıcı niteliğindedir (Gökçe, 1976).
- *Ailenin Boş Zamanları Değerlendirme İşlevi:* Bireylerin zararlı alışkanlıklardan uzak durması, sosyalleşme, dinlenme, aile ile vakit geçirmek için önemli bir işlevdir. Boş vakitlerde aile ile birlikte olmak bireyi stres ve yorgunluğunun atılmasında önemli bir etkendi.

1.5.5. Aile Birey Etkileşiminin Önemi

Bireyin kişiliğinin oluşumu, bireyi başkalarından ayıran temel özelliklerinin biçimlenmesi, kendi kişiliğine önem verme gelişimi, anne ve babanın kişilik yapısına bağlıdır (Aydın,1997).

Anne ve baba kendine olan özgüveni bireye yansıtarak güvenli olmalarını sağlamaktadır. İstenilen ve istenilmeyen davranışları birey anne babasından model alarak öğrenir ve kendisini bu şekilde yönlendirmektedir. Anne baba ve birey arasında saygı,

güven ve sevgi olmalıdır. Anne babaların birbirlerine olan sevgi saygı temelli ilişkilerinin olması, bireyin kendisine örnek alacağı kişiye benzemeye çalışması ve cinsiyetine özgü rolünü benimsemesi açısından önem taşımaktadır. Birbirine olumsuz davranışlarda bulunan anne babaların birey üzerinde gelecekte yanlış kararlar vererek mutsuz olmaya yönelik seçimler yapmasında etkili olabilir. Ülkemizde anne ve babalar, bireyin ilgi ve yeteneklerinden çok kendi istedikleri bir modele uygun yetiştirme çabasına girerek bireyin kapasitesinden fazla beklentilere girmektedir. (Yavuzer, 2004).

Anne ve babanın amacı, başarılı, mutlu, saygı ve sevgi dolu bireyler yetiştirmektir. Aile bütünlüğünün anlamlı olabilmesini sağlamak için aile bireyleri arasında sevginin yoğun yaşanması gerekir. Anne ve Babaların bireye sevgi göstermesinin yanı sıra, aile üyelerinin birbirini sevip saymada bireylere örnek olmaları gerekmektedir (Elmacıoğlu, 1998).

Bu yüzden sağlıklı anne baba ilişkilerinde, anne baba ve birey ilişkilerinin iyi olması, saygı ve sevgi çerçevesinde ilişkilerinin yürütülmesi, bireyi gelecekte yapacağı seçimlerde doğru kararlar alarak hayatını yönlendirmesi açısından önemli ölçüde etkilemektedir.

1.6. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmanın amacı doğrultusunda belirlenen alt problem cümleleri ile ilgili yapılan araştırmalar değerlendirilecektir. Bu araştırmalar hem bir bakış açısı geliştirmesi amacı ile ele alınacak hem de araştırmanın bulgularının karşılaştırılması ve tartışmasının yapılması için kullanılacaktır.

Kadın ve erkekler arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu destekleyen çalışmalardan biri olan Uyguç'un (2003) tarafından yapılan "*Cinsiyet, Bireysel Değerler Ve Meslek Seçimi"* çalışmasına göre, kadın ve erkeklerin değerlere verdikleri önem noktasında farklılaştıkları, kadınların toplulukçu değerlere erkeklere göre daha fazla değer verdikleri, erkeklerde ise bireyci özelliklerin ön planda olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durumun yetiştirilme tarzlarının etkisi olduğu varsayılan bu araştırmaya göre kadın katılımcıların erken çocukluk döneminde daha bağımlı bir şekilde yetiştirilmiş olma durumları ile erkek bireylerin daha bireyselleşmiş bir erken çocukluk dönemi yaşamaları ile ilişkillendirilmektedir. Lamsa;Sakkınen ve Turjanmaa (2000**)** tarafından

gerçekleştirilen bir diğer çalışmaya göre; meslek seçiminde değerlerin önemli ölçüde rol oynadığı, dişil ve eril değerlerin bu aşamada belirleyici olduğu belirtilmiştir. Toplumsal açıdan kadın ve erkeklerin hem toplumsal cinsiyet rolleri açısından hem de sosyal yüklemeler açısından farklı görev ve sorumluluklara sahip oldukları kabul edilmektedir. Toplumsal değişkenlerin ise bireysel değerleri etkilediği ve oluşum aşamasında belirleyici rol oynadığı yine bu araştırma tarafından varsayılmaktadır. Cinsiyete göre Özcan ve Eranıl'ın (2018) "*Meslek Seçimi Kapsamında: Anne Baba Tutumu Ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum"* adlı çalışmasında ailenin tutumunun meslek seçimi noktasında cinsiyetlere göre değişkenlik gösterdiğini, Türkiye gibi geleneksel toplumlarda ailelerin kız çocuklarına karşı daha korumacı bir tutum sergilediğini, dolayısıyla meslek seçimi hususunda da yönlendirici rol oynadıkları belirtilmiştir.

Yaş gurplarına göre bakıldığında, Sarıkaya ve Khorshıd (2009) "*Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi: Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi*" çalışmasına göre, 17-19 ve 20-22 yaş gruplarının kendilerinden daha büyük yaş gruplarına kıyasla meslek seçimi ve bir alanda kariyer planlama konusunda başta aile olmak üzere yakın çevrenin etkisi altında kaldıkları sonucuna varılmıştır. Başka bir ifade ile yaşın ilerlemesine bağlı olarak meslek seçimi konusunda ailenin etkisinin giderek azaldığı, böylelikle bireyin yaşı ile ailenin ona etki edebilmesindeki durum arasında ters orantının bulunduğu söylenebilinir. Ensari ve Alay (2017)'ın "*Faktörlerin Demografik Değişkenler ile İlişkisinin Araştırılması: İstanbul İlinde Bir Uygulama*"üzerinde yaptıkları çalışmada 17-20 yaş aralığındaki bireyler meslek seçimi yaparken diğer yaş gruplarına göre aile ve eğitim çevresinin etkisinde kalmaktadır. 26-39 yaş aralığındaki bireylerin yüksek kazanç gerekçesi ile seçme davranışında bulundukları, 21-25 yaş aralığındaki bireylerin de mesleki bilgi ve beceri elde etmek amacıyla mesleğe yöneldikleri saptanmıştır.

Önler ve Varol (2010) tarafından *"Hemşirelik Mesleğinin Seçimine Yönelik Yapılan Geçerlilik Ve Güvenilirlik*" adlı çalışmasına göre, hemşirelik mesleğini seçen kişilerin cinsiyet grupları açısından meslek seçim algılarının istatistiksel anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Meslek seçimi algılanan gelir düzeyi, anne-baba eğitim durumu gibi sosyodemografik değişkenlere farklılık göstermektedir. Bu araştırma meslek seçiminin çevresel olarak kolay etkilenebilir bir olgu olduğunu ve sosyodemografinin ayrıcı bir özellik olduğunu göstermiştir.

Sarıkaya ve Khorshid'in (2009) üniversite öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin yaptıkları araştırma sonucunda, annenin eğitim düzeyi ile meslek seçimi arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Annenin eğitim seviyesi arttıkça mesleklerle ilgili olumlu düşünceler ve mesleğin avantajlarının ön planda tutulduğu, öte yandan annenin eğitim düzeyindeki düşüş veya okuryazar olmaması bireyin meslek seçiminde negatif etki yarattığı ya da olumlu yönlendirmede bulunamadığı sonucuna varılmıştır. Benzer değişkenlerin değerlendirildiği bir diğer çalışma olan Çakar ve Kulaksızoğlu'nun (1997) lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri üzerine yaptıkları araştırmada, anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencinin mesleki olgunluk puanın bir meslekte karar kılma ve uygulamaya geçme durumlarında arttığı sonucuna varılmıştır. Babaların öğrenim durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan Kruskal Wallis testi kullanılarak yapılan bir araştırmada babanın öğrenim durumu öğrencilerin meslek seçimi yeterliliği üzerinde etkili bir faktör olduğu sonucu elde edilmiştir (Vurucu, 2010). Ebeveynlerin mesleki seçimlerde etkili ve aktif rol oynadıkları bu araştırmalarca kanıtlanmıştır

Üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmada, baba eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin seçtikleri alanlara duydukları ilgi, bireysel özellikleri ile uyumlu olması, geleceğe ilişkin amaçlarına uygunluk, mesleki prestij gibi faktörlerin öne çıktığı ve nihai olarak seçilen alandan memnuniyetin olduğu, ancak baba eğitim düzeyinin düşük olduğu grupların okudukları alana ilişkin memnuniyetsiz oldukları saptanmıştır (Owen ve ark., 2012).

Meslek seçme nedenlerine ilişkin bir araştırmada (Özyürek ve Atıcı, 2002) grupların meslek seçiminde anne ve babalarından destek aldıkları, profesyonel düzeyde bir mesleğe sahip annelerin farklı meslekleri tanıyabilme imkanına sahip olabildiği, bu hususta değişik faktörleri göz önünde bulundurarak çocuklarını yönlendirebildikleri anlaşılmıştır. Bir diğer araştırmanın bulgularına göre; çalışmayan, vasıfsız iş durumunda olan annelerin çocuklarının meslek seçimi konusunda etkisiz oldukları, ancak en az işçi düzeyinde olanların maddi ve bilgi destek açısından çocuklarının kariyer seçimine katkı sağlayabildikleri saptanmıştır (Vurucu, 2010).

Sarıkaya ve Khorshid'in (2009) öğrencilerin mesleki alan tercihi üzerine yaptığı araştırmada baba mesleği serbest meslek olan bireylerin sosyal bilimler alanına yöneldiği,

memur olanların ise fen bilimleri alanını tercih ettikleri saptanmıştır. Elde edilen veriler ile babası memur olan bireylerin aileleri tarafından kendilerine sağlanan maddi teşvikler, düzenli ve planlı yaşam neticesinde mesleki alan seçimi ve sonrasındaki süreçte başarılı oldukları tespit edilmiştir.

Meslek seçimi nedenlerine ilişkin bir araştırmada (Türkdoğan, 2014) gelir durumları düşük ve orta olan kişilerin seçtikleri mesleğin ekonomik güvence sağladığı, öte yandan gelir durumları yüksek olanların ise daha çok kişisel tercihleri ya da idealleri doğrultusunda meslek seçimi davranışında bulundukları tespit edilmiştir. 470 öğrenci üzerinde yapılan bir diğer araştırmada ise meslek seçme davranışında kişisel tercihin ekonomik kaygı, gelir durumu ve sosyal nedenlere göre daha fazla olduğu saptanmıştır (Özbek, 2007). Meslek seçimi ile ilişkili görülebilecek kariyer planlamada ailenin birey üzerinde etkin olabildiği (Cantor, 1992; akt: Ensari ve Alay, 2017), İrlanda'da yapılan çalışmada meslek seçiminde aile, arkadaş ve diğer çevre unsurlarının önemli bir rol oynadığı saptanmıştır (Money vd., 1998; akt: Ensari ve Alay, 2017).

Ensari ve Alay'ın (2017) "Meslek Seçimin Etkileyen Faktörlerin Demografik Değişkenler ile İlişkisinin Araştırılması" isimli araştırmada Meslek seçimini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. 481 öğrenci ile yaptıkları meslek seçimi nedenlerine ilişkin bulgular arasında kişinin aile ve diğer çevresel gruplar ile kurduğu ilişki düzeyinin onun meslek seçme davranışını bilgi ve tecrübe yönünden etkilediği tespit edilmiştir. Bu durum aile ile ilişki düzeyinin iyi olması bireyin yaşamını doğrudan etkileyebilecek bir nitelik taşımaktadır.

BÖLÜM 2. YÖNTEM

Araştırmanın ikinci bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veriler, verilerin toplanması ve çözümlenmesine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

2.1.Araştırma Modeli

Araştırma modeli genel anlamda "*araştırmanın amacına uygun ve ekonomik süreçli, verilerin toplanması ve çözümlenmesi için gerekli ortam düzenlemesi yada seçimidir"* (Karasar, 2018, s. 53). Meslek seçiminde ailenin etkisini incelemek amacıyla yapılan bu çalışma tarama modelindedir. Tarama modeli "*geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir"* (Karasar, 2017, s. 114).

Bu bağlamda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

- Demografik özelliklere (cinsiyet, yaş ve çalışma durumu) göre meslek seçiminde ve meslek seçiminin *bilgi, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* olan alt boyutlarında farklılık var mıdır?
- Bireylerin anne ve babalarının eğitim durumlarına göre göre meslek seçiminde ve meslek seçiminin *bilgi, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* alt boyutlarında farklılık var mıdır?
- Bireylerin anne ve babalarının iş durumlarına göre göre meslek seçiminde ve meslek seçiminin *bilgi, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* alt boyutlarında farklılık var mıdır?
- Bireylerin anne ve babalarının gelir durumlarına göre göre meslek seçiminde ve meslek seçiminin *bilgi, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* alt boyutlarında farklılık var mıdır?
- Bireylerin aileleriyle ilişki durumuna göre göre meslek seçiminde ve meslek seçiminin *bilgi, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* alt boyutlarında farklılık var mıdır?

Bu doğrultuda araştırmanın hipotezleri şöyle sıralanabilir;

H_1: Demografik özelliklere (cinsiyet, yaş ve çalışma durumu) göre meslek seçimi ve (*bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar)* olan alt boyutlarında farklılık vardır.

H_{1a}: Cinsiyete göre meslek seçimi ve alt boyutlarında *bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1b}: Yaşa göre meslek seçimi ve alt boyutlarında *bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1c}: Çalışma durumuna göre meslek seçimi ve alt boyutlarında *bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* anlamlı bir farklılık vardır

H_2: Bireylerin anne ve babalarının eğitim durumlarına göre meslek seçiminin (*bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar)* alt boyutlarında farklılık vardır.

H_{2a}: Annenin eğitim durumuna göre meslek seçiminin *bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* alt boyutlarında farklılık vardır.

H_{2b}: Babanın eğitim durumuna göre meslek seçiminin *bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* alt boyutlarında farklılık vardır.

H_3: Bireylerin anne ve babalarının iş durumlarına göre meslek seçiminin (*bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar)* alt boyutlarında farklılık vardır.

H_{3a}: Annenin iş durumuna göre meslek seçiminin *bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* alt boyutlarında farklılık vardır.

H_{3b}: Babanın iş durumuna göre meslek seçiminin *bilgi, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* alt boyutlarında farklılık vardır.

H_4: Bireylerin ailelerinin gelir durumuna göre meslek seçiminin *bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* alt boyutlarında farklılık vardır.

H_{4a}: Aile gelir durumuna göre meslek seçiminin *bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* alt boyutlarında farklılık vardır.

H_5: Bireylerin aileleriyle ilişki durumuna göre meslek seçiminin (*bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar)* alt boyutlarında farklılık vardır.

H_{5a}: Aile ilişki durumuna göre meslek seçiminin *bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* alt boyutlarında farklılık vardır.

2.2 Çalışma Grubu

Meslek seçiminde ailenin etkisini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada psikologluk mesleğini seçen bireylerde ailenin etkisinin olup olmadığı belirlenmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın çalışma grubunu psikologluk mesleğini seçen bireyler oluşturmaktadır. Ülkemizde psikolojinden mezun bireylerin iş olanaklarının fazla olması sebebiyle gerek ailelerin gerekse bireylerin sıkça tercih ettikleri meslekler arasında yer almaktadır. Psikologların sağlık kurumlarında, eğitim kurumlarında, üniversitelerde, adli kurumlarda huzur evlerinde, araştırma merkezlerinde, işletmelerin insan kaynakları bölümlerinde ve benzerinde çalışma imkanları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra psikoterapi ve danışmanlık merkezleri açmaları ve çalışmalarını burada sürdürmeleri de mümkün olmaktadır. Dolayısıyla insanın olduğu her yerde çalışma imkanının olduğu bu mesleği seçme günümüzde oldukça yaygındır.

Araştırma, psikologluk mesleğini seçmiş 434 kişinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılanların demografik özellikleri Tablo 1'de verilmektedir. Tablodan da görüleceği üzere araştırmaya katılanların %20'si erkek, %80'ni kadın; %36'sı 18-22 yaş arasında, %41'i 23-27 yaş arasında, %23'ü 28 yaş ve üzerindedir. %48'i'u çalışmakta, %11'i çalışmamakta, %42'si ise öğrencidir.

Psikologluk mesleğini seçen bireylerin anne ve babalarının eğitim durumlarına göre dağılımı incelendiğinde; annelerinin %7'sinin okuryazar olmadığı, %21'inin ilköğretim, %34'ünün lise, %38'inin lisans düzeyinde olduğu; babalarının ise %8'inin okuryazar , %8'inin ilköğretim, %31'inin lise, %44'ünün lisans, %9'unun lisansüstü düzeyde olduğu görülmektedir.

Katılımcıların anne ve babalarının iş durumlarına göre dağılımları ise şöyledir; Annelerinin %53'ü çalışmıyor, %7'si işçi, %21'i memur, %7'si serbest meslek sahibidir. (%12'si diğer olarak belirtilmiştir). Babalarının %7'si çalışmıyor, %16'sı işçi, %28'i memur, %33'ü serbest meslek sahibidir. (%16'sının diğer meslek mensuplarında olduğu belirlenmiştir).

Katılımcıların gelir durumları, %6'sı düşük düzeyde, %10'u ortanın altında, %40'ı orta düzeyde, %35'inin ortanın üstünde, %9'u ise yüksek düzeydedir.

Katılımcıların aileleriyle ilişki durumları incelendiğinde ise % 17'sinin orta, %47'sinin iyi, %36'sının çok iyi olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

		Sayı	Yüzde(%)
Cinsiyet	Erkek	88	20,3
	Kadın	346	79,7
Yaş	18-22 yaş	154	35,5
	23-27 yaş	179	41,2
	28 yaş ve üzeri	101	23,3
Çalışma Durumu	Çalışıyor	208	47,9
	Çalışmıyor	46	10,6
	Öğrenci	180	41,5
Annenin Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	30	6,9
	İlköğretim	93	21,4
	Lise	148	34,1
	Lisans	163	37,6
Babanın Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	33	7,6
	İlköğretim	34	7,8
	Lise	135	31,1
	Lisans	191	44,0
	Lisan Üstü	41	9,4
Annenin İş Durumu	Çalışmıyor	230	53,0
	İşçi	30	6,9
	Memur	92	21,2
	Serbest Meslek	31	7,1
	Diğer	51	11,8
Babanın İş Durumu	Çalışmıyor	30	6,9
	İşçi	69	15,9
	Memur	120	27,6
	Serbest Meslek	144	33,2
	Diğer	71	16,4
Ailenin Gelir Düzeyi	Düşük	24	5,5
	Ortanın Altı	45	10,4
	Orta	174	40,1
	Ortanın Üstü	151	34,8
	Yüksek	40	9,2
Aile İle İlişki Durumu	Orta	73	16,8
	İyi	205	47,2
	Çok İyi	156	35,9
	Toplam	434	100,0

2.3.Veriler ve Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında demografik bilgi formu (EK-1) ve Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği (EK-2) kullanılmıştır.

- **Demografik Bilgi Formu:** Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyeti, yaşı, anne ve babanın eğitim durumu, anne-babanın iş durumu, ailenin gelir düzeyi ve aile ilişkilerine yönelik on sorudan oluşmaktadır.
- **Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği:** Psikologluk mesleğini seçen bireylere ailenin etkisini belirlemek amacıyla "*Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği*" uygulanmıştır. Akın, A.,Usta, F., ve Satici, S. A. (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan "*Kariyer Seçiminde Aile Etkisi*" ölçeği altılı likert tipi bir ölçek olup dört boyut altında toplanan 22 maddeden oluşmaktadır. Bu boyutlar, "*Bilgi Desteği"* (Sekiz madde), "*Aile Beklentisi"* (Altı madde), "*Maddi Destek"* (Beş madde) ve "*Değerler/İnançlar*" (Üç madde) boyutlarıdır. Faktörlerde yer alan maddelerin her biri; Hiç Katılmıyorum(1), Çoğunlukla Katılmıyorum(2), Kısmen Katılmıyorum (3), Kısmen Katılıyorum(4), Çoğunlukla Katılıyorum(5), Tamamen Katılıyorum (6) şeklinde ölçeklendirilmiştir.

  Ölçeğin yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda dört boyutlu modelin iyi uyum verdiği bulunmuştur (x^2= 472.84, sd= 198, p= 0.00, RMSEA= .062, CFI= .96, IFI= .96, RFI= .92, SRMR= .081). Ölçeğin faktör yükleri .34 ile .90 arasında sıralanmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayıları dört alt ölçek için sırasıyla *"Bilgi Desteği* .93", "*Aile Beklentisi* .72" , "*Maddi Destek*.68" ve "*Değerler/İnançlar* .86" olarak bulunmuştur. Ölçeğin bütününün iç tutarlılık güvenirlik katsayıları .83'tür. Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyonları .28 ile .84 arasında sıralanmaktadır (Akın,Usta& Satıcı,2012).

2.4. Verilerin Çözümlenmesi

Araştırma sonucu elde edilen veriler SPSS 25.0 ile analiz edilmiştir. Araştırmaya katılanların demografik özellikleri frekans dağılımları, yüzdelerle incelenmiş, ölçekten elde edilen verilerin tanımlayıcı analizleri yapılmıştır. Araştırmada hangi istatistik tekniğinin kullanılacağına karar vermek için verilerin dağılımı incelenmiş verilerin dağılımın normal dağılımdan geldiği belirlendiğinden ikili grup karşılaştırmalarında

bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla grup karşılaştırmalarında ise tek yönlü anova analizi uygulanmıştır. Anova analizi sonu anlamlı farklılıkların belirlendiği grupların tespiti için post-hoc analizlerinde scheffe analizi uygulanmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan ölçeğe ait maddelerin iç tutarlılıklarını belirlemek için Cronbach's alpha güvenirlik kat sayısına bakılmıştır.

BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular ve bu bulguların anlamlandırılmaya çalışıldığı yorumlara yer verilmiştir

Bulgular

Meslek seçiminde ailenin etkisini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada psikologluk mesleğini seçen bireylerde ailenin etkisinin olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda psikologluk mesleğini seçen bireylere uygulanan "*Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği"*nden elde edilen verilerin güvenirlik analizi, normal dağılım analizleri, betimsel istatistikler ve fark analizleri sonuçları aşağıda verilmektedir.

3.1. Güvenirlik Analizi

Araştırmada kullanılan "*Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği"*nden elde edilen verilerin güvenirlik analizi sonuçları Tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2. Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği Alt Boyutları	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha
Bilgisel Destek	8	0,922
Ailenin Beklentileri	6	0,804
Maddi Destek	5	0,791
Değerler/İnançlar	3	0,826

Yukarıdaki tablo incelendiğinde 8 maddeden oluşan "*Bilgisel Destek"* boyutunun Cronbach's Alpha değerinin 0,922; 6 maddeden oluşan "*Ailenin Beklentileri"* boyutunun Cronbach's Alpha değerinin 0,804; 5 maddeden oluşan "*Maddi Destek*" boyutunun Cronbach's Alpha değerinin 0,791; 3 maddeden oluşan "*Değerler/İnançlar*" boyutunun Cronbach's Alpha değerinin ise 0,826 olduğu görülmektedir. Bu değerler $\alpha > 0.70$ olduğundan ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu söylemek mümkündür (Akyüz, 2019).

3.2. Verilerin Dağılım Analizi

Araştırmada hangi istatistik tekniğinin kullanılacağına karar verebilmek için verilerin dağılımı incelenmiş, normallik testi yapılmıştır. Verilerin dağılımına yönelik normallik testi sonuçları Tablo 3'deki gibidir.

Tablo 3. Normallik Test Sonucu

Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği	Kolmogorov-Smirnova			$\bar{X}$	Median	Skewness	Kurtosis
	Statistic	df	p				
Bilgi Destek	0,111	434	0,000	4,286	4,500	-0,786	0,148
Ailenin Beklentileri	0,076	434	0,000	2,831	2,833	-0,477	-0,477
Maddi Destek	0,149	434	0,000	4,995	5,200	-0,281	0,589
Değerler/İnançlar	0,134	434	0,000	3,343	3,666	-0,066	-0,948

Verilerin dağılımı incelemek için katılımcı sayısı 50'nin üzerinde olduğundan normal dağılım analizlerinden Kolmogorov-Smirnova analizi sonucunda verilerin dağılımın normal olmadığı belirlenmiştir. ($p<0,05$) Normal dağılım diğer varsayımları olan ortalama-medyanın birbirine yakınlığı ve basıklık ile çarpıklığın -1.96 ile +1,96 arasında olması gerekliliği incelendiğinde değişkenlere göre bu değerlerin de normal dağılıma UYDUĞU belirlenmiştir. Merkezi limit teoremi gereği örneklem hacminin 30'un üzerinde olması dağılım normalliğe yakınlaştığını belirtmektedir (Tabachnick & Fidel, 2014). Örneklem hacmi 434 olduğundan dağılımın normal olmasa da merkezi limit teoremi gereği normal dağılımdan uzaklaşmadığı sonucuna varılabilir. Bu bilgiler ışığında verilerin normal dağılımdan çok uzaklaşmadığı belirlenmiştir. Çalışma için normal dağılım analizlerinin uygulanmasına karar verilmiştir.

3.3. Betimleyici İstatistikler

Meslek seçiminde ailenin etkisini incelemek amacıyla yapılan çalışmada kullanılan "Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği"nden elde edilen verilerin betimleyici istatistikleri Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4. Betimleyici İstatistikler

MADDELER		Hiç Katılmıyorum	Çoğunlukla Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Çoğunlukla Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	$\bar{X}$	s.s.
Ailem bir mesleği nasıl edineceğim hakkında benimle bilgi paylaştı	f	27	46	10	97	184	70	4,32	1,40
	%	6,20	10,60	2,30	22,40	42,40	16,10		
Ailem önceden beri kariyer konularını benimle görüştü	f	15	45	36	89	157	92	4,39	1,36
	%	3,50	10,40	8,30	20,50	36,20	21,20		
Ailem meslek seçiminde nasıl başarılı olabileceğimi bana anlattı	f	18	49	30	103	136	98	4,35	1,41
	%	4,10	11,30	6,90	23,70	31,30	22,60		
Ailem meslek seçiminde neyin önemli olduğunu bana anlattı	f	20	38	19	103	142	112	4,49	1,39
	%	4,60	8,80	4,40	23,70	32,70	25,80		
Ailemin çalıştığını görmek kariyerimde bana güven verdi	f	43	54	15	96	101	125	4,23	1,66
	%	9,90	12,40	3,50	22,10	23,30	28,80		
Ailem hangi mesleklerin benim için en iyi olacağı hakkında bana rehberlik etti	f	34	27	39	106	142	86	4,27	1,44
	%	7,80	6,20	9,00	24,40	32,70	19,80		
Ailem eğitim/staj konularında bana bilgi verdi	f	62	39	48	156	91	38	3,67	1,48
	%	14,30	9,00	11,10	35,90	21,00	8,80		
Ailem kariyerle ilişkili sorular sormam da beni destekledi	f	27	21	29	86	140	131	4,58	1,42
	%	6,20	4,80	6,70	19,80	32,30	30,20		
Bilgi Destek Genel Ortalama: 4,28									
Ailem benden belli bir statüsü olan bir meslek seçmemi bekler	f	52	47	39	90	108	98	4,03	1,66
	%	12,00	10,80	9,00	20,70	24,90	22,60		
Ailem onları utandırmayacak kariyer kararları vermemi bekler	f	73	67	36	79	98	81	3,70	1,76
	%	16,80	15,40	8,30	18,20	22,60	18,70		
Ailem sadece onların onaylayacağı bir mesleği seçersem beni maddi olarak destekler	f	266	91	23	21	11	22	1,82	1,36
	%	61,30	21,00	5,30	4,80	2,50	5,10		
Ailem onların isteklerine uygun bir meslek seçmemi bekler	f	127	108	44	98	43	14	2,69	1,49
	%	29,30	24,90	10,10	22,60	9,90	3,20		
Ailem kendi kültürümüzden olan insanların kültürümüze uygun meslekler seçmelerini bekler	f	121	102	57	94	46	14	2,73	1,48
	%	27,90	23,50	13,10	21,70	10,60	3,20		
Ailemin bana dair kariyer beklentileri cinsiyetime dayanmaktadır.	f	230	85	31	60	25	3	2,02	1,33
	%	53,00	19,60	7,10	13,80	5,80	0,70		
Ailenin Beklentileri Genel Ortalama: 2,83									

Tablo:4 Betimleyici İstatistikler (Devamı)

Ailem benden kariyer eğitimime ve gelişimime maddi katkı sağlamamı bekler	**f**	13	45	63	34	102	177	4,61	1,52
	%	3,00	10,40	14,50	7,80	23,50	40,80		
Ailem beni maddi olarak desteklediği için kariyer gelişimime odaklanabilirim	**f**	19	16	26	43	132	198	4,95	1,35
	%	4,40	3,70	6,00	9,90	30,40	45,60		
Ailemin mesleki kararlarımı maddi olarak desteklemesi zordur	**f**	13	27	35	36	135	188	4,88	1,36
	%	3,00	6,20	8,10	8,30	31,10	43,30		
Eğer Üniversite sonrası ilave eğitim almak istersem, ailem maddi olarak destek olur	**f**	15	11	7	45	116	240	5,20	1,21
	%	3,50	2,50	1,60	10,40	26,70	55,30		
Eğer mesleki hayatımda güç bir durumla karşılaşırsam, ailem beni maddi olarak destekler	**f**	7	5	8	44	114	256	5,35	1,00
	%	1,60	1,20	1,80	10,10	26,30	59,00		
Maddi Destek Genel Ortalama: 4,99									
Ailem mesleki kararlarımı verirken dini/manevi değerlerimi göz önünde bulundurmamı bekler	**f**	84	106	37	104	83	20	3,13	1,55
	%	19,40	24,40	8,50	24,00	19,10	4,60		
Ailem mesleki kararlarımda değer ve inançlarımın önemli olduğunu ifade etti	**f**	65	57	42	131	107	32	3,59	1,53
	%	15,00	13,10	9,70	30,20	24,70	7,40		
Ailem mesleğimin aile değerlerine /inançlarımıza uygun olmasını bekler	**f**	71	84	57	114	75	33	3,32	1,54
	%	16,40	19,40	13,10	26,30	17,30	7,60		
Değerler/ İnançlar Genel Ortalama: 3,34									
Genel Ortalama: 3,86									

Yukarıda verilen tablodan da anlaşılacağı üzere psikologluk mesleğini seçen bireylerin "*Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği*"ne verdikleri cevapların genel ortalaması **($\bar{X}$ =3,86)** *kısmen katılıyorum*a yakın bir değerdedir.

Ölçeğin "*Bilgi Destek*" alt boyutu ortalaması **($\bar{X}$ =4,28)** *katılıyorum* ile *çoğunlukla katılıyorum* arasındadır. Bu boyuttaki "*Ailem eğitim/staj konularında bana bilgi verdi*'' maddesi **($\bar{X}$ =3,67)** en düşük ortalamaya sahipken, ''*Ailem kariyerle ilişkili sorular sormam da beni destekledi*'' maddesi **($\bar{X}$ =4,58)** en yüksek ortalamaya sahiptir.

"*Ailenin Beklentileri*" alt boyutu ortalaması **($\bar{X}$ =2,83)**, 3'e yakın bir değerde olup *çoğunlukla katılmıyorum* ile *kısmen katılmıyorum* arasındadır. Bu boyutta en düşük ortalamaya sahip olan **($\bar{X}$ =1,82)** ifade *''Ailem sadece onların onaylayacağı bir mesleği seçersem beni maddi olarak destekler"* ifadesidir. '*Ailem benden belli bir statüsü olan bir meslek seçmemi bekler*'' maddesi ise en yüksek ortalamaya **($\bar{X}$ =4,03)** sahiptir.

" Maddi Destek" alt boyutu yüksek bir ortalama (**$\bar{X}$ =4,99)** *çoğunlukla katılıyoruma* işaret etmektedir. Bu boyutta en düşük ortalamaya sahip **($\bar{X}$ =4,61)** madde

incelendiğinde ‘‘*Ailem benden kariyer eğitimime ve gelişimime maddi katkı sağlamamı bekler*’’ maddesidir. “*Eğer mesleki hayatımda güç bir durumla karşılaşırsam, ailem beni maddi olarak destekler’’* maddesi **($\bar{X}$ =5,35)** ise en yüksek ortalamaya sahiptir.

“Değerler/İnançlar” alt boyutu ortalaması **($\bar{X}$ =3,34)**, *kısmen katılmıyorum* ile *kısmen katılıyorum* arasındadır. Bu boyutta en düşük ortalamaya sahip **($\bar{X}$ =3,13**) *Ailem mesleki kararlarımı verirken dini/manevi değerlerimi göz önünde bulundurmamı bekler* maddesiyken, *Ailem mesleki kararlarımda değer ve inançlarımın önemli olduğunu ifade etti* maddesi en yüksek ortalamaya **($\bar{X}$ =3,59)** sahiptir.

3.4. Fark Analizleri

Çalışmanın ikinci bölümünde belirtilen araştırma sorularına cevap verebilmek için meslek seçiminin *bilgi, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler-inançlar* olan alt boyutlarında ve ailenin etkisinde psikologluk mesleğini seçen bireylerin;

- demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş ve çalışma durumu),
- anne ve babalarının eğitim, iş ve gelir durumlarına,
- aileleriyle ilişki durumuna,

göre farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaçla yapılan T-testi ve Anova testi sonuçları aşağıda sunulmaktadır.

Cinsiyete göre meslek seçiminin *bilgi, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* olan alt boyutlarında ve ölçeğin tümünde farklılık olup olmadığına yönelik olarak yapılan T-testi sonuçları Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5. Cinsiyete Göre Meslek Seçimi

Psikologluk Mesleğini Seçme	Cinsiyet	n	$\overline{X}$	ss	t	p
Bilgi Destek	Erkek	88	4,01	1,23	-2,360	0,020*
	Kadın	346	4,36	1,14		
Ailenin Beklentileri	Erkek	88	2,74	0,99	-0,923	0,358
	Kadın	346	2,85	1,11		
Maddi Destek	Erkek	88	4,80	1,07	-1,963	0,052
	Kadın	346	5,05	0,93		
Değerler/ İnançlar	Erkek	88	3,10	1,23	-2,049	0,042*
	Kadın	346	3,41	1,35		
Kariyer Seçiminde ailenin etkisi	Erkek	88	3,72	0,55	-3,751	0,000*
	Kadın	346	3,97	0,62		

*p<0.05

H_1: Bireylerin cinsiyetine göre meslek seçimi ve *bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* olan alt boyutlarında farklılık vardır.

Yukarıda verilen tablodan da anlaşılacağı üzere meslek seçimi ve alt boyutlarında cinsiyete göre farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan test sonuçları şöyle özetlenebilir;

- Meslek seçiminin "*Bilgi Destek*" alt boyutunda cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır (t=-2,360, p<0,05). Kadınların (**$\overline{X}$ = 4,36)** bilgi destek algı düzeyleri erkeklere (**$\overline{X}$ = 4,01)** göre daha yüksektir. H_1 hipotezi desteklenmektedir.
- Cinsiyete göre "*Ailenin Beklentileri*" alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p>0,05). H_1 hipotezi desteklenmemektedir.
- "*Maddi Destek*" alt boyutunda da cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p>0,05). H_1 hipotezi desteklenmemektedir.
- Meslek seciminin son boyutu olan "*Değerler/İnançlar*" alt boyutunda ise cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır(t=-2,049, p<0,05). Değerler/İnançlar algısı düzeyleri kadınların (**$\overline{X}$ = 3,41)** erkeklere (**$\overline{X}$ = 3,10)** göre daha fazladır. H_1 hipotezi desteklenmektedir.
- Cinsiyete göre kariyer seçiminde ailenin etkisinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (t=-3,751, p<0,05). H_1 hipotezi desteklenmektedir. Bu farklılık kadınlarda (**$\overline{X}$ = 3,97)** erkeklere (**$\overline{X}$ = 3,72)** göre daha fazladır.

Yaşa göre meslek seçiminin *bilgi, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler-inançlar* olan alt boyutlarında ve ailenin etkisinde yaşa göre anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin Anova testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 6'daki gibidir.

Tablo 6. Yaşa Göre Meslek Seçimi

Psikologluk Mesleğini Seçme	**Yaş**	**n**	$\overline{X}$	**ss**	**F**	**p**	**Scheffe**
Bilgi Destek	18-22 yaş	154	4,46	1,18	2,950	0,053	
	23-27 yaş	179	4,23	1,12			
	28 yaş ve üzeri	101	4,12	1,21			
Ailenin Beklentileri	18-22 yaş	154	2,90	1,07	0,433	0,649	
	23-27 yaş	179	2,80	1,13			
	28 yaş ve üzeri	101	2,79	1,03			
Maddi Destek	18-22 yaş	154	5,13	0,88	2,540	0,080	
	23-27 yaş	179	4,95	0,94			
	28 yaş ve üzeri	101	4,88	1,10			
Değerler/İnançlar	18-22 yaş	154	3,51	1,28	2,436	0,089	
	23-27 yaş	179	3,32	1,40			
	28 yaş ve üzeri	101	3,14	1,25			
Kariyer Seçiminde Aile Etkisi	18-22 yaş (1)	154	4,06	0,53	6,456	0,002*	(1-2) (1-3)
	23-27 yaş (2)	179	3,88	0,64			
	28 yaş ve üzeri (3)	101	3,80	0,65			

*p<0.05

H_1: Bireylerin yaşına göre meslek seçimi ve (*bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar)* olan alt boyutlarında farklılık vardır.

- Yukarıda verilen Tablo 6'dan anlaşılacağı üzere meslek seçiminin "*Bilgi Destek*", "*Ailenin Beklentileri*", "*Maddi Destek*" ve "*Değerler/İnançlar*" alt boyutlarında yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$). H_1 hipotezi desteklenmemektedir.
- Ölçeğin bütününde ise (kariyer seçiminde aile etkisi) yaşa göre farklılık anlamlıdır ($F=6,456$, $p<0.05$). H_1 hipotezi desteklenmektedir. Gruplar arasındaki farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla post hoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Scheffe testi sonucunda yaşı 18-22 yaş (**$\overline{X}$ = 4,06)** olanların kariyer seçiminde ailenin etkisi algıları 23-27 yaş (**$\overline{X}$ = 3,88)** ve 28 yaş ve üzeri (**$\overline{X}$ = 3,80)** olanlara göre daha fazladır.

Psikologluk mesleğini seçen bireylerin çalışma durumuna göre meslek seçiminin *bilgi, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler-inançlar* olan alt boyutlarında ve ölçeğin tümünde anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin yapılan Anova testi sonuçları aşağıdaki tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Çalışma Durumuna Göre Anova Testi Sonuçları

Psikologluk Mesleğini Seçme	**Çalışma Durumu**	**n**	$\overline{X}$	**ss**	**F**	**p**	**Scheffe**
Bilgi Destek	Çalışıyor	208	4,24	1,16	0,323	0,724	
	Çalışmıyor	46	4,36	1,20			
	Öğrenci	180	4,32	1,17			
Ailenin Beklentileri	Çalışıyor	208	2,78	1,17	0,855	0,426	
	Çalışmıyor	46	2,75	1,08			
	Öğrenci	180	2,91	0,98			
Maddi Destek	Çalışıyor (1)	208	4,90	1,09	3,205	0,042*	(1-3)
	Çalışmıyor (2)	46	4,90	0,98			
	Öğrenci (3)	180	5,14	0,77			
Değerler/İnançlar	Çalışıyor	208	3,30	1,34	0,296	0,744	
	Çalışmıyor	46	3,46	1,37			
	Öğrenci	180	3,36	1,31			
Kariyer Seçiminde Ailenin Etkisi	Çalışıyor	208	3,87	0,66	2,028	0,133	
	Çalışmıyor	46	3,92	0,55			
	Öğrenci	180	3,99	0,57			

*p<0.05

H_1: Bireylerin çalışma durumuna göre meslek seçimi ve (*bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar)* olan alt boyutlarında farklılık vardır.

- Tablo 7'de görüleceği üzere meslek seçiminin "*Bilgi Destek*", "*Ailenin Beklentileri*", ve "*Değerler/İnançlar*" alt boyutlarında çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>0.05). H_1 hipotezi desteklenmemektedir.
- *"Maddi Destek*" boyutunda ise gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=3,205, p<0,05). H_1 hipotezi desteklenmektedir. Gruplar arasındaki farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan Scheffe testi sonucunda bu farklılık çalışma durumu öğrenci (**$\overline{X}$ = 5,14)** olanların çalışıyor (**$\overline{X}$ = 4,90)** olanlara göre daha fazladır.

Psikologluk mesleğini seçen bireylerin anne ve babalarının eğitim durumuna göre meslek seçiminin *bilgi, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler-inançlar* olan alt boyutlarında ve ölçeğin tümünde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Anova testi sonuçları aşağıdaki Tablo 8 ve Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 8. Annenin Eğitim Durumuna Göre Meslek Seçimi

Psikologluk Mesleğini Seçme	**Eğitim Durumu**	**n**	$\overline{X}$	**ss**	**F**	**p**	**Scheffe**
Bilgi Destek	Okuryazar Değil (1)	30	4,02	1,23	30,090	0,000**	(2-3) (1-4) (3-4) (2-4)
	İlköğretim (2)	93	3,56	1,15			
	Lise (3)	148	4,19	1,09			
	Lisans (4)	163	4,84	0,96			
Ailenin Beklentileri	Okuryazar Değil	30	3,22	1,08	2,149	0,093	
	İlköğretim	93	2,94	0,90			
	Lise	148	2,80	1,00			
	Lisans	163	2,73	1,23			
Maddi Destek	Okuryazar Değil (1)	30	4,89	1,21	5,771	0,001**	(3-4) (2-4)
	İlköğretim (2)	93	4,79	1,06			
	Lise (3)	148	4,89	0,98			
	Lisans (4)	163	5,24	0,77			
Değerler/İnançlar	Okuryazar Değil (1)	30	3,94	1,11	3,490	0,016*	(1-2)
	İlköğretim (2)	93	3,09	1,39			
	Lise (3)	148	3,43	1,40			
	Lisans (4)	163	3,29	1,23			
Kariyer Seçiminde Aile Etkisi	Okuryazar Değil (1)	30	3,99	0,63	17,635	0,000**	(2-3) (3-4) (2-4)
	İlköğretim (2)	93	3,61	0,64			
	Lise (3)	148	3,87	0,61			
	Lisans (4)	163	4,14	0,50			

**p<0.01 *p<0.05

H_2: Bireylerin anne eğitim durumlarına göre meslek seçiminin (*bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar)* alt boyutlarında farklılık vardır.

Psikologluk mesleğini seçen bireylerin annelerinin eğitim durumuna göre yapılan Anova Testi sonuçları şöyle özetlenebilir:

- Annenin eğitim durumuna göre '*Bilgi Destek*" boyutunda (F=30,090, p<0,05); "*Maddi Destek"* boyutunda (F=5,771, p<0,05) ve "*Değerler/İnançlar"* boyutunda (F=3,490, p<0,05) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. H_2 hipotezi desteklenmektedir. Annenin eğitim durumuna göre ortaya çıkan bu farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla

yapılan Scheffe testi sonucuna göre; eğitimi lisans düzeyinde ($\overline{X}$ **= 4,84)** olanların bilgi destek algıları okur-yazar olmayan ($\overline{X}$ **= 4,02)**, ilköğretim ($\overline{X}$ **= 3,56)** ve lise ($\overline{X}$ **= 4,19)** düzeyinde olanlara göre daha fazladır. Ayrıca eğitimi lise düzeyinde ($\overline{X}$ **= 4,19)** olanların ilköğretim düzeyinde ($\overline{X}$ **= 3,56)** olanlara göre bilgi destek düzeyleri daha fazladır. Eğitim durumu lisans düzeyinde ($\overline{X}$ **= 5,24)** olanların maddi destek algıları ilköğretim ($\overline{X}$ **= 4,79)** ve lise ($\overline{X}$ **= 4,89)** düzeyinde olanlara göre daha yüksektir. Anneleri okur-yazar olmayanların ($\overline{X}$ **= 3,94)** değerler/inançlar boyutundaki algıları eğitimi ilköğretim ($\overline{X}$ **= 3,09)** olanlara göre daha yüksektir.

- Ailenin beklentileri boyutunda ise annenin eğitim durumuna göre bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).H_2 hipotezi desteklenmemektedir.
- "*Kariyer Seçiminde Ailenin Etkisi*" ölçeğinin tümü annenin eğitim durumuna göre analiz edildiğinde ise gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=17,635$, $p<0,05$). H_2 hipotezi desteklenmektedir. Gruplar arasındaki farklılaşmanın kaynağının Scheffe testi ile incelendiğinde ise eğitimi lisans düzeyinde ($\overline{X}$ **= 4,14)** olanların ilköğretim ($\overline{X}$ **= 3,61)** ve lise ($\overline{X}$ **= 3,87)** düzeyinde olanlara göre daha yüksektir. Ayrıca eğitimi lise düzeyinde ($\overline{X}$ **= 3,87)** olanların kariyer seçiminde ailenin etkisi algıları ilköğretim ($\overline{X}$ **= 3,61)** olanlara göre daha fazladır.

Tablo 9. Babanın Eğitim Durumuna Göre Meslek Seçimi

Psikologluk Mesleğini Seçme	Baba Eğitim Durumu	N	$\overline{X}$	ss	F	p	Scheffe
Bilgi Destek	Okuryazar Değil (1)	33	3,77	1,25	18,874	0,000*	(1-5) (2-5) (3-5) (1-4) (2-4) (3-4)
	İlköğretim (2)	34	3,23	1,15			
	Lise (3)	135	4,05	0,99			
	Lisans (4)	191	4,59	1,07			
	Lisansüstü/Doktora (5)	41	4,92	1,20			
Ailenin Beklentileri	Okuryazar Değil (1)	33	3,30	1,03	3,939	0,004*	(1-4)
	İlköğretim (2)	34	2,95	0,88			
	Lise (3)	135	2,98	0,90			
	Lisans (4)	191	2,64	1,21			
	Lisansüstü/Doktora (5)	41	2,74	1,07			
Maddi Destek	Okuryazar Değil (1)	33	4,94	1,13	8,295	0,000*	(2-1) (2-3) (2-4) (2-5)
	İlköğretim (2)	34	4,19	1,23			
	Lise (3)	135	5,01	0,84			
	Lisans (4)	191	5,07	0,95			
	Lisansüstü/Doktora (5)	41	5,36	0,64			
Değerler/İnançlar	Okuryazar Değil (1)	33	3,97	1,19	3,515	0,008*	(1-4)
	İlköğretim (2)	34	3,16	1,41			
	Lise (3)	135	3,49	1,36			
	Lisans (4)	191	3,15	1,32			
	Lisansüstü/Doktora (5)	41	3,41	1,18			
Kariyer Seçiminde Aile Etkisi	Okuryazar Değil (1)	33	3,94	0,67	10,780	0,000*	(2-1) (2-3) (2-4) (2-5)
	İlköğretim (2)	34	3,36	0,66			
	Lise (3)	135	3,90	0,54			
	Lisans (4)	191	3,97	0,59			
	Lisansüstü/Doktora (5)	41	4,22	0,59			

*P<0.05

H_2: Bireylerin babalarının eğitim durumlarına göre meslek seçiminin (*bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar)* alt boyutlarında farklılık vardır.

- Babanın eğitim durumuna göre "*Bilgi Destek"* boyutunda (F=18,874, p<0,05); "*Maddi Destek"* boyutunda (F=8,295, p<0,05); *"Ailenin Beklentileri"* boyutunda (F=3,939, p<0,05) ve *"Değerler/İnançlar"* boyutunda (F=3,515, p<0,05) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu bağlamda H_2 hipotezi desteklenmektedir. Babanın

eğitim durumuna göre ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan post hoc testlerinden Scheffe testi sonucuna göre; eğitim düzeyi lisansüstü ve doktora (**$\overline{X}$ = 4,92)** olanların bilgi destek algıları okur-yazar olmayan (**$\overline{X}$ = 3,77)**, ilköğretim (**$\overline{X}$ = 3,23)** ve lise (**$\overline{X}$ = 4,05)** olanlara göre daha fazladır. Eğitim düzeyi ilköğretim (**$\overline{X}$ = 4,19)** olanların maddi destek algıları okur-yazar değil (**$\overline{X}$ = 4,94)**, lise (**$\overline{X}$ = 5,01)**, lisans (**$\overline{X}$ = 5,07)** ve lisansüstü (**$\overline{X}$ = 5,36)** olanlara göre daha düşüktür. Ailenin Beklentileri boyutunda Scheffe testi sonucunda baba eğitim düzeyi okur-yazar olmayan (**$\overline{X}$ = 3,30)** olanların aile beklenti boyutu lisans (**$\overline{X}$ = 2,64)** olanlara göre daha yüksektir.*"Değerler/İnançlar"* boyutundaki algıları eğitim durumu okur-yazar olmayanların (**$\overline{X}$ = 3,97)** değerler/inançlar boyutundaki algıları eğitim düzeyi lisans (**$\overline{X}$ = 3,15)** olanlara göre daha fazladır.

- *"Kariyer Seçiminde Ailenin Etkisi"* ölçeğinin bütününe bakıldığında baba eğitim düzeyine göre analiz edildiğinde gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=10,780, p<0,05). H_2 hipotezi desteklenmektedir. Bu boyuttaki farklılaşmanın kaynağı Scheffe testi ile analiz edildiğinde ise baba eğitim düzeyi ilköğretim (**$\overline{X}$ = 3,36)** olanların, okur-yazar olmayan (**$\overline{X}$ = 3,94)**, lise (**$\overline{X}$ = 3,90)**, lisans (**$\overline{X}$ = 3,97)** ve lisansüstü (**$\overline{X}$ = 4,22)** olanlara göre daha düşüktür.

Anne ve babalarının iş durumuna göre bireylerin psikologluk mesleği seçiminde *bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* olan alt boyutları ve ölçeğin tümünde meslek seçiminde ailenin etkisi farklılık olup olmadığına belirlemek amacıyla yapılan Anova testi sonuçları aşağıdaki Tablo 10 ve Tablo 11'de yer verilmiştir.

Tablo 10. Anne İş Durumlarına Göre Meslek Seçimi

Psikologluk Mesleğini Seçme	Anne İş Durumu	N	$\overline{X}$	ss	F	p	Scheffe
Bilgi Destek	Çalışmıyor (1)	230	3,94	1,19	17,963	0,000**	(1-2) (1-3) (3-5)
	İşçi (2)	30	4,73	1,21			
	Memur (3)	92	5,01	0,71			
	Serbest Meslek (4)	31	4,50	1,05			
	Diğer (5)	51	4,15	1,09			
Ailenin Beklentileri	Çalışmıyor (1)	230	2,92	1,07	4,142	0,003**	(1-4) (4-5)
	İşçi (2)	30	2,58	1,04			
	Memur (3)	92	2,78	1,19			
	Serbest Meslek (4)	31	2,20	0,96			
	Diğer (5)	51	3,07	0,91			
Maddi Destek	Çalışmıyor (1)	230	4,87	0,98	3,083	0,016*	(1-3)
	İşçi (2)	30	5,27	0,78			
	Memur (3)	92	5,22	0,78			
	Serbest Meslek (4)	31	4,87	1,30			
	Diğer (5)	51	5,09	0,94			
Değerler/İnançlar	Çalışmıyor	230	3,43	1,33	2,640	0,133	
	İşçi	30	2,97	1,08			
	Memur	92	3,51	1,25			
	Serbest Meslek	31	2,83	1,37			
	Diğer	51	3,17	1,47			
Kariyer Seçiminde Aile Etkisi	Çalışmıyor (1)	230	3,80	0,63	10,328	0,000**	(1-2) (1-3) (3-4)
	İşçi (2)	30	4,03	0,57			
	Memur (3)	92	4,25	0,45			
	Serbest Meslek (4)	31	3,73	0,68			
	Diğer (5)	51	3,93	0,56			

**p<0.01 *p<0.05

H_3: Bireylerin anne iş durumlarına göre meslek seçiminin (*bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar)* alt boyutlarında farklılık vardır.

Psikologluk mesleğini seçen bireylerin annelerinin iş durumuna göre yapılan Anova Testi sonuçları aşağıda yer aldığı gibidir:

- Annenin iş durumuna göre *"Bilgi Destek"* boyutunda (F=17,963, p<0,05), *" Ailenin Beklentileri"* boyutunda (F=4,142, p<0,05) ve *" Maddi Destek"* boyutunda (F=3,083, p<0,05) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. H_3 hipotezi desteklenmektedir. Annenin iş durumuna göre ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla post hoc

testlerinden Scheffe testi sonucunda, annesi çalışmayanların (**$\overline{X}$ = 3,94)** bilgi destek algıları işçi (**$\overline{X}$ = 4,73)** ve memur (**$\overline{X}$ = 5,01)** olanlara göre daha azdır. Annesi çalışmayanların (**$\overline{X}$ = 2,92)** ailenin beklentileri algıları serbest meslek (**$\overline{X}$ = 2,20)** olanlara göre daha fazladır. Ayrıca diğer (**$\overline{X}$ = 3,07)** olanların serbest meslek (**$\overline{X}$ = 2,20)** olanlara göre daha fazladır. Annesi memur (**$\overline{X}$ = 5,22)** olanların maddi destek algıları çalışmayan annelere (**$\overline{X}$ = 4,87)** göre daha fazladır.

- *"Değerler/İnançlar"* boyutunda anne iş durumlarına göre, anlamlı farklılaşma olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). H_3 hipotezi desteklenmemektedir.
- *"Kariyer Seçiminde Ailenin Etkisi"* ölçeğinin bütününe bakıldığında anne iş durumlarına göre analiz edildiğinde gruplar arasında fark anlamlı bulunmuştur ($F=10,328$, $p<0,05$). H_3 hipotezi desteklenmektedir. Gruplar arasındaki farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla post hoc testlerinden Scheffe testi kullanılarak annesi çalışmayan bireylerin (**$\overline{X}$ = 3,80)** kariyer seçiminde ailenin etkisi algıları işçi (**$\overline{X}$ = 4,03)** ve memur (**$\overline{X}$ = 4,25)** olanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 11. Baba İş Durumlarına Göre Meslek Seçimi

Psikologluk Mesleğini Seçme	**Baba İş Durumu**	**N**	$\overline{X}$	**ss**	**F**	**p**	**Scheffe**
Bilgi Destek	Çalışmıyor (1)	30	3,98	1,22	4,771	0,001*	(3-5)
	İşçi (2)	69	4,16	1,19			
	Memur (3)	120	4,65	1,12			
	Serbest Meslek (4)	144	4,23	1,18			
	Diğer (5)	71	4,03	1,05			
Ailenin Beklentileri	Çalışmıyor (1)	30	3,06	0,97	2,334	0,055	
	İşçi	69	2,70	1,02			
	Memur	120	3,05	1,14			
	Serbest Meslek	144	2,73	1,21			
	Diğer	71	2,71	0,74			
Maddi Destek	Çalışmıyor (1)	30	4,49	1,27	3,433	0,009*	(1-4)
	İşçi (2)	69	5,08	0,87			
	Memur (3)	120	5,03	0,84			
	Serbest Meslek (4)	144	5,12	0,87			
	Diğer (5)	71	4,83	1,19			
Değerler/İnançlar	Çalışmıyor (1)	30	3,01	1,70	7,328	0,000*	(3-4) (3-5)
	İşçi (2)	69	3,31	1,23			
	Memur (3)	120	3,86	1,17			
	Serbest Meslek (4)	144	3,18	1,35			
	Diğer (5)	71	2,98	1,23			
Kariyer Seçiminde Aile Etkisi	Çalışmıyor (1)	30	3,71	0,62	10,069	0,000*	(1-3) (2-3) (4-3) (5-3)
	İşçi (2)	69	3,85	0,64			
	Memur (3)	120	4,19	0,56			
	Serbest Meslek (4)	144	3,88	0,55			
	Diğer (5)	71	3,71	0,66			

*p<0.05

H_3: Bireylerin babalarının iş durumlarına göre meslek seçiminin (*bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar)* alt boyutlarında farklılık vardır.

Psikologluk mesleğini seçen bireylerin babaların iş durumuna göre yapılan Anova Testi sonuçları aşağıda yer aldığı gibidir:

- *"Bilgi Destek"* boyutunda (F=4,771, p<0,05)**,** *"Maddi Destek"* boyutunda (F=3,433, p<0,05) ve *"Değerler/İnançlar"* boyutunda (F=7,328, p<0,05) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. H_3 hipotezi desteklenmektedir. Babanın iş durumuna göre ortaya çıkan bu farklılığın

kaynağını belirlemek amacıyla yapılan post hoc testlerinden Scheffe testi sonucuna göre, baba iş durumu memur (**$\overline{X}$ = 4,65)** olanların bilgi destek algıları diğer (**$\overline{X}$ = 4,03)** olanlara göre daha fazladır. Serbest meslek (**$\overline{X}$ = 5,12)** olanların maddi destek algıları çalışmıyor (**$\overline{X}$ = 4,49)** olanlara göre daha yüksektir ve memur (**$\overline{X}$ = 3,86)** olanların değerler/inançlar algıları serbest meslek (**$\overline{X}$ = 3,16)** ve diğer (**$\overline{X}$ = 2,98)** olanlara göre daha yüksektir.

- "*Ailenin Beklentileri"* boyutunda ise baba iş durumlarına göre, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). H_3 hipotezi desteklenmemektedir.
- *"Kariyer Seçiminde Ailenin Etkisi"* baba iş durumlarına göre ölçeğin tümü analiz edildiğinde fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=10,069$, $p<0,05$). H_3 hipotezi desteklenmektedir. Gruplar arasındaki farklılaşmayı belirlemek için Scheffe testi kullanılarak baba iş durumu memur (**$\overline{X}$ = 4,19)** olanların kariyer seçiminde ailenin etkisi algıları çalışmıyor (**$\overline{X}$ = 3,71)**, işçi (**$\overline{X}$ = 3,85)**, serbest meslek (**$\overline{X}$ = 3,88)** ve diğer (**$\overline{X}$ = 3,71)** olanlara göre daha yüksektir.

Tablo 12. Ailenin Gelir Durumuna Göre Meslek Seçimi

Psikologluk Mesleğini Seçme	Gelir Durumu	N	$\overline{X}$	ss	F	p	Scheffe
Bilgi Destek	Düşük (1)	24	4,07	1,20	4,979	0,001*	(2-4) (2-5)
	Ortanın Altı (2)	45	3,81	1,13			
	Orta (3)	174	4,20	1,10			
	Ortanın Üstü (4)	151	4,43	1,19			
	Yüksek (5)	40	4,79	1,16			
Ailenin Beklentileri	Düşük	24	2,99	0,98	2,485	0,053	
	Ortanın Altı	45	3,07	0,89			
	Orta	174	2,85	1,05			
	Ortanın Üstü	151	2,64	1,22			
	Yüksek	40	3,09	0,84			
Maddi Destek	Düşük (1)	24	4,18	1,27	9,456	0,000*	(1-3) (1-4) (1-5) (2-4) (3-4)
	Ortanın Altı (2)	45	4,82	0,95			
	Orta (3)	174	4,89	1,01			
	Ortanın Üstü (4)	151	5,29	0,75			
	Yüksek (5)	40	5,06	0,89			
Değerler/İnançlar	Düşük	24	3,14	1,63	0,657	0,622	
	Ortanın Altı	45	3,36	1,34			
	Orta	174	3,39	1,36			
	Ortanın Üstü	151	3,25	1,28			
	Yüksek	40	3,57	1,22			
Kariyer Seçiminde Aile Etkisi	Düşük (1)	24	3,67	0,54	4,702	0,001*	(1-5) (2-5) (3-5)
	Ortanın Altı (2)	45	3,77	0,69			
	Orta (3)	174	3,88	0,63			
	Ortanın Üstü (4)	151	3,98	0,54			
	Yüksek (5)	40	4,22	0,62			

*p<0.05

H_4: Bireylerin ailelerinin gelir durumuna göre meslek seçiminin *bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar* alt boyutlarında farklılık vardır.

Psikologluk mesleğini seçen bireylerin aile gelir durumuna göre yapılan Anova Test sonuçları aşağıdaki gibidir:

- *"Bilgi Destek"* boyutunda (F=4,979, p<0,05) ve *"Maddi Destek"* boyutunda (F=9,456, p<0,05) istatistiksel olarak fark anlamlı bulunmuştur. H_4 hipotezi desteklenmektedir. Ailenin gelir durumuna göre oratya çıkan farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonucuna göre gelir durumu ortanın üstü (**$\overline{X}$ = 4,43)** ve yüksek (**$\overline{X}$ = 4,79)** olanların bilgi destek algıları ortanın altı (**$\overline{X}$ = 3,81)** olanlara göre daha yüksektir. *Maddi Destek"* boyutunda ise gelir durumu düşük (**$\overline{X}$ = 4,18)** olanların maddi destek algıları orta (**$\overline{X}$ = 4,89)**, ortanın üstü (**$\overline{X}$ = 5,29)** ve yüksek (**$\overline{X}$**

= 5,06) olanlara göre daha azdır. Ayrıca ortanın üstü (**$\overline{X}$ = 5,29)** olanların ortanın altı (**$\overline{X}$ = 4,82)** ve orta (**$\overline{X}$ = 4,89)** olanlara göre daha fazladır.

- *"Ailenin Beklentileri"* boyutu ve "*Değerler/İnançlar*" boyutunda ise ailenin gelir durumuna göre bir farklılaşma bulunmamıştır (p>0,05). H_4 hipotezi desteklenmemektedir.
- *"Kariyer Seçiminde Ailenin Etkisi"* boyutunda ölçeğin tümü analiz edildiğinde gelir durumlarına göre, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=4,702, p<0,05). H_4 hipotezi desteklenmektedir. Bu farkı belirlemek amacıyla post hoc testlerinden Scheffe testi incelendiğinde gelir durumu yüksek (**$\overline{X}$ = 4,22)** olanların kariyer seçiminde ailenin etkisi algıları orta (**$\overline{X}$ = 3,88)** ortanın altı (**$\overline{X}$ = 3,77)** ve düşük (**$\overline{X}$ = 3,67)**, olanlara göre daha yüksektir.

Tablo 13. Aile İle İlişki Durumlarına Göre Meslek Seçimi

Psikologluk Mesleğini Seçme	**Aile İle İlişki Durumu**	**N**	$\overline{X}$	**ss**	**F**	**p**	**Scheffe**
Bilgi Destek	Orta (1)	73	3,34	1,15	49,657	0,000*	(1-2) (1-3) (2-3)
	İyi (2)	205	4,22	1,05			
	Çok İyi (3)	156	4,82	1,02			
Ailenin Beklentileri	Orta (1)	73	3,23	1,22	6,429	0,002*	(1-2) (1-3)
	İyi (2)	205	2,70	1,05			
	Çok İyi (3)	156	2,82	1,03			
Maddi Destek	Orta (1)	73	4,58	1,09	15,639	0,000*	(1-2) (1-3) (2-3)
	İyi (2)	205	4,93	0,95			
	Çok İyi (3)	156	5,29	0,82			
Değerler/İnançlar	Orta	73	3,38	1,44	0,036	0,964	
	İyi	205	3,33	1,39			
	Çok İyi	156	3,34	1,21			
Kariyer Seçiminde Aile Etkisi	Orta (1)	73	3,60	0,65	28,981	0,000*	(1-2) (1-3) (2-3)
	İyi (2)	205	3,85	0,60			
	Çok İyi (3)	156	4,18	0,50			

*P<0.05

H_5: Bireylerin aileleriyle ilişki durumuna göre meslek seçiminin (*bilgi destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar)* alt boyutlarında farklılık vardır.

Psikologluk mesleğini seçen bireylerin aile ilişki durumlarına göre yapılan Anova Test sonuçları aşağıdaki gibidir:

- *"Bilgi Destek"* boyutunda (F=49,657, p<0,05), *"Ailenin Beklentileri"* boyutunda (F=6,429 p<0,05) ve *"Maddi Destek"* boyutunda (F=15,639, p<0,05) istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır. H_5 hipotezi desteklenmektedir. Bu farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan post hoc testlerinden Scheffe testi sonucunda aile ile ilişki durumu iyi (**$\overline{X}$ = 4,22)** olanların bilgi destek algıları orta (**$\overline{X}$ = 3,34)** olanlara göre daha yüksek, çok iyi (**$\overline{X}$ = 4,82)** olanlara göre daha düşüktür. Aile ile ilişki durumu orta (**$\overline{X}$ =3,23)** olanların aile beklentileri algıları iyi (**$\overline{X}$ = 2,70)** ve çok iyi (**$\overline{X}$ = 2,82)** olanlara göre daha fazladır. Ailesi ile ilişki durumu iyi (**$\overline{X}$ = 4,93)** olanların maddi destek algıları orta (**$\overline{X}$ = 4,58)** olanlara göre daha yüksek, çok iyi (**$\overline{X}$ = 5,29)** olanlara göre daha azdır.
- *"Değerler/İnançlar"* boyutuna göre aile ile ilişki durumunda, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05). H_5 hipotezi desteklenmemektedir.
    - *"Kariyer Seçiminde Ailenin Etkisi*" algıları aile ile ilişki durumlarına göre, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (F=28,981, p<0,05). H_5 hipotezi desteklenmektedir. Gruplar arasındaki farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla post hoc testlerinden Scheffe testi incelendiğinde aile ile ilişki durumu iyi (**$\overline{X}$ = 3,85)** olanların kariyer seçiminde ailenin etkisi algıları orta (**$\overline{X}$ = 3,60)** olanlara göre daha yüksek, çok iyi (**$\overline{X}$ = 4,18)** olanlara göre daha düşüktür.

Yorumlar

Psikologluk mesleğini seçen bireyler üzerinde aile etkisi üzerinde yapılan bu araştırmada cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan çalışmada, meslek seçiminde ailenin etkisi algıları açısından kadın ile erkek arasında anlamlı farklılığın olduğu ve kadınların erkeklere oranla daha çok ailenin etkisinde olduğu görülmüştür. Ailenin beklentileri ve maddi destek algıları bakımından ise kadın-erkek arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 5). Bir çalışmaya (Lamsa;Sakkınen ve Turjanmaa, 2000) göre; meslek seçimi açısından değerlerin önemli ölçüde rol oynadığı, dişil ve eril değerlerin bu aşamada belirleyici olduğu belirtilmiştir. Cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösteren "*Kariyer Seçiminde Aile Etkisi"* algısında benzer sonuçları veren Özcan ve Eranıl'ın çalışmasında (Özcan ve Eranıl, 2018) ailenin tutumunun meslek seçimi noktasında cinsiyetlere göre değişkenlik gösterdiğini, Türkiye gibi geleneksel toplumlarda ailelerin kız çocuklarına karşı daha korumacı bir tutum sergilediğini, dolayısıyla meslek seçimi hususunda da yönlendirici rol oynadıkları belirtilmiştir.

Ataerkil toplumlarda cinsiyetlerin işgörme nitelikleri değişebilmektedir. Bu değişim toplumun genel kabulleri ve normları çerçevesinde şekillendiği söylenebilir (Çakır, 2008). Kadınların işgücüne katılımı sanayi devriminden itibaren gerçekleşmiş olsa da kültürel farklılıklar farklı coğrafyalarda görülebilmektedir. Kıta Avrupasında kadınların çalışma hayatına katılımı tam ve eşitlikçi şekilde gerçekleşmesine rağmen Ortadoğu ve yakın alanlarında bu durum kadını çalışma hayatı açısından pasifleştirmektedir. Kadınların işgücüne katılmamasının yanı sıra, seçecekleri mesleklere karar verme noktasında da ataerkiliyet durumu belirleyici rol oynamaktadır. Kız çocuklarının yetiştirilmesinden itibaren bütün kişisel seçim süreçlerine etki eden bu sosyolojik olgu bugün için mesleki seçimlerinide belirlediği varsayılabilir (Oktay ve Gül, 2009).

"*Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği"nin* bütününde, kadın ve erkek arasında farklılığın bulunması, meslek seçimi ya da kariyer seçimi konularında bireylere atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olduğu söylenebilir. Nitekim geleneksel değerlerin hakim olduğu toplumlarda kadın ve erkeklere yönelik güçlü kalıp yargılar, onların meslek seçiminde ya da belli bir alanda kariyer planlamasında kadınlar aleyhine daraltıcı bir etki,

erkekler lehine ise özgürlükçü bir zemin hazırlayabilmektedir (Gündüz, Tarhan ve Kılıç, 2015). Bu çalışmada da *bilgi destek, değerler inançlar* ve *ailenin kariyer seçiminde aile etkisi* faktör düzeylerinin kadın-erkek arasında farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir.

Aytekin (2005) tarafından , Isparta'da lise son sınıfta okuyan öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin neler olduğunu belirlemek amacıyla yapılan araştırmaya göre , aile, ekonomik durum, kültür, gelir durumu, anne babanın eğitim seviyesi, kardeş sayısı, lise türü, yaşadıkları yerin demografik yapısı vb gibi durumlar ele alınmıştır. Meslek seçimini etkileyen faktörlerin sayısız çeşidine rağmen temelde çevresel koşullardan aile, ailenin ekonomik ve eğitim düzeyi, öğrencinin doğup büyüdüğü yerleşim birimi, öğrencinin arkadaş çevresi, mesleğin getirdiği maddi kazanç, mesleğin ilgi ve yeteneklere uygun olması gibi etkenlerin belirleyici olduğu gözlemlenmiştir. Sonuç olarak lise son sınıfta okuyan öğrencilerin meslek seçimlerinde sosyo ekonomik ve kültürel faktörlerin etkileri göreli olarak tespit edilmiştir (Aytekin, 2005). Kişilerin meslek seçiminde gözettiği kriterlerden olan kazanç ve iş bulma olanakları, Türkiye gibi gelişmekte olan ve halkının %62'sinin yoksulluk sınırında olduğu ülkelerde beklendik bir durumdur (Buğra, 2016).

Ataerkil bir toplum yapısına sahip olan Türkiye aynı zamanda geleneksel aile tipinin görece baskın görüldüğü bir ülkedir (Kağıtçıbaşı, 2007). Bu nedenle aile içi ilişki bağlarının kuvvetli olması diğer bütün seçim alanlarında olduğu gibi meslek seçimi noktasında da ebeveyn belirleyiciliğini ortaya çıkarmaktadır.

Psikologluk mesleğini seçen bireylerin yaşına göre aile etkisi incelendiğinde 18-22 yaş gruplarının 23-27 ve 28 yaş ve üzeri gruplara nazaran daha fazla olduğu görülmüştür (Tablo 6). Başka bir ifade ile yaşın ilerlemesine bağlı olarak meslek seçimi konusunda ailenin etkisinin giderek azaldığı, böylelikle bireyin yaşı ile ailenin ona etki edebilmesindeki durum arasında ters orantının bulunduğu söylenebilinir. Psikologluk mesleği gibi diğer alanlarda kariyer sahibi olmak üzerine bireyin verdiği kararların esasında insan yaşamının belli bir dönemine has olmadığı, ancak genellikle yaşamın ilk 20-22 yıllarında gelişme gösteren bir durum olduğu, çocukluk ve ergenlik dönemlerinden yetişkinliğe kadar uzanabilecek bir gelişme süreci kapsadığı savunulmaktadır (Kuzgun, 2000). Sarıkaya ve Khorshıd (2009) çalışmasına göre, 17-19 ve 20-22 yaş gruplarının kendilerinden daha büyük yaş gruplarına kıyasla meslek seçimi ve bir alanda kariyer

planlama konusunda başta aile olmak üzere yakın çevrenin etkisi altında kaldıkları sonucuna varılmıştır. Meslek seçimi hususunda keşfetme dönemi olarak adlandırılan 15-25 yaş aralığı ve bu yıllar arasındaki süreçte (Yanıkkerem, Altıparmak & Karadeniz, 2004) birey; kişilik, potansiyel ve bakış açısı gibi öznel unsurların yanı sıra ailesi ve ailesinin kendisi üzerinde bıraktığı etki neticesinde mesleğe yönelme girişimi içerisinde olabilmektedir. Kağıtçıbaşı'na göre (1989) aile faktörü, bireyin yaşamı üzerinde kararlaştırıcı role sahiptir. Bu çıkarım, araştırmanın 18-22 yaş aralığındaki gruplar üzerindeki aile etkisinin daha ileri yaş gruplarına göre yüksek olması ve aralarında anlamlı bir farklılığın olmasını da destekler niteliktedir. Çünkü bireyin hayatı boyunca vereceği kararlardan en önemli konumda olan mesleki seçim ya da belli bir alanda kariyer planlama, genellikle kritik bir dönem olan gençlik yıllarında meydana gelir ve bu dönem 18-25 yaş aralığını işaret etmektedir. Tam da bu yaş aralığında kişi, doğru tercih yapabilmek adına bazı uyarıcılara ve aile gibi yönlendirici, etki edici gruplara açık bir pozisyon içerisinde olabilmektedir (Pelit & Öztürk, 2010).

Çalışma Durumuna göre farklılaşması ise *öğrenci* statüsünde olan katılımcıların ailenin , *çalışıyor* durumunda olanlardan daha fazla olduğu saptanmıştır. Kıyak (2006) tarafından yapılan meslek seçim araştırmasında, meslek seçimi yapan genel lise öğrencilerinin meslek seçimi yaparken temel aldığı faktörlerin neler olduğunun ortaya konulması ve seçilen mesleğin bireye temel aldığı kriterleri sağlayıp sağlayamayacağının analitik olarak belirlenmesi amaç edilmiştir. Bu araştırma özelinde yapılan analiz sonuçları göstermiştir ki, öğrenciler genellikle meslek seçimi konusunda rehberlik hizmeti almamakta, mesleki becerilerin belirlenmesine yönelik bilimsel testlere katılmamakta, aile ve çevre de, meslek tercihi konusunda öğrencileri fazlasıyla belirleyici bir rol oynamaktadır. Öğrenciler için meslek seçimini etkileyen faktörler ise, ülkenin koşullarına uygun olarak, iş güvencesi, sosyal güvence koşulları, kolay iş bulabilme ve iyi bir maaş olarak sıralanmaktadır. Ancak bu faktörler, öğrenciler tarafından tercih edilen mesleklerin sağlayacağı olanaklara dönüştürülememektedir. Meslek seçiminin doğru bir şekilde yapılabilmesi için, öğrencinin ilgi ve yeteneklerini iyi değerlendirmesi bunu yaparken de yetkili kurumlardaki uzmanlardan yardım alması gerekmektedir.

Araştırmada psikologluk mesleğini seçen katılımcıların anne eğitim durumlarına bakıldığında "*bilgi destek*" ve "*maddi destek*", "*değerler/inançlar*" ve "*kariyer seçiminde aile etkisi"* boyutlarının anne eğitim düzeyine göre gruplar arasında anlamlı bir farklılık

bulunduğu, ancak anne eğitim durumuna göre aile beklentileri gruplar arasında anlamlı bir farklılık sunmamıştır. Eğitim düzeyi lisans olanların okur-yazar olmayan, ilköğretim ve lise seviyelerine göre birey üzerinde aile etkisinin daha fazla oldukları tespit edilmiştir (Tablo 8). Sarıkaya ve Khorshid'in (2009) üniversite öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin yaptıkları araştırma sonucunda, annenin eğitim düzeyi ile meslek seçimi arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Annenin eğitim seviyesi arttıkça mesleklerle ilgili olumlu düşünceler ve mesleğin avantajlarının ön planda tutulduğu, öte yandan annenin eğitim düzeyindeki düşüş veya okur-yazar olmaması bireyin meslek seçiminde negatif etki yarattığı ya da olumlu yönlendirmede bulunamadığı sonucuna varılmıştır. Bu araştırmanın bulgularını destekleyebilecek nitelikteki bir diğer çalışma olan Çakar ve Kulaksızoğlu'nun (1997) lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri üzerine yaptıkları araştırmada, anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencinin mesleki olgunluk puanın -bir meslekte karar kılma ve uygulamaya geçme- arttığı sonucuna varılmıştır. Bu çalışmada da psikologluk mesleğine ailenin etkisi eğitim seviyesi yüksek olan annelerin birey üzerinde daha fazla etkiye sahip oldukları görülmektedir Dolayısıyla anne eğitim düzeyi ile katılımcıların psikologluk mesleğini seçme davranışı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu söylenebilir.

Baba eğitim durumunda ölçeğin bütünü incelendiğinde psikologluk mesleğini seçen bireyler üzerindeki etki eğitim durumu lisansüstü/doktora düzeyinde olanların okur-yazar değil, ilköğretim ve lise olanlara göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmada anne eğitim düzeyinin psikologluk mesleği seçimine etkisi gibi baba eğitim seviyesinin de rol oynayabildiği görülebilmektedir (Tablo 9). Bu açıdan benzer ilişkiyi sorgulayan bazı bilimsel araştırmalar mevcuttur. Örneğin babaların öğrenim durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan Kruskal Wallis testi kullanılarak yapılan bir araştırmada babanın öğrenim durumu öğrencilerin meslek seçimi yeterliliği üzerinde etkili bir faktör olduğu sonucu elde edilmiştir (Vurucu, 2010). Dolayısıyla bireylerin meslek seçimi davranışını etkileyen faktörlerden biri de babanın sahip olduğu meslek çeşidi ile birlikte eğitim düzeyidir (Ergun, 1994). Anne ve babanın sahip olduğu eğitim düzeyi, toplumsal çevre, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi onların tutum ve davranışları ile ilişkili olmaktadır, bu durumda bireyin yükseköğretim tercihi ya da meslek seçimi davranışını bazı aileler sahip oldukları özellikler ile olumlu ya da olumsuz bir biçimde yönlendirebilmektedir (Bahar, 2002). Üniversite öğrencileri üzerine yapılan başka bir

araştırmada ise, baba eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin seçtikleri alanlara duydukları ilgi, bireysel özellikleri ile uyumlu olması, geleceğe ilişkin amaçlarına uygunluk, mesleki prestij gibi faktörlerin öne çıktığı ve nihai olarak seçilen alandan memnuniyetin olduğu, ancak baba eğitim düzeyinin düşük olduğu grupların okudukları alana ilişkin memnuniyetsiz oldukları saptanmıştır (Owen ve ark., 2012). Bireylerin kariyerleri ile ilgili verdikleri kararlarda babalarının eğitim düzeyinin önemli bir değişken niteliği taşıdığı ve geleceğe ilişkin amaçların belirlemesinde baba eğitim durumunun göz önünde bulundurulabildiği savunulabilir (Dustmann, 2004). Özetle anne ve babaların eğitim düzeyinin araştırmaya dahil olan bireylerin mesleki karar sürecinde farklı etkiler bıraktığı, bilgi destek bakımından yüksek eğitimli bireylerin çocuklarını meslek seçme konusunda yönlendirici rol oynayabildiği, onların da sahip oldukları özelliklerin bireyin tercihlerine yön verebildiği söylenebilir.

Anne – Babanın eğitim düzeyleri sonuçlarından, anne ve babanın sahip olduğu eğitim düzeyinin yüksek olduğu gruplarda bilgi destek aktarımının diğerlerine göre fazla olduğu; bu veriye göre ise, anne - babanın eğitim düzeyi, geliri ve mesleği ile bu ailelerde yetişen bireylerin sahip olacağı eğitim seviyesini ve türünü belirlemede etken olduğu sonucu çıkarılabilir (Celkan,1991).

Araştırmaya katılan grupların anne ve babalarının iş durumlarına göre farklılaşma durumunda, anne iş durumu açısından *Kariyer Seçiminde Aile Etkisi* ölçeğinin tümünde gruplar arasındaki farklılık istatiksel olarak farklı bulunmuştur. Buna göre Scheffe testi sonuçlarında Bilgi Destek bakımından çalışmıyor olan anne gruplarının işçi ve memur olanlara göre puanın daha düşük olduğu, ancak ailenin beklentileri açısından çalışmıyor olanların serbest meslek düzeyinde olanlardan daha fazla olduğu saptanmıştır. Maddi Destek boyutuna göre memur olanların çalışmıyor olanlara göre daha fazla olduğu, Kariyer Seçiminde Aile Etkisi olarak memur ve işçi olanların çalışmıyor olan gruplara nazaran daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 10).

Yukarıdaki Tablo 8’ de verilerine göre anne eğitim durumunun alt boyutlarına ve *“Kariyer Seçiminde Aile Etkisi”* ölçeğine bakıldığında eğitim düzeyi yüksek anneler daha fazla yönlendirici nitelikte olduğu gibi anne iş durumunun da benzer neticeler verdiği görülmektedir. Burada annenin sahip olduğu iş durumu ile aldığı eğitimin ilişkili olduğu, dolayısıyla bu iki değişkenin gruplar üzerinde farklı sonuçlar yarattığı

söylenebilir. Bu araştırmanın Tablo 10'daki sonuçlarını destekleyecek meslek seçme nedenlerine ilişkin bir araştırmada (Özyürek & Atıcı, 2002)'ya göre meslek seçiminde anne ve babalarından destek aldıkları, profesyonel düzeyde bir mesleğe sahip annelerin farklı meslekleri tanıyabilme imkanına sahip olabildiği, bu hususta değişik faktörleri göz önünde bulundurarak çocuklarını yönlendirebildikleri anlaşılmıştır. Bir diğer araştırmanın bulgularına göre; çalışmayan, vasıfsız iş durumunda olan annelerin çocuklarının meslek seçimi konusunda etkisiz oldukları, ancak en az işçi düzeyinde olanların maddi ve bilgi destek açısından çocuklarının kariyer seçimine katkı sağlayabildikleri saptanmıştır (Vurucu, 2010). Öte yandan çalışmayan anne gruplarında *aile beklentisinin* diğer gruplara göre daha fazla olduğu bu durumda ailenin çocuklarının geleceğine ve mesleğine ilişkin kaygı taşımaları ve buna paralel daha fazla beklenti içerisinde oldukları savunulabilir. Yukarıda belirtildiği gibi ebeveynlerin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyleri, bireyin meslek seçimi hususunda önemli bir unsurdur. Ekonomik ve kültürel açıdan elverişli ailelerde yetişen bireylerin yetenek ve ilgi alanlarına göre meslek seçiminde bulunabildikleri, bu aşamada anne ve babanın sahip olduğu olanaklar dahilinde bireyin kariyeri için uygun şartlar sağlanabilmektedir (Sarıkaya & Khorshid, 2009).

Araştırmanın baba iş durumuna göre bireylerin psikologluk mesleğini seçmelerinde alt boyutlarda *ve* ölçeğin bütününde ortaya çıkan farklılık istatiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Babası memur olan grupların sahip olduğu bilgi destek düzeyi iş durumu diğer olanlara göre daha fazla olduğu, maddi destek boyutunda iş durumu serbest meslek olanların çalışmıyor olanlara göre daha fazla olduğu, değerler/inançlar boyutunda baba iş durumu memur olanların serbest meslek ve diğer olanlara göre daha fazla olduğu, ölçeğin tümünde ise baba iş durumu memur olanların çalışmıyor, işçi ve serbest meslek durumunda olanlara göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Tablo 11). Sarıkaya ve Khorshid'in (2009) öğrencilerin mesleki alan tercihi üzerine yaptığı araştırmada baba mesleği serbest meslek olan bireylerin sosyal bilimler alanına yöneldiği, memur olanların ise fen bilimleri alanını tercih ettikleri saptanmıştır. Elde edilen veriler ile babası memur olan bireylerin aileleri tarafından kendilerine sağlanan maddi teşvikler, düzenli ve planlı yaşam neticesinde mesleki alan seçimi ve sonrasındaki süreçte başarılı oldukları tespit edilmiştir. Nitekim düzenli gelir ve iş imkanına sahip ebeveynlerin çocuklarının geleceğinin planlanmasına olumlu katkı sağlayabildikleri ileri sürülebilir. Bu açıdan

bakıldığında kişinin kendi istekleri doğrultusunda hareket etmesi bir yana sosyal çevresi, başta ebeveynleri olmak üzere diğer aile bireylerinin katkısı meslek seçimi sürecinde önemli rol oynayabilmektedir. Söz konusu anne ve babanın belli bir eğitim düzeyi ve belli bir kariyere sahip olması, bireylere gerekli desteğin sağlanmasında, onların meslek seçimi döneminde olumlu yönde ilerlemesinde önemli faktör olarak değerlendirilebilir. Araştırmaya katılan psikologluk mesleğini seçmiş bireylerin anne ve babanın iş durumlarının serbest ve memur statüsünde yoğunlaşması ve alt boyutları ile anlamlı bir farka sahip olması, meslek seçiminde dışsal nedenlerin önemini ortaya koymaktadır (Bursal & Burdur, 2013).

Araştırmaya katılan grupların gelir durumlarına göre farklılaşma düzeyine bakıldığında, gelir durumu yüksek düzeyde olan grupların orta, ortanın altı ve düşük seviyelerde olanlara göre daha fazla oldukları saptanmıştır (Tablo 12). "*Kariyer Seçiminde Aile Etkisi"* ölçeğinin bütününe göre ise gelir durumu Araştırmaya katılan grupların gelir durumlarına bakıldığında çoğunlukla orta ve ortanın üstü düzeylerde oldukları görülmüştür. Bireylerin mevcut gelir durumları da meslek seçimi hususunda diğer öznel ve dışsal faktörler kadar önemli bir role sahip olabilmektedir. Bu araştırmada gelir durumuna göre ölçeğin verilerine bakıldığında mevcut maddi seviyeleri yüksek olan bireylerin bu adımda diğer düzeylere göre yüksek puana (**$\overline{X}$ = 4,22)** sahip oldukları, dolayısıyla ekonomik kaygıların etkisinin görülmediği aksine bireyin idealleri ile paralellik oluşturduğu söylenebilir. Meslek seçimi nedenlerine ilişkin bir araştırmada (Türkdoğan, 2014) gelir durumları düşük ve orta olan kişilerin seçtikleri mesleğin ekonomik güvence sağladığı, öte yandan gelir durumları yüksek olanların ise daha çok kişisel tercihleri ya da idealleri doğrultusunda meslek seçimi davranışında bulundukları tespit edilmiştir. 470 öğrenci üzerinde yapılan bir diğer araştırmada ise, meslek seçiminde kişisel tercihin ekonomik kaygı, gelir durumu ve sosyal nedenlere göre daha fazla olduğu saptanmıştır (Özbek, 2007). Bu araştırmada da Psikologluk mesleğini seçme algısının gelir durumu ile ilişkisine bakıldığında düşük gelir sebebiyle ya da daha iyi bir kazanç sağlama eğiliminin katılımcılar açısından yakın bir gerekçe olmadığı, mesleki prestij ya da popülerliğin, ilgi alanının bu hususta önemli bir rol oynadığı işaret edilebilir.

Psikologluk mesleğini seçen bireylerin aileleri ile ilişki düzeylerinde ölçeğin tümüne aile ile ilişki düzeyi çok iyi (**$\overline{X}$ = 4,18)** olanların iyi ve orta seviyelerde olanlardan

daha fazla olduğu görülmektedir (Tablo 13). Bu veriler ile değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunluk olarak aile ile ilişki düzeyi bakımından iyi ve çok iyi seviyelerinde kümelendikleri, bu sonuç ise bireyin mesleki kararlarında aile ile mevcut ilişki düzeyinden bağımsız olmadığını gösterebilmektedir. Nitekim bireylerin meslek seçme davranışlarında daha önce belirtildiği gibi dışsal faktörler etkili olabilmektedir. Örneğin kariyer planlamada ailenin birey üzerinde etkin olabildiği (Cantor, 1992; akt: Ensari ve Alay, 2017), İrlanda'da yapılan çalışmada meslek seçiminde aile, arkadaş ve diğer çevre unsurlarının önemli bir rol oynadığı saptanmıştır (Money vd., 1998; akt: Ensari ve Alay, 2017). Bu araştırmanın alt boyutlarında ve "*Kariyer Seçiminde Aile Etkisi*" ölçeğinde katılımcıların aile bireyleri ile iyi ilişki düzeyine sahip olduklarına ilişkin bulgu, esasen bireyin Psikologluk mesleğini seçme algısını şekillendirmede ailenin önemli bir paya sahip olduğunu gösterebilmektedir. Katılımcıların ebeveynlerine ilişkin diğer özelliklere bakıldığında eğitim ve ekonomik düzeyin orta veya ortanın üstü konumda olduğu, bu verilerin birey ile ebeveyn ilişkini şekillendirebildiği, bireyin ailesi ile iyi ilişki kurabilmesini, onlardan kendi yaşamı ve meslek seçimi hakkında gerekli desteği almasını sağlayabilmektedir. Ensari ve Alay'ın (2017) 481 öğrenci ile yaptıkları meslek seçimi nedenlerine ilişkin bulgular arasında kişinin aile ve diğer çevresel gruplar ile kurduğu ilişki düzeyinin onun meslek seçme davranışını bilgi ve tecrübe yönünden etkilediği tespit edilmiştir. Bu durumun psikologluk mesleğini seçen katılımcılar için de savunulabilir olduğu, nitekim aile ile ilişki düzeyinin iyi olması bireyin yaşamını doğrudan etkileyebilecek bir nitelik taşımaktadır.

Özcan ve Eranıl tarafından aile tutumu ve meslek seçimi özelinde gerçekleştirilen araştırmaya göre, lise son sınıf öğrencilerinin anne baba tutumu ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumunun çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır Araştırma sonucuna göre lise son sınıf öğrencilerinin anne baba tutum ortalama puanları 5 üzerinden 3.72 ve öğretmenlik mesleğine yönelik ortalama tutum puanları ise 5 üzerinde 3.42 olarak bulunmuştur. Kız öğrencilerinin aile tutumu erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Aile tutumu ile meslek seçimi arasında bir ilişki olması literatür açısından beklendik bir durumdur. Bu durumun neden, çoccukta oluşmuş veya oluşacak olan şemaların ebeveyn davranış ve tutum kalıplarından beslendiği varsayımdır (Gander ve ark., 1993). Bu nedenle anne baba tutumları açısından daha esnek olan ailelerin çocukları

meslek seçiminde daha etkiye maruz kalırken, otoriter ebeveyn tutumunu sahip ailelerde beklendiği gibi daha yüksek mesleki seçime etki olduğu söylenebilir (Çakar& Kulaksızoğlu, 1997).

BÖLÜM 4. SONUÇ

Bu bölümde, araştırmanın kimliği, süreci ve elde edilen sonuçların özetlendiği bir *özet*, elde edilen bulguların yorumlandıktan sonra araştırma ile varılan nokta anlamında bir *yargı* ile araştırılan problemin çözümü için başka hangi çalışmaların yapılmasının gerekli görüldüğüne ve mevcut araştırmanın alandaki egemen kuram ve uygulamalara muhtemel katkısının neler olabileceğine ilişkin araştırmacının özgün değerlendirmelerini içeren bir *öneriler* altbölümleri yer almıştır.

Özet

Meslek seçiminde ailenin etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışma, psikologluk mesleğini seçmiş n=434 kişinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Araştırmaya katılanların %20'si erkek, %80'i kadın; %36'sı 18- 22 yaş arasında, %41'i 23-27 yaş arasında, %23'ü 28 yaş ve üzerindedir. %48'i çalışmakta, %11'i çalışmamakta, %42'si ise öğrencidir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir;

- Meslek seçiminin "*Bilgi Destek*" ve *Değerler/İnançlar*" alt boyutunda cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ve bu fark kadınların, erkeklere göre daha yüksek bir seviyeye sahip olduğunu nitelemektedir.
- Yaşa göre incelendiğinde yaş grubu 18-22 olanların 23-27 yaş ve 28 ve üzeri yaş gruplarına göre farklılık daha yüksektir.
- Annenin ve baba eğitim durumu incelendiğinde, "*Bilgi Destek", "Maddi Destek" ve "Değerler/İnançlar"*alt boyutunda eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.
- Anne iş durumuna bakıldığında "*Bilgi Destek", "Maddi Destek", "Aile Beklentileri" ve "Değerler/İnançlar"*alt boyutunda , baba iş durumunda *Bilgi Destek", "Maddi Destek", "Değerler/İnançlar"* alt boyutunda anlamlı fark bulunmuştur.
- Aile gelir düzeyi "*Bilgi Destek" ve "Maddi Destek"* boyutlarında fark anlamlıdır.
- Aile ilişkisine bakıldığında ise *"Bilgi Destek","Ailenin Beklentileri" ve "Maddi Destek*" boyutunda "aile ile ilişki" grupları arasında İstatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

Yargı

Bu araştırmanın amacı, meslek seçiminde ailenin etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu analizlerde demografik özellikler (cinsiyet, yaş ve çalışma durumu), anne ve babaların eğitim, iş ve aile gelir durumları ve aileleriyle olan ilişki durumlarına göre farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

"*Kariyer Seçiminde Aile Etkisi*" ölçeğinde cinsiyet gruplarına göre farklılaştığı bu fark ise kadınlarda, erkeklere göre daha yüksek bir seviyede olduğu belirlenmiştir. Yaşa göre incelendiğinde ise 18-22 yaşındaki bireylerin 23-27 yaş ve 28 yaş ve üzeri gruplara göre kariyer seçiminde aile etkisi algısı yüksek bulunmuştur.

Anne-Babanın eğitim durumu ve Anne - babanın iş durumuna göre ölçeğin bütününe bakıldığında.eğitim düzeyi yüksek olan anne ve babaların bireyler üzerindeki etkisi daha fazla olduğu söylenebilirken, iş durumunda ise memur olan anne ve babaların, serbest meslek, işçi çalışmıyor ve diğer grupta olan anne- babalara göre de fazladır. Bu durumda anne –babanın bilgi birikimi, yaşadığı tecrübelerden dolayı diğer gruplara göre daha fazla etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Ailenin gelir durumuna bakıldığında gelir durumu yüksek olan ailelerin gelir durumu düşük, orta ve ortanın üstü olan ailelere göre fazla olması, birey için her türlü yönlendirmeleri maddi açıdan bir kaygı yaşamadan üzerinde sonucuna varılmıştır.

Son olarak aile ile ilişkisi çok iyi olan ailelerin ilişkileri orta ve iyi düzeyde olanlara göre daha fazla farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda ilişki durumu iyi olan ailelerin, aile içi iletişim ve paylaşımın kuvvetli olduğu düşünülebilir ve bu durum ailenin bireyi daha yakından tanımasna ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirme yapabilirler.

Öneriler

- Araştırmada cinsiyet gruplarına göre farklılaşması, bireylerin kadınların ve erkeklere göre farklı etkilere maruz kaldığını gösterebilmektedir. Ataerkil toplum ve cinsiyet eşitliği konularında yapılacak bilgilendirme ve toplumsal cinsiyet konularında yapılacak olan konferanslar ile ebeveynlerin bu cinsiyet temelli ayrımcı davranışları azaltılabilir.
- Anne eğitim durumu ve babanın eğitim durumu gruplarında eğitim düzeyi yükselen ebeveynlerin eğitiminin pozitif bir etkilenim durumu yarattığı tespit edilmiş ve bu varsayım ile ebevynlerin eğitim düzeylerinin yüksek olması çocuklarının meslek seçiminde katkı sağladığı belirtilerek okullarda bulunan rehberlik servisinin ailelere belli zamanlarda konfersanslar, eğitimler verilmesi veya okullarda ailelere özel psikolojik danışmanlar yer alması sağlanmalıdır.
- Gelir durumu açısından gelir düzeyi düşük olan ailelere çocuklarına destek olmaya yönelik kaygılarının giderilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Özetle ailelere sosyal hizmetler yardımı yapılabilir. Bunlar yiyecek, yakıt, kira v.b. yardımların yanı sıra ailelerin çocuklarına eğitim yardımı (burs, ücretsiz toplu taşıma, ücretsiz kitap dağıtımı v.b.) yapılabilir.
- Aile ilişkileri açısından, bireyler aileleriyle ilgili belirli dönemlerde çatışma yaşar. Bu dönemlerini sağlıklı atlatmaları açısından anne –babanın çocuklarını tanımaya yönelmeleri, onlarla vakit geçirmesi, çocuğuyla olan iletişimin güçlenmesine yönelik girişimlerde bulunması gerekir. Aynı zamanda ilişkilerini güçlendirmeye yönelik ailelere ve çocuklara anlatılması amacıyla okullarda bulunan rehberlik servislerine bu anlamda yeni görevler yüklenebilir.

EK'LER

Ek 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz ( ) Erkek ( ) Kadın

2. Yaşınız ……..

3.Anne ve babanın eğitim durumu nedir?

ANNE	**BABA**
( ) Okuryazar değil	( ) Okuryazar değil
( ) Okuryazar	( ) Okuryazar
( ) İlköğretim	( ) İlköğretim
( ) Lise Düzeyi	( ) Lise Düzeyi
( ) Lisans	( ) Lisans
() Lisansüstü	() Lisansüstü

4. Anne ve babanın iş durumu nedir?

ANNE	**BABA**
( ) Çalışmıyor	( ) Çalışmıyor
( ) İşçi	( ) İşçi
( ) Memur	( ) Memur
( ) Serbest Meslek	( ) Serbest Meslek
( ) Diğer……	( ) Diğer…….

5.Ailenizin toplam gelirini düşündüğünüzde aşağıdaki gelir gurubundan hangisi size uygundur?

( ) Düşük
( ) Ortanın Altı
( ) Orta
( ) Ortanın Üstü
( ) Yüksek

6. Ailenizle olan ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz ?

( ) Çok kötü
( ) Kötü
( ) Orta
( ) İyi
( ) Çok iyi

Ek 2. Kariyer Seçiminde Aile Etkisi

Lütfen doğru veya yanlış cevap olmadığını unutmayınız. Her bir cümleye katılma ya da katılmama durumunuzu en iyi şekilde gösteren numarayı işaretleyiniz.	Hiç katılmıyorum	Çoğunlukla katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Ailem bir mesleği nasıl edineceğim hakkında benimle bilgi paylaştı.	1	2	3	4	5	6
Ailem önceden beri kariyer konularını benimle görüştü.	1	2	3	4	5	6
Ailem meslek seçiminde nasıl başarılı olabileceğimi bana anlattı.	1	2	3	4	5	6
Ailem bir meslek seçiminde neyin önemli olduğunu bana anlattı.	1	2	3	4	5	6
Ailemin çalıştığını görmek kariyerimde bana güven verdi.	1	2	3	4	5	6
Ailem hangi mesleklerin benim için en iyi olacağı hakkında bana rehberlik etti.	1	2	3	4	5	6
Ailem eğitim/staj konularında bana bilgi verdi.	1	2	3	4	5	6
Ailem kariyerle ilişkili sorular sormam da beni destekledi.	1	2	3	4	5	6
Ailem benden belli bir statüsü olan bir meslek seçmemi bekler.	1	2	3	4	5	6
Ailem onları utandırmayacak kariyer kararları vermemi bekler.	1	2	3	4	5	6
Ailem sadece onların onaylayacağı bir mesleği seçersem beni maddi olarak destekler.	1	2	3	4	5	6
Ailem onların isteklerine uygun bir meslek seçmemi bekler.	1	2	3	4	5	6
Ailem kendi kültürümüzden olan insanların kültürümüze uygun meslekler seçmelerini bekler.	1	2	3	4	5	6
Ailemin bana dair kariyer beklentileri cinsiyetime dayanmaktadır.	1	2	3	4	5	6
Ailem benden kariyer eğitimime ve gelişimime maddi katkı sağlamamı bekler.	1	2	3	4	5	6
Ailem beni maddi olarak desteklediği için kariyer gelişimime odaklanabilirim.	1	2	3	4	5	6
Ailemin mesleki kararlarımı maddi olarak desteklemesi zordur.	1	2	3	4	5	6
Eğer üniversite/yüksekokul sonrası ilave eğitim almak istersem, ailem maddi olarak destek olur.	1	2	3	4	5	6
Eğer mesleki hayatımda güç bir durumla karşılaşırsam, ailem beni maddi olarak destekler.	1	2	3	4	5	6
Ailem mesleki kararlarımı verirken dini/manevi değerlerimi göz önünde bulundurmamı bekler.	1	2	3	4	5	6
Ailem mesleki kararlarımda değer ve inançlarımın önemli olduğunu ifade etti.	1	2	3	4	5	6
Ailem mesleğimin aile değerlerine/inançlarımıza uygun olmasını bekler.	1	2	3	4	5	6

KAYNAKÇA

Adak, N. (2016). *Değişen Toplumda Değişen Aile.* Ankara: Siyasal Kitapevi.

Adıgüzel, O., & Erdoğan, A. (2014). Anne Reo ve Holland' Kişilik Kuramlaı ile Shein'in Kariyer Değerlerinin Kişilik İçerik Analizi Yöntemiye Değerlendirilmesi. *Uluslararası Alanya İşletme Yönetim Fakültesi Dergisi*, 6(3), 17-18.

Akın, A., Usta, F., & Satici, S. A. . (2012). Validity and reliability of Turkish version of the Family Influence Scale. *Paper presented at the 4thInternational Congress of Educational Research*, 4-7 May, İstanbul, Turkey.

Akıntuğ Y., & Birol C. (2011). Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerine Yönelik Karşılaştırmalı Analiz. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 1-12.

Akyüz , H. (2018). Yapı Geçerliliği İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi: Uygulamalı Bir Çalışma. *BEÜ Fen Bilimleri Dergisi , 7*(2), 186-198.

Arslan E., Güripek E., &İnce C. (2017). Kişilik Ve Meslek Seçimi İlişkisi: Turizm Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(11), 200 - 217.

Aslan, A. K. (2002). Değişen Toplumda Aile Ve Çocuk Eğitiminde Sorunlar. *Ege Eğitim Dergisi* , 1(2), 25-33.

Aydın, B. (1997). *Çocuk ve Ergen Psikolojisİ.* istanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları.

Aytekin, A. (2005). *Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Faktörler* . Isparta: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü.

Bacanlı , F. (2003). Mesleki Grup Rehberliğinin Benlik ve Meslek Kavramlarının Bağdaşımına Etkisi. *Gazi Üniversitesi, Gazi Egitim Fakültesi, Egitim Bilimleri Bölümü*, 9(3), 338.

Bahar H. H. (2002). Eğitim Fakültesi, Tıp Fakültesi, Ve İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Bazı Sosyo-Ekonomik Özellikleri İle Fakülte Tercihleri Arasındaki İlişki. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi,* 4(1), 44-125.

Bakanlığı, T. M. (2011). *Aile Yapısı, Aile ve Tüketici Hizmetleri.* Ankara: MEB.

Bilgin, V. (1991). Yapısal Özellikleri İtibariyle Ailelerin Görünümü, Türkiye'de Aile Yıllığı. V. Bilgin içinde, *Yapısal Özellikleri İtibariyle Ailelerin Görünümü, Türkiye'de Aile Yıllığı* (s. 44). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Bloch, H. C.-u. (1991). *Grand dictionnaire de la psychologie.* Paris: Paris: Larousse.

Bozkurt, V. (2005). *Değişen Dünyada Sosyoloji.* Bursa: Alfa Yayınları.

Buğra, A. (2016). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Buldur, S.(2015). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Meslek Tercih Nedenlerinin Etki Düzeyleri ve Mesleki Geleceklerine Yönelik Beklentileri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 9(1), 81-107.

Canatan , K., & Yıldırım, E. (2009). *Aile Sosyolojisi.* İstanbul: Açılım Kitap.

Celkan, H. Y. (1991). *Eğitim Sosyolojisi.* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayını.

Crites, J. (1971). *The Maturity of Vocational Attitudes in Adolescence.* Washington D.C.: American Personal Guidance Association.

Cüceloğlu, D. (2002). *Aile Ortamı ve Çocuk Yetiştirme Üzerine Yakup Bey'le Söyleyişiler Yetişkin Çocuklar.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Çakar, M., & Kulaksızoğlu, A. (1997). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Denetim Odağı Düzeylerinin Karşılaştırılması. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(9), 113-131.

Çakır, M. (2011). *Meslek Seçimi Mesleki Karar ve Mesleki Kararsızlık.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Çakır, Ö. (2008). Türkiye'de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 31*, 25-47.

Çurğatay, V. (2010). *Üniversite Sınavına Girecek Öğrencilerin Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörler (Malatya'daki Lise Son Sınıf Öğrencileri Uygulaması).* Malatya: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirel, H., Demirel, E., & Düşükcan, M. (2012). Yaşam Amaçları ve Meslek Seçimi : Üniversite Öğrencileri Örneği. *I. Ulusal Ünye İ.İ.B.F. İşletmecilik Sempozyumu*, 325-336.

Deniz, S. (2001). Bireyin Meslek Seçimini Etkileyen Kaynaklar: Yeni Teknolojilerden İnternet. *SBE Dergisi*, 6(6), -9.

Doğan S., & Demiral, Ö. (2008). İnsan Kaynakları Yönetiminde Çalışanların Kendilerine Doğru Yolculuk Yöntemi: Yetenek Yönetimi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 145-166.

Dönmezler, S. (1984). *Sosyoloji.* Ankara: Savaş Yayınları.
Eğitim ve Bilim: http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5429 adresinden alındı

Dustmann, C. (2004). Parental background, secodary school track choice, and wages. *Oxford Economic Papers*, 209-230.

Elmacıoğlu, T. (1998). *Başarıda Aile Faktörü.* İstanbul: Hayat Yayıncılık.

Elmacıoğlu, T. (2003). *Başarıda Aile Faktörü.* İstanbul: Hayat Yayıncılık.

Ensari, M. Ş. & Alay, H. K. (2017). Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Demografik Değişkenler İle İlişkisinin Araştırılması: İstanbul İlinde Bir Uygulama. *Humanıtas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* 5(10), 409-422.

Erdoğan, İ. & Alemdar, K. (2011). *Kültür ve İletişim*, Ankara: ERK Yayınları.

Ergun, M. (1994). *Eğitim Sosyolojisi.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Gander, M. J., Gardiner, H. W., Onur, B., & Dönmez, A. (1993). *Çocuk ve Ergen Gelişim* . Imge Kitapevi.

Gati, I. ve Tal, S. (2008). Decision-Making Models And Career Guidance. J. A. Athanasou ve R. Van Esbroeck (Ed.). *International handbook of career guidance,* 157-185.

Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46-67.

Gündüz, Y., Tarhan, Y., & Kılıç, P. (2015). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Meslek Seçimlerine Yönelik Tutum Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 21-33.

Hamamcı, Z., & Çoban, A. (2004). Mesleki Olgunluk ve Mesleki Kararsızlığın Akılcı Olmayan İnançlarla İlişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 1-42.

James, L. R., & Mazerolle. (2002). *Personality in work organizations.* California:Thousand Oaks.

Kabasakal, C. (2012). *Çocuk Psikiyatri Polikliğine ilk Başvuran Ailelerin Aile İşlevselliği ve Çocuk Yetiştirme Tutumları.* İstanbul: Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1989). *"Aile İçi Etkileşim Ve Çocuk Gelişimi", Türkiye'de Çocuğun Durumu.* Ankara: T.C.Ziraat Bankası.

Kağıtçıbaşı , Ç. (2000). *Kültürel Psikoloji Kültür Bağlamında İnsan ve Aile.* İstanbul: Evrim Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile.* İstanbul: Evrim Yayınevi.

Karslı, Ö. (2016). Ernst Cassirer'de Kültürün Anlamı. *Jomelıps*, 1(2), 38-59.

Keller, B. K., & Whiston, S. C. (2008). The role of parental influences on young adolescents' career development. *Journal of Career Assessment*, 198-217.

Kepçeoğlu, M. (1996). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik.* Ankara: Özdemir Ofset Yayıncılık.

Kepçeoğlu, M. (2004). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik.* İstanbul: Alkım Yayıncılık.

Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.

Kıyak, S. (2006). *Genel Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yaparken Temel Aldığı Kriterler*. İstanbul: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Yeditepe Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü.

Kocacık, F. (1986). *Sivas'ta Kentsel Aile.* Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Kuzgun, Y. (1982). *Mesleki Rehberliğin Bireyin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımalarına Etkisi.* Ankara: Eğitimde Psikolojik Hizmetler Programı Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Kuzgun, Y. (1996). Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara: ÖSYM Yayınları.

Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı.* Ankara: Doğuş Matbaacılık.

Kuzgun, Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamalar.* Ankara: Nobel Yayınları.

Kuzgun, Y. (2006). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığına Giriş.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kuzgun, Y. (2006). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kuzgun, Y. (2008). *Meslek Seçiminde Bilinmesi gerekenler.* Ankara.: Ösym yayınları.

Lamse, A., Sakinen, A., & Turjanmaa, P. (2000). Values and Their Change During The Business Education-a Gender Perspective. *International Jour of Value-Based Management*, 203-2013.

Meglıno, R.M. ve Ravlın, E.C. (1998). Individual Values In Organizations: Concepts, Controversies and Research. *Journal of Management*, 351 - 390.

Merter, F. (1990). *1950-1980 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler: Malatya Örneği.* Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Morgül, T. (2013). *İnsan Davranışları ve Kişilik Tipleri.* York University.

Nazlı, S. (2001). *Aile Danışmanlığı.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Nazlı, S. (2003). *Aile Danışmanlığı.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Oğuz, Ö. (2008). Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre Incelenmesı. Ankara, Türkiye: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Oktay,E., & Gül,H. (2009). Türkiye ve Dünyada Kadınların Çalışma Hayatında Yaşadıkları Cam Tavan Algılar Üzerine Kavramsal Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi I.I.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 18*, 421-436.

Owen, F., Kepir, D., Özdemir, S., Ulaş, Ö., & Yılmaz, O. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Bölüm Seçme Nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 135-151.

Ozankaya, Ö. (1984). *Toplumbilim.* Ankara: Tekin Yayınları.

Önler, E. & Varol Saraçoğlu, G. (2010). Hemşirelikte Meslek Seçimi Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerliliği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(2), 78-85.

Özbek, R. (2007). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğini Tercih Etmelerinde Kişisel, Ekonomik Ve Sosyal Faktörlerin Etkililik Derecelerine İlişkin Algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 145-159.

Özcan, M., & Eranıl, A. K. . (2018). Meslek Seçimi Kapsamında: Anne Baba Tutumu ve Öğretmenlik. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(2), 1291-1304.

Özdel, C. B. (2009). *Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki yönelimlerine etki eden faktörler: Küçükcekmece İlçesi örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).* İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özgüven, İ. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi.* Ankara: Pegem Yayınları.

Özgüven, İ. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam,.* Ankara: Pegem Yayınları.

Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam.* Ankara: PDREM Yayınları.

Özkiraz, A., Arslanel, N. M., & Şengül , T. (2016). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Öğrencilerinin Aile Kurumuna Bakışı. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(2), 243-268.

Öztürk, Y., & Pelit, E. (2010). Kariyer Tercihinde Kişisel Değişkenlerin Rolü: Turizm Ve Öğretmenlik Eğitimi Alan Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma. *Istanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:9, Sayı:17, 207-234.

Özünlü M. B.,& Bacanlı F. (2015). Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği'nin Lise Öğrencileri İçin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*,13(1), 13-32.

Özyürek, R., & Kılıç-Atıcı, M. (2002). Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi Kararlarında Kendilerine Yardım Eden Kaynakların Belirlenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(17), 33-42.

Peters, T. (2006). "Leaders As Talent Fanatics. *Leadership Excellence*, 23(11): 12-13.

Razon, D. D. (1983). Meslek Seçiminde Aileye, Okula, Bireye ve Topluma Döşen Görevler. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü.*, 35-44.

Rokeach, M. (1974). The Nature of Human Values. *Political Science Quarterly*, 399 - 401.

Rothman, R. A. (1987). Working - Sociological Perspectives,. *Working - Sociological Perspectives,*. Prentice-Hall, New Jersey.

Sarıkaya, T., & Khorshid, L. (2009). Üniversite Öğrenclerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi: Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 393-423.

Seçer, H. Ş. (2007). *Mesleki Yaşam Modelinin Oluşturulması Ve Mesleki Analizlerde Kullanımı* . İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Soygüt, G., & Çakır, Z. (2009). Ebeveynlik Biçimleri ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkilerde Kişilerarası Şemaların Aracı Rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2), 144-152.

Super, D. E.,&Knasel, E. G. (1981). Careerdevelopment in adulthood: Sometheoreticalproblemsand a possiblesolution. . *British Journal of GuidanceandCounselling,*, 194-201.

Tabachnick, B., & Fidel, L. (2014). *Using Multivariate Statistics USA.* Pearson Education Limited.

Tan, H. (1992). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Teori ve Uygulama.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Tezcan, M. (1997). *Eğitim Sosyolojisi.* Ankara: Zirve Ofset Yayınları.

Tınar, M. (1999). Mercek (Çalışma Yaşamı ve Kişilik). İstanbul:MESS Yayınları.

Turner, S. ve Lapan, R. T. (2002). Career self-efficacy and perceptions of parent support in adolescent career development. *The Career Development Quarterly*, 44-55.

Türkdoğan, S. (2014). *Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğini Tercih Etmelerinde Etkili Olan Faktörlere Göre Mesleki Kaygıları.* Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türküm, A. (2004). *Çağdaş Yaşamda Kişilik ve Kişilerarası İlişkiler.* Eskişehir: A.Ö.F. Yayınları.

Uyguç, D. D. (2003). Cinsiyet, Bireysel Değerler Ve Meslek Seçimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi*, 18(1), 93 - 103 .

Ülken, H. Z. (1943). *Aile Yazıları 1.* Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Ünsal, P. (2014). Kariyer Gelişim Kuramları ve Kariyer Danışmanlığı. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Vurucu, F. (2010). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler* . İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

www.tdk.gov.tr.
(Nisan 2018). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=MESLEK adresinden alındı
www.tdk.gov.tr.
(Nisan2018)http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c2dd70a0eef52.03786063 adresinden alındı

Yanıkkerem E., Altıparmak S., & Karadeniz G. (2004). Gençlerin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler Ve Benlik Kaygıları: Manisa Sağlık Yüksekokulu Örneği. *Hemşirelik Forumu Dergisi* , 7(2), 7-60.

Yavuzer, H. (2004). *Ana-Baba ve Çocuk.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yeşilyaprak, B. (2006). *21. Yüzyılda Eğitimde Rehberlik Hizmetleri.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yeşilyaprak, B. (2006). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yeşilyaprak, B. (2016). *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya.* Ankara: Pegem Akademi.

Yeşilyaprak, B. V. (1998). *Eğitsel Ve Mesleki Rehberlik.* Ankara: Gazi Üniversitesi.

Yıldırım, Y. (2018). *Meslek Seçiminde Etkili Olan Faktörler: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi'nde Çalışan Memurlar Üzerine Bir Anket Uygulaması.* Zonguldak: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk.* İstanbul: Özgür Yayınları.

Yüksel, P. D. (2007). *İnsan Kaynakları Yönetimi.* Ankara: Gazi Kitapevi.

Zel, U. (2001). *Yönetimde Kişilik ve Kişilik Özellikleri.* Ankara: Nobel Yayınları.